T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA TURİZM YÖNETİM PLANLAMASI YAKLAŞIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe Nur CANBOLAT

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Kentsel Koruma ve Yenileme Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Dilek ERDEN ERBEY

HAZİRAN 2017

T.R.
MIMAR SINAN FINE ARTS UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

TOURISM MANAGEMENT PLANNING APPROACH IN CULTURAL HERITAGE AREAS

MASTER'S THESIS

Ayşe Nur CANBOLAT

Department of City and Regional Planning

Urban Conservation and Renewal

Advisor: Yrd. Doç. Dr. Dilek ERDEN ERBEY

JUNE 2017

Ayşe Nur CANBOLAT tarafından hazırlanan KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA TURİZM YÖNETİM PLANLAMASI YAKLAŞIMI adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Dilek Erden Erbey

Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: : Yrd. Doç. Dr. Dilek ERDEN ERBEY

Üye : Prof. Dr. Fatma ÜNSAL

Üye : Doç. Dr. Sırma TURGUT (YTÜ)

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA TURİZM YÖNETİM PLANLAMASI YAKLAŞIMI

(Yüksek Lisans Tezi)

Ayşe Nur CANBOLAT

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2017

ÖZET

Kültürel miras alanlarında ve tarihi kent merkezlerinde yapılan turizm faaliyetleri kentsel alanlarda olumlu veya olumsuz etkiler meydana getirebilmekte, turizmin olumsuz etkileri ve alanın yönetilememesi sonucunda ise kültürel mirasın sürekliliği sağlanamamaktadır. Yoğun turizme maruz kalan kültürel miras alanlarında kültürel varlıkların yıpranması ve çevresel bozulmaların artması gibi sorunlar görülmektedir. Plansız gelişme, ziyaretçi sayısının kontrol edilememesi ve kültürel miras alanlarındaki yoğun baskı kültürel dokunun bozulması gibi riskleri ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı kültürel miras alanlarında turizm faaliyetlerinin kentsel koruma ile birlikte gelişimini düzenlemek amacıyla turizm yönetim planlarına başvurulmaktadır.

Turizm yönetim planları Dünya Miras Listesi'nde yer alan kültürel miras alanları için hazırlanan yönetim planı çalışmalarına bağlı olarak, bu planların alt ölçek bir yönetim planı çalışması niteliğinde olmalıdır. Dünya Miras Listesi'nde yer alan ve yoğun turizm faaliyetleri ile dikkat çeken Floransa ve Verona Yönetim Planları üstün evrensel değerlerin korunması ve turizm faaliyetlerinin bu koruma çalışmalarını desteklediği örnekler olarak yönetim planına altlık oluşturacak temel ilkeleri barındırmaktadır. Türkiye'de yasal mevzuat içerisinde yeni kabul edilebilecek yönetim planlarının somut olarak hayata geçirilme noktasında ise alanın

potansiyellerini ve özelliklerini daha detaylı şekilde ele alacak yönetim planı modellerine ihtiyaç vardır. İstanbul Tarihi Yarımada ve Bursa Yönetim Planlarında olduğu gibi turizm sadece ziyaretçi yönetimi konusu altında ve genel kararlara bağlı olarak ele alınmamalı, kültürel miras alanlarının korunabilmesi ve yaşatılabilmesi noktasında turizmin bir araç olarak kullanılabilmesi için turizm başlığı altında alt ölçekli yönetim modelleri oluşturulmalıdır.

Turizm yönetim planı yaklaşımı sadece turizm konusuna odaklı bir yaklaşım olarak düşünülmemeli, turizmi etkileyen ve turizmin etkilediği durumlar da dahil edilerek geliştirilmelidir. Turizm yönetim planlaması yaklaşımında üst ölçekli planlar ile uyumlu, katılım odaklı, değişen koşullara göre revize edilebilecek nitelikte, kültürel miras alanlarının korunması ve geleceğe aktarımı temeline dayalı bir plan oluşturulmalıdır. Turizm yönetim planlaması yaklaşımının geliştirilmesi turizm ve kentsel korumanın birlikte gelişimi hedefine ulaşılmasını sağlamada en önemli araçtır. Dünya Miras Listesi'nde üstün evrensel değer, özgünlük değeri ve bütünlük kavramlarıyla ele alınan kültürel miraslar ve kültürel miras alanları tüm dünyanın ortak mirası olarak görülmektedir ve bu bakış açısıyla yönetilmelidir. Kültürel mirasa konu olan her alana kendi özgü değerlere sahiptir ve kendine özgü bir yönetime sahip olmalıdır. Turizm faaliyeti kültürel miras alanlarında sıkça karşılaşılan bir ekonomik sektör olarak günümüzde kentsel korumada bir araç olacak niteliğe sahiptir. Küresel dünya sisteminde ekonominin yönlendirdiği gelişmeler göz önüne alındığında, turizmin kültürel mirasın korunmasında bir araç olarak kullanılması ile hem koruma çalışmaları için ekonomik bir fayda hem de alanların gelecek kuşaklara aktarımında itici bir güç sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Kentsel Koruma, Turizm, Yönetim Planı, Alan Yönetimi

TOURISM MANAGEMENT PLANNING APPROACH IN CULTURAL HERITAGE AREAS

(M.Sc. Thesis)

Ayşe Nur CANBOLAT

MIMAR SINAN FINE ARTS UNIVERSITY

INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

June 2017

ABSTRACT

Tourism activities in cultural heritage areas and historical city centers can bring positive or negative effects on urban areas, as a result of the negative effects of tourism and the inability to manage the area, the continuity of the cultural heritage is not ensured. Cultural heritage areas exposed to intensive tourism have problems such as worn out cultural assets and environmental degradation. Unplanned development, the inability to control the number of visitors and the intense pressure on cultural heritage sites poses risks such as deterioration of cultural texture. Therefore, tourism management plans are applied to regulate the development of tourism activities in urban areas with cultural conservation.

Tourism management plans should be a sub-scale management plan study, depending on the management plan studies prepared for the cultural heritage sites in the World Heritage List. The Florence and Verona Management Plans, which are located in the World Heritage List and draw attention with their intense tourism activities, contain the basic principles that will form the basis of the management plan as examples of the protection of superior universal values and the support of tourism activities by these conservation efforts. Management plans that can be

deemed as new in the legal legislation in Turkey need to be dealt with in a more detailed manner in terms of the potentials and characteristics of the area. As it is in Istanbul Historical Peninsula and Bursa Administration Plans, tourism should not be handled only under the subject of visitor management and general decisions, scale management models should be established under tourism heading so that cultural heritage areas can be used as a tourism tool at the point of preservation and survival.

The tourism management plan approach should not be considered as an approach focused solely on tourism, but should also be improved by including tourism and influencing tourism. In the approach of tourism management planning, a plan that can be revised according to changing conditions, in accordance with the higher-scaled plans, based on the preservation of cultural heritage areas and transfer to the future. The development of tourism management planning approach is the most important tool in achieving the goal of joint development of tourism and urban protection. In the World Heritage List, cultural heritages and cultural heritage sites considered with the concepts of superior universal value, originality value and integrity are regarded as the common heritage of the whole world and should be managed from this point of view. Cultural heritage must have its own unique values in every field that is subject to it, and it must have its own unique management. Tourism activity is an economic sector that is frequently encountered in cultural heritage sites, and today it has the qualification to be a tool in urban protection. Given the developments promoted by the economy in the global world system, the use of tourism as a tool for preserving cultural heritage will provide both economic benefits for conservation work and a driving force in transferring areas to future generations.

Keywords: Cultural Heritage, Urban Conservation, Tourism, Management Plan, Area Management

ÖNSÖZ

Öncelikle lisans ve yüksek lisans öğrenimim boyunca desteğini esirgemeyen, yüksek lisans öğrenimimin ürünü olan bu çalışmada emek ve katkılarını sunan, bilgi ve deneyimlerini aktaran, tez yazım süreci boyunca motive eden tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Dilek Erden Erbey'e tüm sevgi ve saygılarımla teşekkür ederim.

Hayatım boyunca daha iyiye ulaşmamı sağlayan, beni destekleyen başta çok değerli Annem Meral Canbolat'a,

Maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen tüm aileme,

Zorlu tez yazım sürecinde moral ve motivasyonumu yüksek tutmaya çalışan değerli dostlarıma destekleri için çok teşekkür ederim.

Haziran 2017 Ayşe Nur Canbolat

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT iii

ÖNSÖZ v

İÇİNDEKİLER vi

ÇİZELGE LİSTESİ ix

RESİMLER LİSTESİ x

1. GİRİŞ 1

1.1 Çalışmanın Amacı Ve Hedefi 1

1.2 Araştırmanın Kapsamı, İçeriği ve Yöntemi 2

1.3 Çalışmanın Yapısı 3

2. TARİHİ KENT MERKEZLERİNDE TURİZM VE KENTSEL KORUMA 4

2.1 Kültürel Miras ve Kentsel Koruma Yaklaşımı 4

2.2 Turizm ve Türleri 7

2.3 Tarihi Kent Merkezlerinde Kültür Turizmi 9

2.4 Kültür Turizmi ve Kentsel Koruma Arasındaki Etkileşim 14

2.5 Tarihi Kent Merkezlerinde Turizmin Etkileri 17

2.5.1 Ekonomik Etkiler 17

2.5.2 Fiziksel Etkiler 21

2.5.3 Sosyal ve Toplumsal Hayata Etkiler 23

2.5.4 Politik Etkiler 25

2.6 Bölüm Sonucu 28

3. TARİHİ ALANLARDA YÖNETİM PLANLARI VE ALAN YÖNETİMİ 34

3.1 Alan Yönetimi 35

3.2 Yönetim Planı 38

3.2.1 Uluslararası Yaklaşımlar 39

3.2.2 Ulusal Yaklaşımlar 42

3.3 Yönetim Planı Rehberleri ve Aktörleri 45

3.4 Bölüm Sonucu 49

4. TARİHİ KENT MERKEZLERİNDE TURİZM YÖNETİM PLANLARI 51

4.1 Turizm Yönetimi ve Yönetim Planı 52

4.2 Turizm Yönetim Planlarının Gelişimi 52

4.3 Turizm Yönetim Planı Amaçları 54

4.4 Turizm Yönetim Planı Araçları 57

4.5 Turizmin Farklı Ölçeklerde Planlanması 58

4.6 Turizm Planlamasında Yaklaşımlar 59

4.7 Turizm Yönetim Planı Aşamaları 61

4.7.1 Başlangıç 66

4.7.2 Temsilcileri Belirlemek ve Onlarla Çalışmak 67

4.7.3 Temel Bilgiler 67

4.7.4 Vizyon ve Hedefler 67

4.7.5 Hedefler ve Eylem Programı 67

4.7.6 Etki Değerlemesi ve Yönetimi 67

4.7.7 İzleme ve Gözden Geçirme 67

4.7.8 Onay ve Yürütme 68

4.8 Bölüm Sonucu 68

5. KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA YÖNETİM PLANI UYGULAMALARI VE TURİZM YAKLAŞIMLARI 70

5.1 Floransa Yönetim Planı ve Turizm Yaklaşımı 73

5.2 Verona Yönetim Planı ve Turizm Yaklaşımı 83

5.3 Bölüm Sonucu 88

6. İSTANBUL VE BURSA YÖNETİM PLANLARININ TURİZM YÖNETİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 90

6.1 İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Ve Turizm Yaklaşımı 90

6.2 İstanbul Tarihi Yarımada Turizm Yönetim Planı Aşamalarının Geliştirilmesi 97

6.2.1 Başlangıç 98

6.2.2 Temsilcileri Belirlemek ve Onlarla Çalışmak 98

6.2.3 Temel Bilgiler 99

6.2.4 Vizyon ve Hedefler 99

6.2.5 Hedefler ve Eylem Programı 100

6.2.6 Etki Değerlemesi ve Yönetimi 100

6.2.7 İzleme ve Gözden Geçirme 101
6.2.8 Onay ve Yürütme 101
6.3 Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı ve Turizm Yaklaşımı 101
6.4 Bursa Turizm Yönetim Planı Aşamalarının Geliştirilmesi 106
6.4.1 Başlangıç 106
6.4.2 Temsilcileri Belirlemek ve Onlarla Çalışmak 107
6.4.3 Temel Bilgiler 107
6.4.4 Vizyon ve Hedefler 108
6.4.5 Hedefler ve Eylem Programı 108
6.4.6 Etki Değerlemesi ve Yönetimi 109
6.4.7 İzleme ve Gözden Geçirme 109
6.4.8 Onay ve Yürütme 109
6.5 Bölüm Sonucu 110
7. SONUÇ VE ÖNERİLER 112
KAYNAKÇA 120
İNTERNET KAYNAKLARI 126
ÖZGEÇMİŞ 129

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1. 1. Tez Kurgusu 3
Çizelge 2. 1. Kültürel Turizm Kaynakları (Swarbrooke, 1999) 13
Çizelge 2. 2. Ülkelere Göre Ziyaretçi Sayısı (Dünya Turizm Örgütü, TÜİK 2017) .. 20
Çizelge 2. 3. Ülkelere Göre Turizm Geliri (Dünya Turizm Örgütü, TÜİK 2017) 20
Çizelge 2. 4. Turizmin Ekonomiye Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir) 21
Çizelge 2. 5. Turizmin Fiziksel (Doğal ve Tarihi Çevreye) Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir) 23
Çizelge 2. 6. Turizmin Sosyal ve Toplumsal Hayata Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir) 25
Çizelge 2. 7. Turizmin Politik Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir) 28
Çizelge 2. 8. Tarihi Kent Merkezlerinde Turizmin Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir) 32
Çizelge 4. 1. Sürdürülebilir Kültürel Miras Turizmi ve Kaynakları (McDougall ve diğ., 2002) 62
Çizelge 4. 2. Kültür Turizm Alan Yönetiminin Dört Aşaması (National Trust For Historic Preservation 2005'den aktaran Abacılar, 2008) 63
Çizelge 4. 3. Kültürel Mirasın Planlama Aşamaları (Smith, 2000) 64
Çizelge 4. 4. Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm İçin Genel Model (McDougall ve diğ., 2002) 65
Çizelge 4. 5. Turizm Yönetim Planı Adımları (Sustainable Tourism Management Planning, 2007) 66
Çizelge 5. 1. Örnek Alanların Seçim Kriterleri (Tez Kapsamında Üretilmiştir) 71
Çizelge 5. 2. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde Floransa (Managemet Plan Of Historic Centre Of Florence, 2016) 75
Çizelge 5. 3. Floransa Tarihi Kenti SWOT Analizi (Managemet Plan Of Historic Centre Of Florence, 2016) 78
Çizelge 7. 1. Turizm Yönetim Planı Süreci (Tez Kapsamında Üretilmiştir) 118

RESİMLER LİSTESİ

Resim 6. 1. İstanbul Tarihi Yarımada Dünya Kültür Miras Alanları (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2011) 91
Resim 6. 2. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Alanı ve Dünya Miras Alanları Sınırları (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2016) 91
Resim 6. 3. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Sınırları (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2016) 92
Resim 6. 4. İstanbul Tarihi Yarımada (www.kulturvarlıkları.gov.tr) 93
Resim 6. 5. Bursa Hanlar Bölgesi (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013) ... 102
Resim 6. 6. Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Alanı'nın Kent İçindeki Konumu (Bursa ve Cumalıkık Yönetim Planı, 2013)..... 102
Resim 6. 7. Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Alanı'nın Çekirdek Alan ve Tampon Bölgesi (Bursa ve Cumalıkık Yönetim Planı, 2013)..... 103

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı Ve Hedefi

Kültürel miras alanlarında turizm yönetim planlaması yaklaşım modellerinin geliştirilmesi üzerine yapılan çalışmanın temel amacı tarihi kent merkezlerinde, kültürel miras alanlarında turizmin etkilerini inceleyerek bu alanlarda turizm yönetiminin nasıl olması gerektiğini ve kültürel mirasın sürekliliğinin nasıl sağlanabileceğini ortaya koymaktır.

Küreselleşen dünyada ekonomi birçok alanda olduğu gibi şehircilik ve kentsel koruma tartışmalarında, uygulamalarında da etkili olmaktadır. Tarihi kent merkezleri ve kültürel miras alanları ele alındığında turizm ekonomik bir faaliyet olarak ön plana çıkmaktadır. Turizmin ekonomide sahip olduğu pay, kısa sürede sonuç veren bir faaliyet, söz konusu olduğu alana ekonomik, fiziksel, sosyal birçok etkisi bulunan bir sektör olarak tarihi merkezlerin olumlu veya olumsuz yönde değişimi veya korunması açısından önemli etkisi bulunmaktadır.

Tez konusu ve amacının belirlenme aşamasında aşağıda verilen sorulardan yola çıkılarak çalışmanın hedefi netleştirilmiştir:

Turizm, kentsel koruma için bir araç mıdır?

Kentsel koruma, turizm için bir araç mıdır?

Turizm, kentsel korumaya katkı sağlayabilir mi?

Kültürel miras alanlarında, alan yönetimi içinde turizm yönetiminin rolü nedir? Kültürel miras alanları ile kültür turizmi arasındaki ilişkinin nitelikleri nasıl olmalıdır?

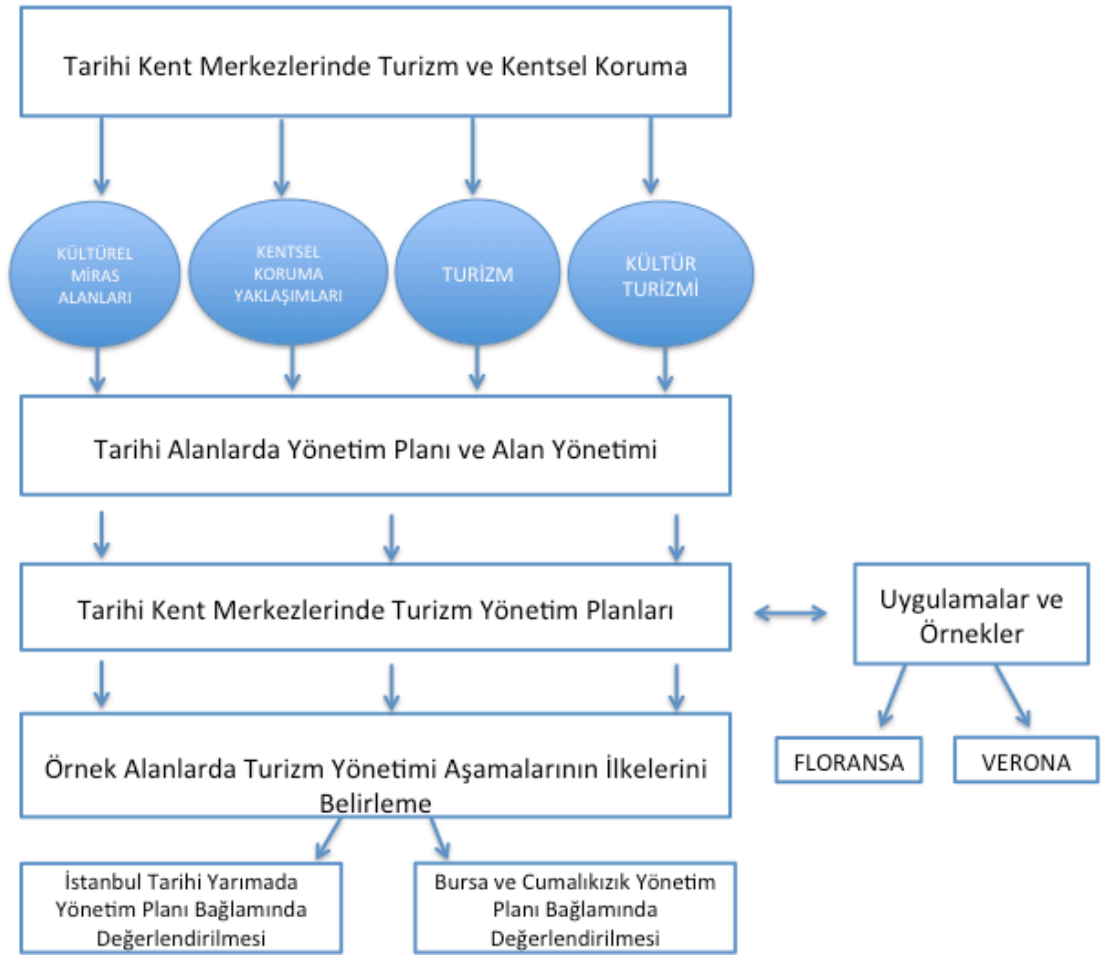
Bu çalışmada bu soruların Dünya Miras Listesi'nde yer edinmiş İstanbul Tarihi Yarımada ve Bursa Dünya Miras Alanları üzerinden tartışılması ve bu tartışma sonucunda turizm yönetim planının aşamalarını ve sürecini gösteren bir modelin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

1.2 Araştırmanın Kapsamı, İçeriği ve Yöntemi

Yüksek lisans tezi kapsamında öncelikle konuya ilişkin temel kavramlardan yola çıkılmış, çalışma kapsamında sıkça kullanılan kavramlar açıklanmıştır. Tarihi kent merkezi, kentsel koruma, kültürel miras, turizm, kültür turizmi öncelikle ele alınan konulardır. Üçüncü bölümde ise yönetim planları ve alan yönetimi üzerinde durulmuştur. Turizm yönetim yaklaşımının geliştirilmesi aşamasında yönetim planları üst ölçekli bir plan görevi görmektedir. Bu planlar arasında eşgüdüm olmalı, ilkeler, stratejiler ve hedefler birbirlerini desteklemelidir. Plan hiyerarşisi düşünüldüğünde ise turizm yönetim planlarının yönetim planlarına uygun olarak, yönetim planlarındaki turizme ilişkin kararların geliştirilmesi temel alınarak hazırlanması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu ilke doğrultusunda yönetim planlarının devamı olarak turizm yönetimi ve planlamasına dair literatürde yer alan çalışmalar derlenmiştir. Turizm yönetim planının aşamaları ortaya konulmuştur. Çalışmanın bir sonraki aşamasında ise yönetim planına sahip olan ve turizm etkinliklerinin yoğun olduğu uluslararası iki örnek olarak Floransa ve Verona'nın yönetim planları üzerine kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Bu örnek çalışmalarda gözönünde tutularak yönetim planı aşamalarını tanımlamak üzerine İstanbul ve Bursa alanları seçilmiştir. İstanbul Tarihi Yarımada ile Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planları ele alınmış, mevcut planlardaki ilkeler, hedefler, özellikle turizme yönelik kararlar tespit edilerek bir turizm yönetim planı hazırlanması halinde bu planın hangi aşamalarının neleri barındırması gerektiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuç ve değerlendirme bölümünde ise kültürel turizmin kültürel miras alanlarında koruma çalışmalarında nasıl bir araç olduğu, yönetim planı ve turizm yönetim planı arasında nasıl bir eşgüdüm olması gerektiği tartışması üzerinde durulmuştur. İstanbul Tarihi Yarımada ve Bursa örnekleri üzerinden tartışılan turizm yönetim planının aşamaları, tüm kültürel miras alanları için uygulanabilecek bir modele dönüştürülmüş ve turizm yönetim planı süreci olarak şemaya dökülmüştür.

1.3 Çalışmanın Yapısı

Çalışmanın yapısı bölümü genel bir akış şeması ile aşağıdaki gibi ifade edilmiştir. Bölümlerin genel temaları, ele alınan konular ve alanlar ile ilgili kısa bilgiler ifade edilmiştir.

Çizelge 1. 1. Tez Kurgusu

2. TARİHİ KENT MERKEZLERİNDE TURİZM VE KENTSEL KORUMA

2.1 Kültürel Miras ve Kentsel Koruma Yaklaşımı

Kültürel miras alanlarında turizm yönetiminin irdelendiği yüksek lisans tezi kapsamında öncelikle çalışmanın temelini oluşturan ve tez kapsamında sıkça sözü edilen tarihi çevre, kentsel koruma ve kültürel miras kavramlarına kısaca değinilmiştir. Tarihi kent merkezlerinde ve kültürel miras alanlarında kentsel koruma ve turizm bağlantısı üzerine tartışmanın gerçekleştirilebilmesi için bu kavramlar açıklanmıştır.

Tarihi Çevreler, geçmişte insanların nasıl yaşadıklarını, tüm ayrıntıları ile gözler önüne seren adeta bir açık hava müzesidirler. Tarihi çevreler insan ölçeğine göre düzenlenmiş mekanlar olarak öğretici ve ilgi çekici özelliğe sahiptirler. Sosyal ilişkileri olumlu yönde etkileyen ve bireyler arasındaki birlik duygusunun pekişmesine yardımcı olan mekanları barındırırlar. Böyle mekanlarda bulunmak bireyde mutluluk hissi uyandırır. Yaşam koşullarının, geleneklerin, yapım tekniklerinin hızla değiştiği bir dünyada tarihi çevreler, geçmişte nasıl bir mekanda yaşandığını gösteren açık hava müzeleridir (Ahunbay, 2011).

Gülersoy'a göre ise tarihi çevreler, çevresel kullanım ve sosyal denge yönünden, insan ölçeğindeki mekanlarla ve süreklilik etkisiyle o yörede yaşayan halkın birbirleriyle sosyal bağlantısını sağlamlaştıran, insan ve çevresiyle olan sosyal bağlantısını sağlayan ve devam ettiren değerler olarak oldukça önemlidirler (Gülersoy, 1981).

Tarihi çevrelerin tanımlanmasında özellikle sosyal ilişkileri olumlu yönde etkilemesi, insan ve çevre arasında ilişki kurulmasını sağlayan mekanlar olması vurgulanmıştır. Geçmişi günümüze taşıyan ve çevreye olan ilgiyi arttıran tarihsel özelliklere sahip mekanların yaşatılması bu özelliklerinden dolayı büyük öneme sahiptir.

Tarihi kent merkezini tanımlamak için ise önce kent merkezi kavramı ele alınmıştır. Kevin Lynch Kent Merkezini "Merkez, kentli davranış örneklerine seçenek

olanaklarının yaratıldığı, tüketim toplumunda yalnızlaşan insana sosyal ilişki olanaklarının hazırlanabileceği ve o kentin karakteristik özelliklerinin yansıtıldığı, ait olduğu kenti simgeleten alanlardır" şeklinde ifade etmektedir (Ayhan 1987'den aktaran Fidan, 2007).

Tarihi Kent Merkezi ise; "yüzyıllar süren dönem boyunca oluşan yollar, sokaklar, caddeler ve yapılar ile açık alanların kompleks bir biçimde bir araya gelmesinden oluşan alanlar" şeklinde ifade edilmektedir (Freeman 1988'den aktaran Sağlam, 2012).

Tarihi kentlerde merkezler, şehrin özelliklerini yansıtması, geçmişteki değerleri günümüzde de yaşatması ve toplanma mekanı olması gibi özelliklerinden dolayı insanların sosyalleştiği ve biraraya geldiği açık alanlar olarak kenti simgelemektedir.

"Koruma" kavramı ise, "herhangi bir şeyi veya kimseyi zararlı dış etkilerden, olası tehlikelerden esirgemek; eskimesini, yıpranmasını engellemek için gereken önlemleri alarak ona özenle bakmak" anlamlarını içermektedir. Kültür varlıklar açısından bakıldığında, toplumların kendi çabalarıyla ürettikleri eserlerin savaşlar, yangınlar, depremler gibi insan eliyle ya da doğanın tahribatı sebebiyle yıpranması veya yok olması, insanları kendi geleceklerinin sürekliliğini sağlamak, gelecek kuşaklara kültürlerini aktarmak adına koruma düşüncesine itmiştir. Aslında, koruma kavramı binlerce yıldır var olan ve adeta şartların getirdiği zorunluluktan kaynaklanan bir olgudur. Bunun toplumda bir zorunluluk olarak görülmemesi, zamanla o toplumun kültürünün yeryüzünden silinmesi sonucunu getirmektedir.

Geçmişin izlerini bugüne taşıyan, sağlam bir gelecek için bize çeşitli bilgi kaynakları sunan kültür varlıklarının olduğu gibi bırakılması veya sadece kaçakçılık, tahribat gibi tehditlere karşı önlem alınarak muhafaza edilmesi kuşkusuz koruma kavramının tam karşılığı olmamaktadır. Kimliğimizin kültürel dayanağını oluşturan bu fiziksel tanıkların yaşatılması ve gelecek kuşakların da bundan yararlanabilmeleri için, içerdikleri ve bize gösterdikleri bilgileri yanılgıya neden olmayacak biçimde aktarmaya yönelik müdahalelerin tümü koruma olgusunu tanımlar (Asatekin, 2004).

Koruma olgusu genel bir kavram olmakla beraber kültürel mirasın veya doğal alanların korunması gibi konular açısından ele alındığında ise daha kapsamlı ifadeler

karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı öncelikle kentsel koruma kavramı daha sonrasında kültürel mirastan ne kastedildiği açıklanmıştır.

Kentsel koruma; toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik koşullarını ve kültür değerlerini yansıtan fiziki oluşumun, günümüz sosyal ve ekonomik koşulları altında yok olmasına engel olmak ve geleneksel kent dokusunun gelişen kentle fonksiyonel bütünleşmesini sağlamak, geleneksel dokuyu müze kent halinde bırakmayıp modern yaşama sokmak ve entegre etmektir (Gülersoy 1977'den aktaran Fidan, 2007).

Kültürel miras Europa Nostra tarafından şu şekilde açıklanmaktadır; "geçmişten iletilen ve bugünün toplumu tarafından miras alınan her türlü kültürel ifadeyi kapsamaktadır. Bu; bir yapı ya da bina gibi madde üzerinde şekil almış ya da gelenek, yaşam şekli, alışkanlık gibi şekil almamış biçimde ortaya çıkabilmektedir" (Europe Nostra, 2005).

1982 yılında ülkemizin de katılmasının uygun bulunduğu "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme", 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan UNESCO Genel Konferansı 17. oturumu sonrasında kabul edilmiştir. Bu sözleşmenin 1. Maddesinde kültürel miras tanımı ise, "Anıtlar", "Yapı Grupları", "Sitler" başlıkları kullanılarak yapılmıştır. Buna göre; tarih, sanat veya bilim açısından özgün ve evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte olan yapı veya yapı elemanları, kitabeler ve mağaralar "Anıtlar" başlığı altında; mimari açıdan birbirleriyle uyumlu olan veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarihi, sanatsal veya bilimsel açıdan ayrıcalıklı, evrensel değere sahip, ayrı veya birleşik olarak bulunan mimari eserler "Yapı Toplulukları" başlığı altında; tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik olarak ayrıcalıklı, evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ile insanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kapsayan alanlar, "Sitler" başlığı altında kültürel miras olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda sayılanlar genel olarak kabul gören kültür varlıklarını kapsamaktadır.

Ülkemizde kültür varlıklarının tanımı ise, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. Maddesinde şu şekilde yapılmaktadır: "kültür varlıkları; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan

veya sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır".

2.2 Turizm ve Türleri

Kültürel miras alanlarında turizm yönetimi irdelenirken öncelikle turizmin ne anlama geldiği, nasıl tanımlandığı ve ne türlere ayrıldığı üzerinde durulmuştur. Yapılan araştırma sonucunda turizmin birçok tanımına rastlanmış ve hepsinde ortak noktalar tespit edilmiştir. Turizm birçok farklı açıdan, farklı özellikleri ve faydaları vurgulanarak ele alınmış bir kavramdır. Bundan dolayı turizmin içeriğini tam olarak anlayabilmek için çeşitli tanımlarına yer verilmiştir. Kronolojik sıranın gözönüne alındığı bu tanımlamalarda turizmin zaman içerisinde kapsamının nasıl genişlediği ortaya konulmuştur.

1963 yılında Roma Toplantısında Dünya Turizm Örgütü'nün belirlediği tanıma göre turizm; "gelir getirici etkinlikler dışında kalan boş zamanların hepsini içine alan bir seyahat, bundan doğan konaklama, yeme içme ve eğlence vb. hizmetler ve ilişkiler bütünüdür".

Farklı bir yaklaşıma göre turizm, insanların normalde yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerin dışındaki hedef noktalarına kısa süreli geçici etkinlikleri ve bu hedef noktalarında kalma süreleri boyunca günü birlik ziyaret ve keşifler gibi tüm amaçlarına hizmet eden hareketleri dâhil olmak üzere tüm aktiviteleri olarak ifade edilmektedir (English Tourism Council, 1985).

Uluslararası turizm sözlüğünde ise turizm: "zevk için yapılan geziler ve seyahatleri yapmak için gerçekleştirilen insan faaliyetlerinin tümü" şeklinde açıklanmaktadır. 1980'li yıllarda AIEST tarafından turizm "İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü " şeklinde tanımlanmıştır. Tanım, bir seyahat ve konaklamanın turizm olayı içinde sayılıp sayılamayacağını belirtmek için şu kriterleri getirmektedir (Maviş ve diğ., 2002);

- Seyahatin devamlı ikamet edilen, çalışılan ve günlük gereksinmelerin sağlandığı yerler dışına yapılması,
- Konaklama sırasında genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetlerin talep edilmesi,
- Konaklamanın geçici olması,
- Seyahatin gelir elde etmek amacıyla yapılmaması gerekmektedir.

Turizm, Dünya Turizm Örgütü tarafından ise 2005 yılında, tarihi yüzyıllar öncesine dayanan bir aktivite olarak en basit anlatım ile insanların seyahatleri ve normaldeki ikamet yerleri dışında bir yerde bir yıldan az bir süre boyunca eğlence, iş veya diğer amaçlı aktiviteleri olarak tanımlanmıştır (WTO, 2005).

Türk Dil Kurumu'nda ise turizme şu şekilde yer verilmektedir; "dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan gezi, bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümüdür" (Türk Dil Kurumu, 2016).

Tanımlarda da görüldüğü üzere farklı şekillerde ifade edilse bile aslında turizm farklı yerleri görmek, tanımak, deneyimlemek gibi aktivitelerin bir bütünü olarak özetlenebilir.

Turizm farklı amaçlara sahip olmakta ve bu amaçlara göre çeşitlere ayrılmaktadır.

Başlıca turizm türleri şu şekilde sıralanabilir;

- Ekoturizm
- İnanç Turizmi
- Kültür Turizmi
- Deniz ve Yat Turizmi
- Kongre Turizmi
- Sağlık Turizmi
- Dağ ve Kış Turizmi
- Av Turizmi
- Golf Turizmi
- Yayla ve Akarsu Turizmi.

Turizm türleri tarihsel süreç içerisinde ele aldığımızda çeşitlenmiş aktiviteler olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde de tursitlerin tercihlerine göre şekillenmektedir ve şekillenmeye devam edecektir.

2.3 Tarihi Kent Merkezlerinde Kültür Turizmi

Kentsel korumaya konu olmuş, kültürel miras değerlerini barındıran tarihi alanlarda özellikle kültür turizmi ön plana çıkmaktadır. Tarihi çevreler sahip oldukları kültür ögeleri ile turizmin bu türünün gelişimini sağlamışlardır.

Yüksek lisans tezi kapsamında özellikle Dünya Miras Alanı olan tarihi kent merkezlerindeki kültür turizmi veya kültürel miras turizmi olarak adlandırılan aktivitelerin alanın koruma ilkeleri ile uyumu incelenmiştir. Konu kapsamında turizmin nasıl tanımlandığı, ne ifade ettiği irdelenmiş, çalışmanın bu kısmında ise kültür turizmi üzerinde durulmuştur.

Turizm literatüründe kültür turizmi ve kültürel miras turizmi şeklinde ifadeler olmakla beraber bu turizm aktivitelerinin farklı olduğuna dair yeterince argüman bulunmamaktadır.

Kültürel miras turizmi, UNESCO'nun 1972 yılında uygulamaya geçirdiği, "Dünya Kültür ve Doğal Mirası Koruma Konvansiyonu"nun bir sonucu olarak, kültürel ve doğal mirasın korunmasını ve saklanmasını ve böylece insanlığın seçkin bir değeri halini almasını temel argümanlarından biri kılmıştır. Kültür mirası turizmi, dünyanın herhangi bir yerinde insanlık tarihinin ve kültürün motiflerinden izler taşıyan öğelerin ön plana çıkartılması ve turistik faaliyetlerin merkezine alınmasıdır. Bu doğrultuda yerel halkın da içerisinde bulunduğu ve kendi kültürünü temsil ettiği bir yapıda turistlerin ziyaret ettikleri kültürü benimsedikleri bir etkileşim söz konusudur. Konya'da Mevlana Kültürü ya da Tibet'te Budist Kültürü bu algının yansımalarıdır (Tarsuslugil, 2013).

Kültürel mirasla bağlantısı ile birlikte turizm alanında başlıca araştırma konularından biri olan kültürel turizm 1976'da ICOMOS'un kabul ettiği Uluslararası Kültür Turizmi Sözleşmesi ile kavramsal önemini arttırmıştır. Dünya Turizm Örgütü'nün çalışmaları ile önemi artan bu kavram 2009 yılında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği

Örgütü tarafından yayınlanan "Kültürün Turizme Etkisi" adlı bir rapora da konu olmuştur.

Literatürde birçok tanım ve çalışma yer almakla birlikte kültür turizminin üzerinde uzlaşılmış bir tanım yoktur. Çeşitli kaynaklarda kültür turizmi farklı şekillerde tanımlanmıştır. Kültür turizmi de turizm kavramı gibi kapsamlı ve içeriği geniş bir konudur. Turizm aktivitelerinin birçoğu kültür turizmi ile bağlantılıdır. Kültür turizminin neleri kapsadığını anlamak ve kültür turizmine farklı yaklaşımları görmek amacıyla çeşitli tanımlar ele alınmıştır.

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyinin (ICOMOS) 1999 yılında Meksika'da yaptığı toplantıda saptanan kriterlere göre "kültürel miras" bir konsepttir ve kültürel çevrenin yanı sıra doğal çevreyi de içermektedir. Peyzaj, tarihi alanlar, sit alanları ve yapılaşmış çevreler kadar biyolojik çeşitlilik, koleksiyonlar, geçmiş ve devam eden kültürel politikalar, bilgi ve yaşayan deneyimleri kapsamaktadır. Tarihi gelişmenin uzun aşamalarını, çeşitli ulusal, bölgesel, yerel kimlikleri ifade eder ve modern yaşamın bir parçasıdır. Kültürel miras sürekli değişen bir referans noktasıdır ve gelişme ile değişmenin olumlu bir aracıdır. Buna bağlı olarak ICOMOS tarafından yapılan değerlendirmeye göre; kültürel miras turizmi, başka bir yere yapılan ve ziyaretçinin o yer hakkındaki tarihi alanlar ile kültürel performansları olduğu kadar modern yaşam biçimleri, yiyecek, topografya, çevre, kasaba ve diğer kültürel performansları dâhil olmak üzere tüm kültürel değerlerini tecrübe etmesini içeren her türlü turizm formu olarak tanımlanmıştır (ICOMOS, 1999).

Farklı bir bakış açısına göre ise; kültür turizmi kültürel sebeplerle bir festivale katılmak veya sit ve anıtları ziyaret etmek ya da daha geniş anlamda kültürel çeşitliliği deneyim etmek, kişinin bir bölgenin kültürünü yaşama isteği gibi özel amaçlarını içerebilecek seyahatlerdir (Sullivan, 2001).

Amerika Eyalet Ajansı Ulusal Temsilciliğine göre kültür turizmi; Birleşik Devletlerin karakterini ve çeşitliliğini yansıtarak insanların ve ulusun portresini çıkaran deneyim, sanat formları, gelenekler ve alanların mozaiği üzerine dayanmaktadır. Kültür turizmiyle ilişkili turistler şu kriterlerle bağlantılıdır:

- Tarihi alanlar
- Kültürel olaylar, festival ve fuarlar
- Sanat galerileri, tiyatro ve müzeler
- Etnik topluluklar ve yerleşmeler
- Mimari ve arkeolojik miras
- Milli parklar ve eyalet parkları (Partners in Tourism, 2001 den aktaran Abacılar, 2008).

ICOMOS ise kültür turizmini şu şekilde ele almaktadır: "Asıl olarak kültür ve peyzaj alanları, yerel nüfus ve ev sahibi milletin değerleri ve yaşam şekilleri, mirası, görsel ve sahne sanatları, endüstrileri, gelenekleri ile boş zaman meraklarını içeren kültürel çevrelerin üzerine odaklanan turizm formudur. Kültürel etkinliklere katılım, müzelere ve kültürel miras alanlarına ziyaret ve yerel halk ile kaynaşmayı içerebilmektedir" (ICOMOS, 2002).

Kültür turizmi, bir ülke ya da bölgenin turizm işlevinin kültür ile ilişkili alt kümesi olarak görülebilir. Kültür Turizmi, özellikle tarihi şehirlerdeki müzeler ve tiyatrolar gibi kültürel niteliklerinin bulunduğu kentsel alanlarındaki turizmi içermektedir. Ayrıca açık hava festivalleri, heykellerle düzenlenmiş parklar ve peyzaj alanları gibi kırsal alanları kapsamaktadır (ICOMOS, 2002).

Dünya Turizm Örgütünün tanımına göre ise; insanların tüm hareketleri kültür turizmi tanımının içerisine dâhil edilebilir. Çünkü kültür turizmi insanların; kültürel seviyelerini arttırma eğilimini teşvik etmekte ve yeni bilgi, teknoloji ile tecrübelerinin artışını sağlayarak, farklılıklara duydukları ihtiyacı tatmin edebilmeyi olanaklı hale getirmektedir. Kısa açıklaması ile kültür turizmi; insanların çalışma gezileri, sahne sanatları ve kültür turları, festival ve diğer kültürel olaylara katılımları, anıt ve sitlere ziyaretleri gibi kültürel motivasyon amacıyla yaptıkları hareketleri olarak tanımlanmıştır (Pedersen, 2002).

UNESCO'nun 2003 yılındaki raporunda "kültür turizmi"; pozitif bir ekonomik ve sosyal etkiye sahip olan, bir kimlik kuran ve güçlendiren bir kavram olarak tanımlanmıştır. "Kültür turizmi; imaj oluşturulmasına, kültürel ve tarihi mirasın korunmasına yardımcı olmakta, kültür ile beraber bir araç olarak insanlar arasındaki

uyum ve anlayışı geliştirmekte, kültürü desteklemektedir" ifadesi kullanılmıştır (UNESCO, 2003).

Batı Avustralya Kültür ve Sanat Departmanı 2004- 2008 yılı için hazırladığı Kültür Turizmi Stratejisinde kültür turizminin parametrelerini:

- Festival ya da fuarlar (müzik, dans, görsel sanatlar, kültürel miras)
- Sahne sanatları ya da konserler (tiyatro, opera, bale ve klasik ve modern müzik)
- Müze ve sanat galerileri
- Sanat ve zanaat workshop ve stüdyoları
- Yerli alanlar ve kültürel gösterimler olarak belirlemiştir (Department of Culture and the Arts, Government of Western Australia, Western Australian Tourism Commission, 2004).

Literatürde yer alan diğer bir yaklaşıma göre kültür turizmi; geniş anlamda ziyaretçilerin gittikleri yerdeki tarihi ve bir ulusa ait değerleri görmesi ve tatması olayıdır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002).

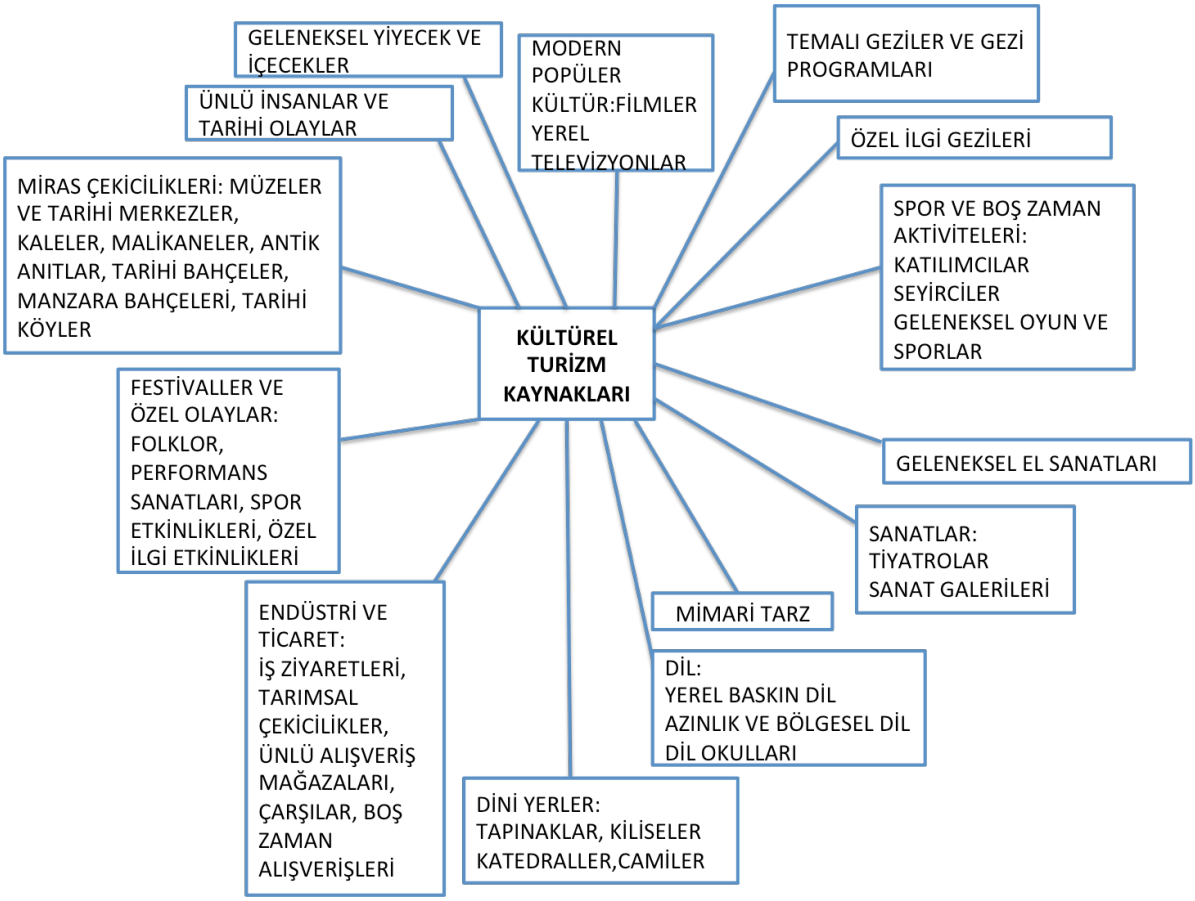
Kültür turizmi; "eski sanat eserlerinin, tarihi yapıların ve onlara ait kalıntıların görülmesi amacı, araştırma, keşif ve dini amaçlı seyahatler, yerel mimari ve orijinal özellikler, kütüphaneler, yerel mutfak, festivaller ve fuarlar, tiyatro ve sinema, müzik ve dans, lisans ve edebi çalışmalar ve alt kültürleri tanıma amacı ile yapılan seyahatler kişilerin bilgi ve görgülerini arttırmakta ve kültür turizmi içinde yer almaktadır" şeklinde de ifade edilmektedir (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005).

Kültür ile turizm arasındaki ilişki çift yönlü olarak gelişir. Bunlardan ilki, kültürün turizmi doğurduğu yapı iken, ikincisi turizmin kültürleri etkilediği yapıdır. İlkinde çeşitli kaynaklardan beslenen insanlar bir bölge hakkında fikir edinirler ve bu bölge ile direkt temasa geçmek isterlerken, ikincisinde o bölgeye giden turistin bölgenin yerel halkı üzerinde dönüştürücü etkisinden söz edilebilir (Kozak ve Bahçe, 2009).

Çünkü kültür aynı zamanda tekillik vurgusu içerir ve bir kültür sadece belirli bir bölgede üretilir ve orada yaşanır. Bu da turistler üzerinde o bölgeye erişebilme duygusu uyandırır. Ancak bu tek yönlü bir hareket değildir ve turistler gittikleri bölge halkı ile etkileşime geçerler. Sürdürülebilir turizmin ya da kültür turizminin

önlemek ve minimize etmek istediği çatışma da buradan doğmaktadır. Yerel kültür ile başka bir kültürel tavır etkileştiğinde çatışma zemini oluşabileceği gibi, barışçıl bir diyalog zemini de kurulabilir. Bu şekilde o bölgenin kültürel mirasına sahip çıkılır (Kozak ve Bahçe, 2009).

Turizm faaliyetleri kapsamında bir yerden bir yere hareket etmeyi sağlayan birçok aktivite kültür turizmi ile bağlantılıdır. Kültür turizmi içinde sayılabilecek kaynaklar şu tablo ile özetlenebilir:

Çizelge 2. 1. Kültürel Turizm Kaynakları (Swarbrooke, 1999)

Kültür turizmi üzerine yapılan tanımlardan yola çıkarak bu turizm türünün çok geniş kapsamlı olduğunu, görme, keşfetme, deyimleme odaklı bir anlayışı ortaya koyduğunu anlamaktayız. Kültür ve turizm arasındaki çift yönlü ilişki, yani kültür ve turizmin birbirleriyle etkileşime girmesi sonucunda olumlu veya olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir. Olumlu sonuçların yani birbirini besleyen kültür ve turizm

ilişkisinin doğması, olumsuz sonuçların ise minimize edilmesi noktasında ise kentsel koruma ve turizm etkileşimi önem kazanmaktadır.

2.4 Kültür Turizmi ve Kentsel Koruma Arasındaki Etkileşim

Turizm istihdam yaratması, turistleri çekerek gelir kaynağı oluşturması, kültürel miras alanlarına ilgi çekmesi, kültürlerarası etkileşimi arttırması, varolduğu çevreye fiziksel, sosyal, ekonomik yönlerden etki etmesi nedeniyle önemli bir faaliyettir. Turizmin bir çeşidi olarak kültür turizmi, kültürel miras alanlarında yoğun bir şekilde görülmektedir ve bu alanlara olumlu olumsuz etkileri olmaktadır. Kültür turizminin olumlu etkilerini arttırırken olumsuz etkilerini en aza indirmek kentsel koruma ve turizm faaliyetleri arasındaki etkileşimin doğru şekilde yönetilmesiyle orantılıdır. Bundan dolayı gerek kentsel koruma çalışmalarında gerek turizme yönelik çalışmalarda bu iki konunun birbirlerini nasıl etkilediğine yer verilmiş ve farklı birçok açıdan bu etkileşim üzerinde tartışılmıştır.

Turizm, genel olarak küçük yerleşimler ve planlamanın kapsamına göre tüm ülke için potansiyel bir işgücü yaratıcı olarak görülmektedir. Zamanla hem milli gurur yaratması, hem de yeni işgücü oluşturmasından ötürü kültür mirasına olan ilgiyi arttırmıştır (Hewison ve Richards, 1993).

Farklı bir görüşe göre ise miras turistleri çeken önemli bir kaynak olup, doğal miras ve kültürel miras şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Son yıllarda kültür mirası ya da kaynakları turizmin odak noktasını oluşturmakta, coğrafya, turizm ve kültürü birbirine yaklaştırmaktadır (Doğaner, 2001).

UNESCO tarafından 1975 yılında yayınlanan ”Koruma Stratejisi” raporunda ise “Ülkeler, kısa vadeli kazançlar için doğal ve tarihsel değerleri koruma olayını ertelememelidir. Çünkü, turizm ve ekonomik kalkınma, ancak ülkelerin doğal, tarihsel ve kültürel değerlerinin korunması ve uygun çözümlerle değerlendirilmesi ile var olacaktır” denilmiştir (Yavuz, 2010).

1999’da ICOMOS tarafından Meksika’da yapılan toplantıda Kültürel Turizm Sözleşmesi hazırlanarak, kültürel turizm ve korumaya yönelik ilkeler belirlenmiştir.

Bu ilkeler aşağıdaki gibidir (www.international.icomos.org 2004'den aktaran Kuntay, 2004).

- Uluslararası ve ulusal turizm, kültürel alışverişinin temel araçlarıdır. Farklı toplumların kültürel varlıklarını ziyaretçilere ve evsahibi topluma açıklamak ve anlatmak için ortak mirasın korunmasının önemli bir yarar sağladığı görülmelidir.
- Turizm ile ortak miras arasındaki ilişki dinamiktir ve değerlerin çatışmasını aşmalıdır. Gelecek ve mevcut nesillerin hizmetinde sürdürülebilir şekilde yönetilmelidir.
- Ortak miras bütününün değerlendirilmesi, ziyaretçilere hoşa giden ve zenginleştiren bir deneyim sağlamalıdır.
- Ortak miras sitlerinin, turistik değerlendirme programlarına, konaklanan yerdeki toplum ve yerel nüfus katılmalıdır.
- Ortak mirasın korunması ve turizm etkinlikleri evsahibi toplumu kazançlı kılmalıdır.
- Turistik tanıtma programları, kültürel ve doğal mirasın özelliklerini değerlendirmeli ve korumalıdır.

Kent korumasının gelişimi ve ilerlemesinin farklı olması gibi turizmin gelişimi ve büyümesi de her şehir için farklıdır. Tarihi şehirlerde; yerleşime, fiziksel özelliklere, ekonomik ve yönetim kararlarındaki ana temalara dayanarak, birçok plan tartışılabilir. Bu planları aşağıdaki gibi gruplandırılmaktadır (Orbaşlı, 2000).

- Tanınmış ve iyi bilenen, korumanın ve turist ilgisinin yerleştiği, tarihi şehirler; ziyaretçi yönetim ihtiyacı acildir ve turist yoğunluğunun etkilerinden kaynaklanan yerleşim rahatsızlığı zaten mevcut olabilir. Planlama, kaliteyi ve çevrenin çekiciliğini ve bazen de piyasada rekabeti sürdürmeye yönelik çekiciliği sağlamayı amaçlar. Planlamanın amacı gelişim, yaşayan halk ve ziyaretçiler için kalitenin sağlanmasıdır.
- Turistlerden gelen artan ilgi ve koruma için hala bir ihtiyacın olduğu, turizm piyasasında yeni olan tarihi şehirler; turizm ve ticaret muhtemelen korumaya yol açarlar. Ancak, şehir idaresi beklenmedik baskılarla başa çıkmak

zorundadır. Planlama, iyi kaliteli koruma ile temellenmiş başarılı turizmin gelişimini dengeleme görevini içerir.

- Turizm sektöründe bilinmeyen veya az bilinen, turist ilgisine yönelik geliştiren şehirler; bu alanlarda önemli olan, alanı turizm sektörüne sokmak için planlama yapmaktır. Planlamanın amacı; mekanın yeniden üretimine destek amacıyla pazar değeri oluşturmaktadır.

Tarihi şehirlerde, şehir koruması genellikle planlama süreciyle yakından alakalıdır, fakat turizm gelişimiyle, koruma ürün-sürümlü bir boyut alabilir. Kent koruması, turizmin büyüyen etkisiyle alakalı olarak ise, aşağıdaki sonuçları getirmiştir:

- Yerleşim alanlarının ve alışveriş alanlarının mutenalaştırılması,
- Yöresel yabancılaşma ya da özeli kaybetme duyguları,
- Toplum ruhunun kaybolması,
- Kentsel alan kullanımında ve sonuç olarak kent karakterinde değişiklikler,
- Kentsel çevrenin sürekliliğini riske atan zamanla donma yaklaşımı ve eski zamanların yeniden oluşturulması (Orbaşlı, 2000).

Korumanın turizmle birleşmesi öyledir ki, artık turizm korumanın bir sonucu olmaktan çıkmış aksine koruma turizmin artan bir ürünü haline gelmiştir. Bunun sonucunda; tarihi yeniden oluşturma ya da üretmek için acele bir girişim, sokak cephelerinin yeniden oluşturulması, restorasyon çalışmalarının hızlanması, tarihi çevrede oluşacak konut baskısıyla ilgili önlemlerin alınmasını gündeme getirmiştir. (Orbaşlı, 2000).

Koruma çalışmalarının turizm ile etkileşimi sonucunda çeşitli önlemleri ve çalışmaları beraberinde getirdiği bilinmektedir. Turizm ve korumanın eşgüdümlü devam ettirilmesinde ise katılım, kamu kurumlarıyla birlikte turizmle ilgili söz sahibi olan sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin, alanda yaşayan halkın ortaklığı önemlidir.

Bundan dolayı kültürel mirasın sürekliliğini, uygun altyapı yatırımlarını, erişebilirliği, yerel toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal canlılığını, ekolojiyi olumsuz etkileyen faktörleri minimize etmeyi ve tüketimi dengelemeyi sağlamak,

sürdürülebilir şehirsel turizm gelişimini desteklemek için oluşturulacak ortaklık tiplerinin doğru bir şekilde belirlenmesini gerektirmektedir (Turgut ve diğ., 2008).

Kültürel turizm ve kentsel koruma kavramları birbirleriyle çok içiçe geçmiş olgular olarak ikisi de birbirinin sonucu veya tetikleyicisi olarak ele alınabilecek kavramlardır. Turizm kentsel korumayı, kentsel koruma ise turizmi desteklerken, aynı zamanda birbirlerini besleyen ve geliştiren bu kavramların etkileşimi yeni bir şekillenmeyi meydana getirmektedir. Koruma ve turizm özellikle tarihi kent merkezleri, Dünya Miras Alanları için birbirlerinden bağımsız düşünülemeyecek ve eşgüdümlü olarak yönetilecek konulardır.

2.5 Tarihi Kent Merkezlerinde Turizmin Etkileri

Tarihi kent merkezleri sahip olduğu kültür varlıkları ile kentsel korumaya konu olmuş alanlardır. 21. YY.'ın en önemli ekonomik faaliyetlerinden biri olarak turizm özellikle kültür turizmi tarihi değer ögelerine sahip alanlarda önemli bir aktivitedir. Turizm olumlu ve olumsuz birçok etkiyi beraberinde getirmektedir. Olumlu etkilerin ön plana çıkarılması, olumsuz etkilerin ise minimize edilmesi kentsel alanların planlama, koruma ve yönetim ilkeleri ile gerçekleşebilmektedir. Tarihi kent merkezlerinde koruma ve turizmin eşgüdümlü yönetiminin sağlanmasında öncelikle alanın maruz kaldığı etkiler bu bölümde açıklanmıştır.

2.5.1 Ekonomik Etkiler

Turizm kavramı öncelikle ekonomik kavramlar ile birlikte zihinde canlanmakta, ekonomik girdi sağlayan bir faaliyet olarak düşünülmektedir. Literatürde turizmin ekonomik yönüne vurgu yapan birçok tanımlama yer almaktadır.

Turizmin sadece ekonomik yönü üzerindeki tartışmaları başlatan kişi 1910 yılında Avusturyalı ekonomist Hermann Von Schullar olmuştur. Turizmi "başka bir ülkeden, şehir veya bölgeden yabancıların gelmesi ve geçici süre kalmalarıyla ortaya çıkan hareketin ekonomik yönünü ilgilendiren faaliyetlerin tümü" olarak tanımlamıştır. Yine aynı dönemde bir başka ekonomik yönlü tanım Edmood Picard tarafından yapılmıştır. Picard "turizmin ana fonksiyonunun ülkeye yabancı döviz kaynaklarının

akmasını sağlamak ve turist harcamalarının ekonomiye yaptığı katkıları araştırmak" olduğunu söylemiştir (Maviş ve diğ., 2002).

Turizmin zamanın en dinamik aktivitelerinden biri olduğunu savunan Dünya Turizm Örgütü ise, bu işlevin önemli bir gelişme seçeneği olduğunu ve yoksulluk ile başa çıkmak, kalkınmayı sağlamak için etkili öneriler getirilmesi gerektiğini belirtmektedir (WTO, 2001).

Turizmin ekonomik yönüne vurgu yapan bir diğer kişi Coalter ise turizmi tüm alanlarda genel olarak ekonomik hareketlilik yaratarak iş gelişimi, gelir artışı, döviz getirisi, iç yatırım artışı ve beceri ve eğitimde yükselme sağlayan bir kavram olarak ifade etmektedir (Coalter, 2001). Turizm endüstrisi sayesinde altyapı niteliklerinin rehabilite edileceği ve bunun yerel halka yarar sağlayacağı açıktır (WTO, 2002).

Turizm boş zamanın nasıl kullanılacağına dair ekonomik bir kararla başlayan ve yatırım, tüketim, istihdam, dış satım ve kamu gelirleri gibi ekonomik yönleri bulunan bir sosyo ekonomik olaydır. Turizm, ödemeler dengesi üzerinde önemli etkileri bulunan bir görünmeyen dışsatım kalemidir. Turizm bu anlamda ülke içinde perakende fiyatlarla yapılan mal ve hizmet dışsatımı olarak kabul edilebilir. Bu alana yapılan yatırımlar yüksek düzeyde döviz getirisi sağladığı gibi, istihdam ve gelir düzeyini yükseltir (Maviş ve diğ., 2002).

Ünsal ise, turizme yönelik kanunları ele alırken Turizm Teşvik Kanunu 'nun (1982/2634) amacının ekonomik sektörün gelişimini teşvik etmek olduğunu, ekonomik faydaların gözönünde tutulurken geri kalan işlevsel ilişkilerin arka planda kaldığını vurgulamıştır (Ünsal, 2009).

Turizmin ekonomik yönüne yapılan vurgulardan anlaşılacağı üzere kısa sürede ekonomik kalkınmaya cevap veren, istihdam ve gelir kaynağı oluşturması ise milli gelire katkı sağlayan, sadece turistleri değil ekonomik yönü ile daha çok halkı ilgilendiren bir aktivite olarak ifade edilmektedir.

Turizmin, ekonomik etkileriyle ön plana çıkan bir sektör olması ve tarihi kent merkezlerini olumlu ve olumsuz hangi yönlerde etkilediğine değinmeden önce ekonomik açıdan turizmin payını daha iyi anlayabilmek gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Dünya turizm Örgütü (UNWTO)'nun yayınladığı Kalkınmada

Sürdürülebilir Turizm Üzerine Müzakere Belgesi 2017'de uluslararası seyahatlerin %40'nın kültürel turizm amaçlı olduğu ve kültür turizmi için gelen ziyaretçilerin diğer turistlere oranla %80 daha fazla para harcayarak milli gelire katkı sağladığı belirtilmiştir. Müzakere raporunda 2016 yılında 1.2 milyardan fazla insanın turizm amaçlı dünyayı gezdiği üzerinde durulmuş ve sürdürülebilir bir turizm ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletler Dünya turizm Örgütü (UNWTO)'nun Dünya Turizm Barometresi Raporu'nda ise uluslararası arası seyahatlerin %3.9 oranında büyüdüğü, bir önceki yıla göre 46 milyonluk bir ziyaretçi artışı olduğu belirtilmiştir. Bu veriler dünyada turizmin önemli bir paya sahip olduğunu ve kültürel turizm aktivitelerinin de turizm içerisinde sahip olduğu göstermektedir.

Türkiye'deki turizmin payını ve durumunu anlayabilmek için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri incelenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu 2017 Basın Odası Haberleri'ne göre Dünya Turizm Örgütü verilerine göre 2015 yılında 41.6 milyon gelen turist sayısı ile Türkiye Dünya'da 6. sırada yer almıştır. Uluslararası turizm gelirleri açısından bakıldığında ise Türkiye 31,5 milyar dolar ile 10. sırada yer almıştır. Türkiye bu verilere göre dünya turizm pazarında %3,5'lik, Avrupa pazarında ise %6,8'lik bir paya sahiptir. Çizelgelerde de ülkelere göre Türkiye'nin sahip olduğu sıralama belirtilmiştir.

SIRA	ÜLKE	2014 ZİYARETÇİ SAYISI	2015 ZİYARETÇİ SAYISI
1	FRANSA	83 701	84 452
2	A.B.D.	75 022	77 510
3	İSPANYA	64 939	68 215
4	ÇİN	55 622	50 732
5	İTALYA	48 576	50 732
6	**TÜRKİYE**	**41 415**	**41 618**
7	ALMANYA	33 005	34 972
8	İNGİLTERE	32 613	34 436
9	MEKSİKA	29 346	32 093
10	RUSYA FED.	29 848	31 346

Çizelge 2. 2. Ülkelere Göre Ziyaretçi Sayısı (Dünya Turizm Örgütü, TÜİK 2017)

SIRA	ÜLKE	2014 TURİZM GELİRİ (MİLYON DOLAR)	2015 TURİZM GELİRİ (MİLYON DOLAR)
1	A.B.D.	191 325	204 523
2	ÇİN HALK CUM.	105 380	114 109
3	İSPANYA	65 111	56 526
4	FRANSA	58 150	45 920
5	İNGİLTERE	46 539	45 464
6	TAYLAND	38 423	44 553
7	İTALYA	45 488	39 449
8	ALMANYA	43 321	36 864
9	HONG KONG	38 376	36 150
10	**TÜRKİYE**	**34 306**	**31 465**

Çizelge 2. 3. Ülkelere Göre Turizm Geliri (Dünya Turizm Örgütü, TÜİK 2017)

Literatürde birçok tanımı ve yönü üzerinde durulan turizm geniş bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen tanımlar üzerinden turizmin ekonomik yönüne yapılan vurgulardan yola çıkarak olumlu ve olumsuz etkilerin neler olabileceği saptanmıştır. Turizmin ekonomik etkileri aşağıdaki çizelgede şu şekilde ifade edilmiştir:

OLUMLU ETKİLER	OLUMSUZ ETKİLER
• Gelir Artışı • İstihdam Sağlama • Milli Gelire Katkı • Yatırımları Arttırması • Turizmle Bağlantılı Sektörleri Geliştirmesi • Yabancı Döviz Kaynaklarının Akışını Sağlaması • İşlevlerde Çeşitliliğin Artması	• Arazi Spekülasyonları / Rant • Tüketim Ürünlerinde Fiyat Artışı

Çizelge 2. 4. Turizmin Ekonomiye Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir)

2.5.2 Fiziksel Etkiler

Turizmin fiziksel etkilerini tarihi ve doğal çevrelere etkileri olmak üzere iki kapsamda ele alınmıştır. Turizm, yapıldığı veya bağlantılı olduğu alanın özelliklerine göre farklı etkiler meydana getirmektedir.

Turizm fiziksel çevreye hem zarar verebilecek hem de getirdiği ekonomik fayda ile çevreyi koruyacak bir gelir yaratması açısından çelişkili bir konudur. Bu durumda alanın yönetimi ve korunma şekli büyük role sahiptir. Plansız bir turizm ile doğal veya tarihi çevre tahribata maruz kalabilecek iken planlı bir yaklaşımın benimsenmesi ile kendi kendini yaşatacak bir gelir akışı sağlanmasını da gerçekleştirmek mümkündür.

Dünyanın en büyük sektörlerinden biri olan turizmin ekonomik yönü hep ön planda tutulmuştur. Turizm yarattığı ekonomik gelirin yanında çevre üzerinde olumlu ve olumsuz birçok baskıyı da beraberinde getirdiği göz ardı edilmemelidir. Turizmin çevre üzerinde olumsuz etkilerine rağmen turizmin ekonomik getirisine duyulan

gereksinimin fazla olması turizm faaliyetlerinin olumsuz etkileriyle devam etmesine neden olmaktadır. Bu şekilde temel geçim kaynağını oluşturan bir sektörden mümkün olduğunca çok gelir elde etmek isteği bu sektörün dayandığı sınırlı kaynaklar üzerinde aşırı kullanıma dayalı bir tükenmeyi beraberinde getirmektedir. Ancak çevre üzerinde oluşturulan onarılması olanaksız kayıpların ekonomik olarak karşılığını ödemek mümkün değildir (Kahraman ve Türkay, 2006).

Coccosis ve Mexa'a göre ise turizmin etkileri alanın ölçeğine ve yoğunluğuna göre de farklılıklar göstermektedir. Turizmin etki tipleri ve yoğunluğunun, ana büyük kentler (Londra, Paris, Viyana) ve küçük kentler üzerindeki etkileri ile karşılaştırıldığı taktirde dikkate değer farklar olduğu belirtilmelidir. Öncelikli olarak, büyük kentler yüksek miktarda turist akışına evsahipliği yapabilirken, buna karşılık sur kentleri yada tarihi mekanlarda daha küçük ve sınırlı alanlarda turizm gelişimiyle kalabalık, gürültü, kirlilik ve diğer problemler ile başa çıkmakta zorluklar yaşanırken ciddi çevresel yönetim problemleri de ortaya çıkabilir. Bununla beraber, yoğun turist akışına maruz kentlerde; turizm, yerel nüfusta memnuniyetsizliğe, normal ekonomik faaliyetlerin şehir merkezinden uzaklaşmasına, fiyatlarda artışa, emlak masraflarının artışına ve suç oranlarında yükselmeye sebep olabilir. Brüksel'de tarihi kent merkezi, dükkanlara ve iş yerlerine terk edilirken; sokaklar hediyelik eşya ve özgün ürün dükkanlarınca doldurulurken, yerli nüfus da banliyöler ve kenar mahallelere kaymıştır. Bu durum yerel halkta memnuniyetsizliğe sebep olmuştur (Coccosis ve Mexa, 2004).

Tarihi kentlerde en sık karşılaşılan sorunlardan biri de trafik ve park yeri sorunudur. Özellikle haftasonları ve tatil günlerinde günübirlik turist guruplarını taşıyan otobüsler kalabalıklara ve ciddi trafik problemlerine sebep olurken egzoz kirliliği, gürültü ve yerel halkta memnuniyetsizliği de beraberinde getirir. Önemli tarihi bölgeler yoğun turist akışı ile yıpranma ve aşınma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bununla birlikte turizm kentsel iyileştirmeyi teşvik edip, yeni istihdam olanakları yaratır ve genel giderler ve gelirlerde sermayenin korunmasına katkıda bulunur (Coccosis ve Mexa, 2004).

Farklı bir bakış açısına göre de tarihi çevrelerin kültür turizmi kapsamında çeşitli donatılarla zenginleştirilmesi sürecinde göz önünde tutulması gereken asıl amacın

fiziksel çevreye yeniden işlev verilmesi olmadığıdır. Alanın geliştirilecek önerilerle hem korunması hem de değerlerinin tanıtılması sağlanacaktır (Abacılar, 2008).

Turizmin fiziksel çevreye etkisini doğal ve tarihi çevreyi ayrı ayrı gözeterek aşağıdaki çizelge ile özetlemek mümkündür:

OLUMLU ETKİLER	OLUMSUZ ETKİLER
• Koruma ve Yönetim Politikalarını Tetikleyici Unsur Olarak Fiziksel Yapıyı Korumada Etkili Olması • Tarihi ve Doğal Çevreyi Korumayı Teşvik Etmesi • Çevre Düzenleme, Restorasyon Talepleri Doğurması	• Trafik; silüetin bozulması, çevreyi dolaşma ve algılamada sorunlar • Aşırı kalabalık / Kontrolsüz Ziyaretçi Baskısı • Halkın Katılımının Sağlanmaması Halinde Bölgeyi Terkediş, Alanın Boşalması ve Kendi Haline Bırakılması • Kirlilik ve Gürültü • Turizme Hizmet Etmesi Amacıyla Yoğun Yapılaşma İle Çevrenin Tahribi, Uyumsuz Yapılaşma

Çizelge 2. 5. Turizmin Fiziksel (Doğal ve Tarihi Çevreye) Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir)

2.5.3 Sosyal ve Toplumsal Hayata Etkiler

Turizmin yarattığı etkiler öncelikle fiziksel mekanda ve ekonomik alanda kendini gösterirken, bunların etkisi ile zamanla sosyal ve toplumsal etkilerde meydana gelmektedir. Tarihi çevrelerde turizmin sosyal ve toplumsal etkilerine baktığımızda turizmin gelir kaynağı ve koruma fonu oluşturarak kentsel çevrenin kalitesi ve yaşam kalitesi artışını sağlayacağı görülmektedir. Yarattığı ekonomik etkiler ile tarihi alandaki yapıların korunmasına, yani çevre şartlarının iyileştirilmesine, dolayısıyla burada yaşayan halkın yaşam kalitesine olumlu katkı sağlamaktadır. Bu durum halkın katılımını, yaşadığı çevreye duyarlılığını ve sahiplenme duygusunu arttırmaktadır. Bu olumlu etkilerin gerçekleşebilmesinde en önemli faktör turizm faaliyetlerine halkın katılımının sağlanmasıdır.

Halkın katılımı ve sahiplenmesiyle birlikte kültür ögelerinin korunması, talep görmesi, merak edilmesi, sahiplenilmesi tüm kesimlerde görülebilmekte ve milli gurur oluşturmaktadır. Kent içindeki bu alanların tarihi, sanatsal, kültürel ve birçok değeri ile benimsenmesi, kültürel mirasa saygının artmasını sağlar.

Turizm kültürler arasında alışverişi sağlayan, köprüler oluşturma potansiyeline sahip, insanların karşılıklı etkileşimine dayanan bir aktivite olarak ele alınmalı ve bu yönleri ön plana çıkarılmalıdır. Turizmin sosyal ve toplumsal yapı üzerindeki olumlu özellikleri alanın yönetimi ve katılım ilkesinin benimsenerek gerçekleştirilmesi ile mümkündür.

Turizm faaliyetlerinin olumlu özellikleri ile birlikte olumsuz etkileri de olabilmektedir. Halkın yaşamını, gündelik alışkanlıklarını, çevre kalitelerini, yaşam tarzlarını tehdit edecek, yozlaşmalara sebep olacak uygulamalardan kaçınılması gerekmektedir.

Turizm ve kültür turizmi tanımlamalarında da ele alındığı üzere esas olan turizm alanındaki halkın yaşam biçimini, geleneklerini görmek, deneyimlemek, keşfetmektir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi, turizmin kültürü yozlaştırmadan kültürlerarası etkileşimin bir aracı olması ve koruma için bir teşvik unsuru olabilmesi için sosyal ve toplumsal etkiler gözardı edilmemelidir. Turizmin tanımlamalarında ekonomik bir sektör olarak ele alınışı ağır basıyor gibi gözükse de olumsuz etkilerin en aza indirilmesi noktasında ekonomik, fiziksel ve sosyal etkiler eşit düzeydedir. Kültür turizmi birçok değişkeni barındıran, kapsamı geniş bir kavram olarak tarihi kent merkezlerinde çok yönlü biçimde ele alınmalıdır. Turizmdeki tüm uygulamaların etkisini gözlemleyebileceğimiz sosyal ve toplumsal etkileri aşağıdaki çizelge ile özetlenmektedir:

OLUMLU ETKİLER	OLUMSUZ ETKİLER
• Kültürel Etkileşim Sağlaması • Çevreye ve Kültürel Değerlere Duyarlılığın ve Bilincin Artması • Tarihi ve Doğal Değerlere Sahip Çıkma Duygusunu Arttırması, Milli Gurur Oluşturması • Geçmişten Gelen Kültürün ve Sosyal Yapının Yaşatılmasında Teşvik Edici Olması	• Bilinçsiz Kullanım ve Tahribatla Değerlerin Zarar Görmesi • Oluşturduğu İnsan Yoğunluğu İle Halkın Alandan Uzaklaşmasını Tetiklemesi / Halkın Yeni Ortama Ayak Uyduramaması /Sosyal Dokuda Değişimleri Tetiklemesi • Alandaki Yaşam Biçiminden Farklı Yeni Bir Ortam Meydana Getirmesi • Yozlaşmaya Neden Olması

Çizelge 2. 6. Turizmin Sosyal ve Toplumsal Hayata Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir)

2.5.4 Politik Etkiler

Günümüzde turizm ulusların kalkınmasında, ekonomik kaynak oluşturması, yarattığı istihdam ve kültürel destekle önemli bir paya sahiptir. Uluslararası ve ulusal kaynak taramalarında görüldüğü üzere turizm; kalkınma politikaları, ulusal planlar, ekonomik stratejiler de yer almakta ve turizm master planları ile çevreye en az zararı verecek bir ekonomik faaliyet olarak eylem planları ile uygulamalar yapılmaktadır.

Richards'a göre; ulusal turizm politikalarında ekonomik canlanma ve kültürün desteklenmesi olmak üzere iki amaç söz konusudur (Richards, 2005). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere temelde iki amaçtan yola çıkılsa da ekonomik, fiziksel ve sosyal etkileri yanı sıra politikaların oluşturulmasında da turizmin etkileri açıkça görülmektedir.

Ülkelerin en önemli gelir kaynaklarından biri olarak turizm; stratejiler, hedefler, planlar, eylemler ve hatta vizyonları bile etkilemektedir. Turizmin sistemli bir şekilde geliştirilmesi aşamasında turizm politikaları devreye girmektedir.

Küreselleşen dünya düzeni içerisinde kültürel miraslar ve bu mirasların bulunduğu alanlar tüm insalığın ortak değeri olarak görülmekte, sadece yerel politikalar değil ulusların işbirliği ile ortak kararlar alınmaktadır. Kimi zaman kurumlar çerçevesinde

kararlar oluşturulması, kimi zaman sözleşmelere taraf olarak turizm ve koruma konusunda ulusal kararlar şekillendirilmektedir.

Turizmin ve turizmin bir türü olarak kültürel turizmin giderek öneminin artması ve ülkelerin stratejilerini etkilemesine yönelik birçok örnek bulunmakla beraber çalışmada konunun anlaşılması hedefiyle birçok ülkenin politikalarına yön veren Avrupa Birliği politikalarına ve ulusal düzeydeki etkileri anlamak amacıyla Türkiye Turizm Stratejisi 2023 örneklerine değinilmiştir.

Avrupa Birliği 1990'lardan itibaren turizm politikası oluşturulmasına yönelik ciddi adımlar atmaya başlamıştır. Avrupa Birliği'nin ortak turizm politikaları olmamakla birlikte turizm eylem planları, konsey kararları, yönergeler ve politikalar gibi yöntemlerle turizmi desteklemektedir. Bu politikalar içerisinde kültürel ve mimari mirasa dair turizm AB fonları ile en çok desteklenen projeler arasında yer almaktadır.

AB turizm çalışmalarına bakıldığında, turizmin gündeme gelmesinin aşama aşama gerçekleştiği görülmektedir. Gündeme gelmesinde ise turizm sektörünün uluslararası alanda yarattığı ekonomik etkiler, turizm yatırımlarının birçok sektöre oranla geri dönüşümünün hızlı olması gibi nedenler etkili olmuştur. AB'nin turizm ile ilgili çalışmaları genel anlamıyla şu şekilde özetlenebilir:

- Avrupa Parlamentosu 1990 yılını Avrupa Turizm Yılı ilan etmiştir.
- Avrupa Birliği Komisyonu 1994 yılında Green Paper (Yeşil Kitap) adlı bir çalışmayla turizmin rolünü belirlemeye çalışmıştır.
- 1997'de PHILOXENIA programı ile turizm aracılığıyla istihdamın ve büyümenin artması hedeflenmiştir.
- Avrupa Komisyonu 2011 yılında "Working Together For The Future Of European Tourism" belgesini yayınlamıştır.
- 2002 yılında turizm özelinde ilk konsey kararı alınmış, Avrupa'nın bir destinasyon (varış yeri) olarak tanıtılması önerilmiştir.
- 2005 yılında "Yenilenmiş AB Turizm Politikası" adlı bir tebliğ yayınlanmıştır, sürdürülebilir kalkınmaya dikkat çekilmiştir.

Türkiye'de ise turizm sektörünü ele aldığımızda en önemli döviz kaynaklarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk ekonomi tarihi incelendiğinde turizmle ilgili

birçok kanun çıkarıldığı, kalkınma planlarında yer aldığı görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 9. Kalkınma Planı'nda belirtilen "Turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişimini sağlamak üzere turizm sektörü ana planı hazırlanması" hedefi kapsamında 2007 yılında "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" belgesi hazırlanmıştır. Bu belge ile özünde daha önceki yıllarda Türk turizmine parçacı yaklaşımların olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik bütüncül yaklaşım getirilmesi hedeflenmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi 2023'de birçok hedef ve strateji belirlenmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 incelendiğinde turizmde temel amacın sürdürülebilir olması, kaynakların doğru kullanımı ile bugünkü ve gelecekteki toplumların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ana hedef olarak tespit edilmiştir. AB uyum sürecinde, AB'de geliştirilmeye çalışılan turizm politikası ile Türkiye'nin turizm politikası arasında büyük ölçüde benzerlik olması dikkati çekmektedir. AB'nin turizm politikalarının temelini oluşturan turizmin çeşitlendirilmesi, turizmin ekonomik ve sosyal yararlarının dengeli dağılımı, turizmin insanları ve kültürleri yakınlaştırmak için bir araç olarak kullanılması gibi konuların aynı şekilde Türkiye'nin de öncelikleri arasında olduğu Turizm Stratejisi 2023'te kendini göstermektedir (Arslan, 2014).

Kültürel turizmin politik etkilerini olumlu ve olumsuz olmak üzere aşağıdaki çizelgede özetlenmektedir:

OLUMLU ETKİLER	OLUMSUZ ETKİLER
• Hedef, Strateji ve Uygulama Aşamalarının Sırayla Takip Edilmesi • Turizmin Sistemli Gelişimini Sağlaması • Revize Edilebilir, Gerçekçi Kararlar İle Uygulamalar Yapılması • Uluslararası Sözleşme, Çalışmalarda Yer Alma • Uluslararası Kurumlarda Temsil Edilme	• Turizme Bağlı Kararların Ağırlıkta Olduğu Politikalar İzlenmesi, Turizme Aşırı Bağlılık • Oluşturulan Tüm Stratejilerde Turizme Yönelik Kaygıların Ağır Basması, Baskın Hale Gelme

Çizelge 2. 7. Turizmin Politik Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir)

2.6 Bölüm Sonucu

Kültür ve kültürel miras insan ve şehir yaşamının önemli bir parçasıdır. Koruma kavramı ise sadece mimariden ibaret olmayan, sosyal ve ekonomik boyutu ile çok yönlü bir olgudur.

Turizm tek bir tanımı bulunmayan, birçok değişkenden etkilenen, ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel, politik boyutları bulunan geniş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Herhangi bir tanım turizmin kapsamını açıklamada yeterli olmamakta, yaklaşımlara göre farklı yönleri vurgulanmaktadır.

Turizm faaliyetleri çok çeşitli olup kentsel korumaya konu olan tarihi değerleriyle ön plana çıkan alanlarda önemli bir turizm türü olarak kültürel turizm faaliyetleri ele alınmıştır. Turizm kavramında olduğu gibi kültürel turizm kavramında da geniş bir literatür ve farklı yaklaşımlar göze çarpmıştır. Kültürel miras turizmi ve kültürel turizm kavramları arasında bir uzlaşmanın olmamasından ve bu kavramları birbirinden ayırt etmeyi sağlayacak yeterli argüman bulunmamasından dolayı iki ayrı kavram olarak ele alınmamıştır. Kültürel turizm kendi içinde de birçok kaynağa sahip kapsamlı bir turizm aktivitesidir.

Turizm çeşitli değişkenlere bağlı olmasından dolayı birçok alanda olumlu ve olumsuz etkileri beraberinde getirmektedir. Turizmin etkilerini genel olarak ekonomik, fiziksel, sosyal ve toplumsal olarak değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında uluslararası alanda da önemli bir gündem olmasından dolayı politik yönü de ele alınmıştır. Turizmin etkilerinin ele alınmasında da farklı yaklaşımlar yer almaktadır.

Turizmin ekonomik yönüne vurgu yapan yaklaşımlar için olumlu özellikleri ağır basarken, şu an birçok örnekte olduğu gibi plansız bir gelişme olmasından dolayı olumsuz birçok etkisi olduğu görüşleri de yer almaktadır. Ekonomik bir faaliyet olarak turizm başta gelir artışı ve istihdam sağlaması, milli gelire katkıda bulunması, alana yönelik yatırımları teşvik etmesi, turizme bağlı sektörlerin gelişmesine alanda işlevsel çeşitliliği arttırması ve yabancı döviz kaynağı akışında etkili olması gibi olunlu etkileriyle öne plana çıkmıştır. Bu olumlu etkilerle beraber arazi spekülasyonlarına neden olması ve tüketim ürünlerinde fiyat artışını etkilemesi olumsuz özellikleri de beraberinde getirmektedir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında kalkınma politikalarında önemli yer tutan turizm sektöründe görülen plansız ve kontrolsüz büyüme çevresel ve sosyal sorunların tartışılmasınada neden olmuştur. Fiziksel etkiler kapsamında tarihi ve doğal çevreler üzerinde farklı etkileri görülen turizmin tarihi çevreler üzerinde olumlu olarak ele alınan etkileri şu şekilde özetlenmiştir; koruma ve yönetim politikalarının oluşumunda etken olması, tarihi çevreleri korumayı teşvik etmesi, çevre düzenleme çalışmalarında itici bir güç olması, sağlayacağı ekonomik fayda ile alanın koruma faaliyetlerina kaynak oluşturmasıdır. Turizm fiziksel çevreyi büyük ölçüde etkileyen bir faaliyet olarak olumsuz etkileri de görülmektedir. Başlıca olumsuz etkiler şu şekilde gözlemlenmiştir; trafik, aşırı kalabalık, ziyaretçi sayısının kontrol edilememesi, bu alanlarda halkın bölgeden uzaklaşabilmesi, sosyal dokuda değişimler, kirlilik, uyumsuz yapılaşma, çevrenin tahribi.

Sosyal açıdan ele aldığımızda ise kültürel etkileşimi sağlaması, çevreye ve kültürel eserlere karşı duyarlılık oluşturması, bilinç ve farkındalığın artması, tarihi değerlere sahip çıkma duygusunu geliştirmesi, geçmişten gelen kültürel mirasların yaşatılmasında teşvik edici olması turizmin önemli katkılarındandır. Turizmin

yönetilememesi durumunda ise sosyal ve toplumsal alanda da olumsuz etkilere rastlanmaktadır. Değerlerin tahrip edilmesi, bilinçsiz kullanım, sosyal dokuda olumsuz değişimler, halkın alandan uzaklaşması, alanın farklı bir kimliğe bürünmesi, yozlaşmalara neden olması gibi olumsuz etkiler ise gözardı edilmemelidir.

Çalışma kapsamında ekonomik, fiziksel ve sosyal etkiler ile birlikte turizmin getirdiği politik kararlar üzerinde durulmuştur. Turizm ulusların kalkınmasında en önemli ekonomik kaynaklardan biridir. Ekonomik etkiler kapsamında bahsedilen olumlu etkiler, fiziksel çevreyi iyileştirici özelliği ve sosyal değerlere sahip çıkılmasını sağlaması gibi temel faydalarından dolayı turizm politik kararlarda da kendini göstermektedir. Ülkelerin hem genel hedeflerini gerçekleştirme hem de ekonomiye ve turizme yönelik daha detaylı hedeflerinde turizme yönelik birçok hedef, strateji ve eylem planlarına rastlanmaktadır. Türkiye'deki turizm çalışmaları ele alındığında başta Türkiye Turizm Stratejisi 2023 olmak üzere geleceğe yönelik hedeflerde turizme yönelk kararlara yer verildiği görülmüştür. Kültürel turizmin politik etkileri diğer etkilerde de olduğu gibi olumlu ve olumsuz etkileri beraberinde getirmektedir. Turizmin sistemli bir şekilde gelişmesi, planlanması, gerçekçi kararların alınması, revize edilebilir nitelikte ve uluslararası sözleşmelere ve ulusal yönetmeliklere uygun çalışmaların yapılması, yapılan projelerin uygulamaya geçirilmesi politik kararlar ile mümkündür. Bu olumlu etkilerin yanısıra tüm politikaların turizm eksenli olması, turizme aşırı bağımlılık ve turizmin baskınlığı ise olumsuz sonuçlar olarak görülmektedir.

Fiziksel, ekonomik, sosyal ve politik boyutlarıyla ele alınan turizmin etkileri bibrbirleriyle bağlantıya sahiptir ve biri bir diğerinin tetikleyicisi olabilir. Bundan dolayı her ne kadar ayrı başlıklar altında ele alınsa da bahsedilen birçok olumlu veya olumsuz etkinin aslında tek bir konudan bağımsız birçok boyuta sahip olduğu görülmektedir. Birbirlerinden tamamen bağımsız olarak ele alınamayacak bu etkiler tek bir çizelgede aşağıdaki gibi birleştirilmiştir.

	OLUMLU ETKİLER	OLUMSUZ ETKİLER
EKONOMİK ETKİLER	Gelir Artışı İstihdam Sağlama Milli Gelire Katkı Yatırımları Arttırması Turizmle Bağlantılı Sektörleri Geliştirmesi Yabancı Döviz Kaynaklarının Akışını Sağlaması İşlevlerde Çeşitliliğin Artması	Arazi Spekülasyonları / Rant Tüketim Ürünlerinde Fiyat Artışı
FİZİKSEL YAPIYA ETKİLER	Koruma ve Yönetim Politikalarını Tetikleyici Unsur Olarak Fiziksel Yapıyı Korumada Etkili Olması Tarihi ve Doğal Çevreyi Korumayı Teşvik Etmesi Çevre Düzenleme, Restorasyon Talepleri Doğurması	Trafik; silüetin bozulması, çevreyi dolaşma ve algılamada sorunlar Aşırı kalabalık / Kontrolsüz Ziyaretçi Baskısı Halkın Katılımının Sağlanmaması Halinde Bölgeyi Terkediş, Alanın Boşalması ve Kendi Haline Bırakılması Kirlilik ve Gürültü Turizme Hizmet Etmesi Amacıyla Yoğun Yapılaşma İle Çevrenin Tahribi, Uyumsuz Yapılaşma

SOSYAL VE TOPLUMSAL HAYATA ETKİLER	Kültürel Etkileşim Sağlaması Çevreye ve Kültürel Değerlere Duyarlılığın ve Bilincin Artması Tarihi ve Doğal Değerlere Sahip Çıkma Duygusunu Arttırması, Milli Gurur Oluşturması Geçmişten Gelen Kültürün ve Sosyal Yapının Yaşatılmasında Teşvik Edici Olması	Bilinçsiz Kullanım ve Tahribatla Değerlerin Zarar Görmesi Oluşturduğu İnsan Yoğunluğu İle Halkın Alandan Uzaklaşmasını Tetiklemesi / Halkın Yeni Ortama Ayak Uyduramamsı /Sosyal Dokuda Değişimleri Tetiklemesi Alandaki Yaşam Biçiminden Farklı Yeni Bir Ortam Meydana Getirmesi Yozlaşmaya Neden Olması
POLİTİK ETKİLER	Hedef, Strateji ve Uygulama Aşamalarının Sırayla Takip Edilmesi Turizmin Sistemli Gelişimini Sağlaması Revize Edilebilir, Gerçekçi Kararlar İle Uygulamalar Yapılması Uluslararası Sözleşme, Çalışmalarda Yer Alma Uluslararası Kurumlarda Temsil Edilme	Turizme Bağlı Kararların Ağırlıkta Olduğu Politikalar İzlenmesi, Turizme Aşırı Bağlılık Oluşturulan Tüm Stratejilerde Turizme Yönelik Kaygıların Ağır Basması, Baskın Hale Gelme

Çizelge 2. 8. Tarihi Kent Merkezlerinde Turizmin Etkileri (Tez Kapsamında Üretilmiştir)

Olumlu yönlerin hayata geçirilmesi, olumsuz etkilerin yokedilmesi veya minimize edilmesi ise turizm planlaması ve yönetimi ihtiyacını doğurmaktadır. Kültürel turizm

ve kentsel korumanın birlikte geliştirildiği, güçlü yönlerin öne çıkarıldığı, zayıf yönlerin güçlendirildiği, potansiyellerin kullanılabileceği ve tehditlerin minimize edilebileceği bir turizm alanının oluşturulmasında koruma ve turizm etkileşimi büyük öneme sahiptir.

3. TARİHİ ALANLARDA YÖNETİM PLANLARI VE ALAN YÖNETİMİ

Tarihi alanlarda ve kültürel miras alanlarında kentsel koruma uygulamalarının hayata geçirilmesi, alanın kültürel değerlerinin korunarak geleceğe aktarılması noktasında alana uygun kentsel koruma yönetiminin belirlenmesi, kurumlar arası organizasyonun sağlanması, farkındalığı arttıracak çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu noktada alan yönetimi ve yönetim planlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Yönetim planlarını anlayabilmek için öncelikle kentsel koruma yönetimi kavramına değinilmiştir. Kuban kentsel koruma yönetimini; "korunan varlıkların, korunması uygulamalarının, varlığa ait tüm özellikleri koruyacak ve gelecek nesillere aktaracak şekilde yürütülmesi olarak tanımlanabilir. Çağdaş korumanın bir etkinlik alanı olarak çok geniş bir kapsamı vardır ve araç olarak kullanmak zorunda kaldığı bilgiler, mimarlık ve kentbilim alanlarının bilgisini aşmaktadır" şeklinde açıklamıştır (Kuban, 2000).

Ahunbay ise kentleri yaşayan organizmalar olarak tanımlamış ve tarihi bir eşyayı veya belgeyi kapalı bir mekânda, müzede saklamak göreceli olarak kolay olduğu; buna karşılık tarihi bir kenti özelliklerini yitirmeden koruyabilmenin; disiplinlerarası bir çalışma, iyi bir örgütlenme, maddi kaynak ve duyarlı bir kamuoyu desteğini gerektirdiğini vurgulamıştır.

Kentlerin korunmasına yönelik uygun araçların kullanılması, doğru yöntemin seçilmesi, disiplinlerarası bir çalışma ortamının oluşturulması ve katılım ile halkın desteğinin alınarak koruma-kullanma dengesinin sağlanmasında alan yönetimi ve yönetim planları gündeme gelmektedir. Tarihi alanların belli bir program çerçevesinde, stratejilere yönelik uygulamaların hayata geçirilmesi ile yönetilmesi gerekmektedir.

Yüksek lisans tezi kapsamında tarihi kentlerde turizmin yönetim yaklaşımının ilk aşaması olarak yönetim planı ve alan yönetimi kavramlarına değinilmiştir. Turizm yönetimi ve planlaması ulusal politikalar, kalkınmaya yönelik hedefler ve tarihi alanların yönetim ilkelerinden bağımsız olarak düşünülemez. Bu nedenle öncelikle

alan yönetimi ve yönetim planın ne olduğu, nasıl ele alındığı, yönetim planlarındaki rehberler, amaçlar, ilkeler ve aktörler ele alınmıştır.

3.1 Alan Yönetimi

Yönetim planlarının oluşturulmasının amacı alanın yönetiminin sağlanmasıdır. Bundan dolayı alan yönetimi ve yönetim planları birbirlerinden ayrı kavramlar olarak düşünülemez.

Dünya Miras Merkezi her alanın yönetim planı ve evrensel değerin nasıl korunacağını belgeleyen bir yönetim sistemi olması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca yönetim sisteminin amacının alanın şimdiki ve gelecek nesiller için etkin korunmasının sağlanması olduğu, üzerinde durulmaktadır (UNESCO Dünya Mirası Merkezi, 2005). Tarihi alanın yönetimi, alanın önem ve değerlerinin detaylı analizleri sonucunda ortaya konulmasına dayanmaktadır. UNESCO'ya göre tarihi alanlarının yönetimi öncelikli olarak aşağıdaki maddeleri içermektedir:

- Alanda kültürel değer olarak bilinen her şeyin alan içerisinde korunduğu hususunda emin olunması gerekmektedir.
- Alanın durumunu temel alan özel rehberler hazırlanmalıdır.
- Alan içerisindeki tüm kültürel kaynakların envanterlerinin eksiksiz olarak hazırlanılması gerekmektedir.
- Uygun nitelik ve deneyimde profesyoneller tarafından düzenli denetimler yapılmalı ve resmi raporlar hazırlanmalıdır.
- Yıllık çalışma programı içindeki önceliklerine uygun olarak kaynak projelerinin formülasyonuna yol gösterici stratejik koruma planı taslağı hazırlanmalıdır.
- Yapılan tüm işlerde koruma etiğine, UNESCO'nun uluslararası tavsiyelerine ve Venedik Tüzüğü gibi temel rehberlere saygı gösterilmelidir.

Türk mevzuat sistemi içerisinde ise 2863 sayılı Kanunda Yönetim Alanı "...sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla,

planlama ve koruma konusunda yetkili merkezi ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler...” olarak; Yönetim Planı ise “...Yönetim Alanı’nın korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planı dikkate alınarak oluşturulan koruma ve gelişme projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlar...” şeklinde yer almaktadır.

Nuran Zeren Gülersoy’a (Gülersoy 2003’den aktaran Kahraman, 2012) göre, koruma alanlarındaki planlama ve alan yönetimi, kültürel mirasın korunması için gerekli olan stratejik planlamanın dışında, kentin gelişimi içinde yeniden tanımlanan koruma alanlarına bütünleşik bir yeniden canlandırma (revitalizasyon) kazandırır. Koruma politikalarının bölgesel politikalarla bağdaşmamasından ortaya çıkan yasal altyapı için zemin hazırlar. Merkezi ve yerel yönetim arasında var olan eşgüdümsüzlükten doğan araç ve kaynak kullanımının sağlıksızlığını giderir.

Kahraman’a göre ise tarihi alanlarda yönetim bir coğrafyaya ait olan kültürel miras varlıklarının sürdürülebilirliği için çalışan merkezi ya da yerel tüm kişi ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonun sağlanması esasına dayanmaktadır. Geleneksel koruma yaklaşımı ile karşılaştırılmaması gerekmektedir. Geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak yerel ve sivil inisiyatife daha fazla görev ve sorumluluk yüklemekte, kültürel mirasın yalnızca mevcut durumu ile değil, geleceğe ilişkin projeksiyonlardaki yeri ile de ilgilenmektedir. Bunun yanı sıra taşınmaz kültür varlıklarının sürekli olarak izlenmesi ve durumlarının rapor edilmesini de içermektedir (Kahraman, 2012).

Yönetim alanı oluşturulması, sit alanlarının toplumun eğitim ve kültürel bakımdan değerlendirilmesine yönelik olarak, korunması geliştirilmesi ve işletilmesi amacına yöneliktir.

Bu amaçla, Alan Yönetimi ile Anıt Eser ve Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte (2005) alan yönetiminin hedefleri şu şekilde açıklanmıştır;

- Alan sınırlarının tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bir bütünlük içerisinde etkileşim sahaları ve tarihi, kültürel, sosyal, coğrafi ve sanatsal nedenlerle ilişkili bulunduğu bağlantı noktalarının alanın korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi bakımından doğru tespit edilmesinin,
- Koruma, erişim, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile yerel toplumun ilgisi arasında uygun bir denge oluşturmanın yollarının yönetim planı ile gösterilmesinin,
- Alanın değerini arttırarak uluslar arası bir seviyeye çıkarmak için genel stratejiler, yöntemler ve araçların geliştirilmesi, mali kaynakların belirlenmesi ve yaratılmasının,
- Kültür turizmini geliştirmek amacıyla uluslararası işbirliği ve paylaşımı yaratacak etkinlik ağının kurulmasının,
- Belirli bir bölge içinde birbirleriyle ilişkilendirilerek sektör oluşturma potansiyeli bulunan sit alanlarında bölgesel kültür sistemlerinin gelişimi için uygulama planlarının yaratılmasının,
- Yönetim alanlarının korunması ve değerlendirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile yerel halkın işbirliğinin,
- Sit alanları ve ören yerleri ile etkileşim sahalarının bakım, onarım, restorasyon, restitüsyon, teşhir, tanzim ve çevre düzenlemesi ile birlikte alan yönetim amaçları doğrultusunda uluslar arası koruma prensipleri ve sözleşme hükümleri çerçevesinde korunarak yaratılmasının yanı sıra kullanım ve gelişim ilkelerinin ve sınırlarının belirlenmesinin,
- Kültür varlıklarının yönetiminde, konservasyon alanında, tasarım ve uygulamada, uzmanlık ve ekipmanda yüksek standartların kullanılmasının sağlanması olarak tanımlanmaktadır.

Erbey ise alan yönetimini; yönetişim temelli, katılımcı planlama ve yönetim biçimini hakim kılan, merkezi yönetimden ziyade yerel yönetimlerin etkisini artıran, salt fiziksel koruma anlayışından farklı olarak sosyal ve ekonomik hedefleriyle mekanı bütün olarak ele alan, ziyaretçi ve turistlerle beraber yerel halkın ihtiyaç ve

taleplerini merkeze koyan bir yaklaşımı benimsemektedir şeklinde ifade etmiştir (Erbey, 2016).

3.2 Yönetim Planı

Kültürel miras alanlarının yönetimi konusunda kentsel koruma çalışmalarının yürütülebilmesi için en çok başvurulan araçlardan biri alanın yönetimi ve yönetim planı hazırlanmasıdır. Kültürel miras alanlarındaki kültürel değerlerin korunması, yaşatılması, gelecek kuşaklara aktarılması, bu koruma uygulamaları için kurumlar arası organizasyonun sağlanması, finansal kaynakların oluşturulması, uygulamalar için gerekli analiz çalışmaları ve eylemlerin hazırlanmasında yönetim planları birer rehber niteliği taşımaktadır. Yönetim planı kavramının kültürel ve tarihsel değerleri korumak için geliştirilmesi çok eskilere dayanmamakla birlikte günümüzde en önemli araçlardan biri olarak birçok yönde ele alınmaktadır.

İş yerlerinin organizasyonel performans sağlamak için gerçekleştirdikleri bir süreç olarak tanımlanan yönetim planı kavramı son yirmi yılda, kentsel ve doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi sürecine de uygulanmaktadır; ancak bu süreç, iş yerlerinin yönetiminden çok daha karmaşık ve dinamik bir süreç içermektedir. Bu anlamda koruma alanlarında alan yönetimi, kaynaklar üzerindeki baskıları azaltacak ve alanın tümünün daha iyi algılanmasını sağlayacak, çevresel kaliteyi ve yaşam kalitesini yükseltecek planlama önlemlerinin bir bileşkesi olarak tanımlanır (Aksoy ve diğ., 2012).

Ulusal ve uluslararası yazında yönetim planları ile ilgili kaynaklar incelendiğinde çok sayıda tanıma rastlamak mümkündür. Yönetim Planı, "UNESCO Dünya Miras Merkezi (UNESCO World Heritage Center)"nin Dünya Miras Listesine alınan değerler için öngördüğü bir araçtır. UNESCO'ya üye ülkeler, 1972 yılında Dünya Miras Merkezi tarafından çıkarılan Dünya kültürel ve doğal mirasının üstün evrensel değerinin olabildiğince anlaşılabilir ve kabul edilebilir şekilde tanımlanmasını, muhafazasını ve sürdürülebilirliğini sağlamak için Dünya Mirası Sözleşmesi (World Heritage Convention, 1972)'ni kabul etmişlerdir. Türkiye bu sözleşmeyi 1983 yılında kabul etmiş ve taraf olmuştur (Gülersoy, 2012).

Dünya Mirası Sözleşmesi'nin uygulama rehberi niteliğindeki "Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulanmasına Yönelik işlevsel ilkeler Uygulama Rehberi (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention 1977, 2008)'inde, "Her varlık uygun bir yönetim planına veya varlığın üstün evrensel değerinin katılımcı yollarla nasıl korunması gerektiğini belirten bir yönetim sistemine sahip olmalıdır. Bu yönetim sisteminin amacı, bugünkü ve gelecek nesiller için varlığın etkin korunmasını sağlamaktır" denilmektedir. Dünya Miras Merkezi, Dünya Mirası olarak önerilen, ilan edilen ve Dünya Miras Listesi'ne alınan alanlar için bu uygulama rehberi doğrultusunda hazırlanan bir yönetim planı olmasını zorunlu görmektedir (Gülersoy, 2012).

Yönetim planlarına dair birçok tanım ve yaklaşım bulunmaktadır. Kavramın anlaşılabilmesi için bu tanımlar uluslararası ve ulusal yaklaşımlar olarak iki kategoride derlenmiştir. Bu şekilde birçok farklı yaklaşım ele alınmış ve detaylı olarak irdelenmiştir.

3.2.1 Uluslararası Yaklaşımlar

Yönetim planı kavramının nasıl tanımlandığı, yaklaşımların neler olduğu incelendiğinde yönetim planın Türkiye'deki mevzuatta yer almasından önce uluslararası kurumlar ve çalışmalarda açıklandığı görülmüştür. Türkiye'deki geçmişi çok eski olmamakla birlikte örnekleri de çok sınırlı ve yenidir. Yönetim planının içeriğinin anlaşılabilmesi için öncelikle kavramın Türkiye'deki mevzuat dışında nasıl ele alındığı, rehberlerin neleri içerdiği ve hangi yönlerden ele alındığı üzerinde durulmuştur. Yönetim planı farklı özellikleri vurgulanacak şekilde birçok tanıma sahiptir.

Yönetim Planı, koruma alanının yönetimine rehberlik eden bir dokümandır. Alanın gelecekteki yönetimi için gerekli olan kaynakları, kullanımları, olanakları ve personeli belirler. Gelecek 5– 10 yıl için program sunan bir faaliyet dokümanıdır (Ndosi 1992'den aktaran Gülersoy, 2012).

Farklı bir yaklaşıma göre ise yönetim planı, alanın temel felsefesini ve gelişme yaklaşımını ortaya koyan, problemleri çözmek ve tanımlanan yönetim hedeflerini

gerçekleştirmek amacıyla 10 yıllık dönemler için strateji geliştiren dokümanlardır. Etkin operasyonlar, ziyaretçi kullanımı ve insani yarar için bu stratejilere, programlara, eylemlere ve araçlara dayanarak tanımlanır (Young and Young 1993'den aktaran Gülersoy, 2012).

Feilden ve Jokilehto'ya göre yönetim planları yönetimin devamlılığının sağlanması, etkin yönetimin desteklenmesi gibi konuları güvence altına almakta ve rehberlik sağlamaktadır (Feilden, B. ve diğ., 1993).

Diğer bir tanım ise Yönetim planını, koruma alanındaki kaynakları, alanın kullanımını, yönetim ve kullanımı destekleyici olanakların gelişimini kontrol eden ve rehberlik eden bir belge olarak ifade etmektedir. Yönetim planları, alanda uygulanacak tüm gelişim ve yönetim faliyetlerinin uygulanmasına yardımcı olur ve sürece rehberlik ederler (Thorsell 1995'den aktaran Gülersoy, 2012).

Yönetim planı yazılı, yayınlanmış ve kabul edilmiş bir doküman olarak, bölgeyi veya alanı ve yönetim için fırsatları ve sorunları tanımlamaktadır (Eurosite 1999'den aktaran Ayrancı, 2007).

Planlama sürecinin bir ürünü olarak tanımlanan yönetim planları, koruma alanlarında alınan kararların ve yönetim yaklaşımlarının belgelenmesini temel alarak, plancı, uygulayıcı ve yöneticiler için yol gösterici araçlar olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde ve gelecekte, yönetim planlarının; koruma, planlama ve yönetimle ilgili kurum ve kuruluşlara, tarihi ve doğal alanların korunması, kullanılması, geliştirilmesi ve yönetilmesinde rehberlik edecek ve onları denetleyecek daha etkili bir araç olarak kullanılması beklenmektedir. Yönetim Planının, tüm koruma alanını kapsaması ve yönetim tarafından hangi uygulamaların gerçekleştirileceği, planlama kararlarının hangi verilere dayandırılması gerektiği gibi bilgileri içermesi gerekmektedir (Thomas ve diğ. 2003'den aktaran Gülersoy, 2012).

Cunliffe'e göre bugün ve gelecek nesiller için kaynakların korunması planını içermeden bir alanın yönetim planı hakkında düşünmek mümkün değildir. Kültürel miras alanındaki yeni talep ile alanı korumak ve bu süreç içerisinde ziyaretçilere erişim sağlamak için uygun bir yönetim planı oluşturmak gereklidir (Duhil, 2005).

UNESCO ise yönetim planlarını Dünya Miras Alanları için yol gösterici rehberler olarak kabul eder (UNESCO Dünya Mirası Merkezi, 2006).

Lodge ve Terrace (2006) Durham Riverbanks Yönetim Planında bu planları, alanın kullanıcılarının ve ziyaretçilerinin gereksinmeleri doğrultusunda "Dünya Mirası Alanının" korunması için strateji belirleyen, yasal açıdan emredici bir belge olarak değil alanın yönetimi ile ilgili kararlar hakkında bilgilendirmeyi amaçlayan tavsiye edici bir taslak olarak ifade etmektedir.

Ringbeck'in ifadesina göre ise yönetim planları, koruma, kullanma ve geliştirme için temel kabul edilmiş planlama araçlarıdır (Ringbeck, 2008).

Bu tanımlamalara göre başarılı bir yönetim planı için; (Thomas ve diğ., 2003'den aktaran Ayrancı, 2007)

- Plan, yapımı ile sona ermemekte, uygulama ve ötesine devam etmektedir.
- Bütünsel bir bakış açısı olarak planlama sürecinde açık ve kapsamlı bir biçimde çok geniş bir dizi sorunları, bakış açılarını ve fikirleri dikkate almaktadır. Belirli bir alana uygulandığında bütün süreçleri ve onunla birlikte ortaya çıkan sorunları içerebilmesi gerekmektedir. Sürecin nasıl bütünleşeceği, nasıl tanımlanacağı ve son kararların nasıl alınacağına bağlı olmaktadır.
- Yönetim planları gelecekle ilgili olup eylemin gelecekteki alternatif gidişlerini tanımlamakta ve şimdiki kararların sebep olduğu bağlantılı nedenler ve etkileri incelenmektedir.
- Tehditler ve imkânlarla ve problem çözümleriyle ilgili düşünmek için bir mekanizma sağlamaktadır.
- Sistematik olan yönetim planı, birçok planlama uygulamasında olduğu gibi önceden tanımlanan bir dizi basamakla çalışmaktadır. Bu basamaklar süreci biçimlendirerek mantıksal yaklaşıma teşvik etmektedir.
- Değer yargıları içermekte olan yönetim planı, koruma alanının ne olduğu, nasıl olması gerektiği ve değişen iç ve dış koşullarda istenilen durumlara nasıl ulaşılabileceğini tanımlayan bir süreçtir.
- Devamlı bir süreç olarak tanımlanan yönetim planı, asla durağan olmadığı

gibi değişen koşullara ve hedeflere göre de ayarlanmalıdır.

Yönetim planlarının amaçları daha genel bir çerçeve çizme eğilimindeyken hedefleri; bir alanın nasıl yönetileceğini detaylı olarak göstermektedir. Genel politika amaçları çerçevesinde hedefler; yönetimin neye ulaşmak istediğini açıklamaktadır. Bir ziyaretçinin ideal olarak bir alanda tecrübe etmek istediklerini yansıtan hedefler, istenen koşullar için zemin hazırlamaktadır (UNESCO, 2002).

Yönetim planlarının genel hedefleri UNESCO'nun 2001 tarihli Dünya Mirası Konvansiyonunda aşağıdaki şekilde özetlenmiştir;

- Yerel işgücü, gelir ve gelişimi oluşturmak ve sürdürebilmek,
- Alanda izin verilen tüm aktivitelerin alanın doğası ve tarihi ile uyumlu olduğunu garanti altına almak,
- Topluma fayda sağlayacak araştırma olanaklarını geliştirmek,
- Ziyaretçi ve yerel halk tarafından alanın değerinin kabulünü yaygınlaştırmak ve doğa ile kültürel çevre konusunda uygun davranışlar ile ilham verme konusunda halkı eğitmek,
- Ziyaretçi güvenliği, alanın doğal çevresi ve tehdit altında ve soyu tükenen türlerin iyileştirilmesi, alanın doğal çevresinin korunması gibi altyapıların sağlanması (UNESCO, 2002).

3.2.2 Ulusal Yaklaşımlar

Yönetim planları kentsel korumanın yöntemini belirleyen ve kentsel koruma çalışmalarına rehberlik eden dokümanlar olarak kabul görmüş ve Türkiye'de ulusal mevzuat içerisinde kendine yer edinmiştir.

Alan Yönetimi ve Yönetim Planı kavramları, Türkiye'nin doğal ve kültürel değerlerini koruma konusundaki gündemine, Doğal Koruma Alanlarından Sulak Alanlar için 1993 yılında taraf olduğu "Ramsar Sözleşmesi (Ramsar Convention, 1971)" ile girmiştir. Kültürel değerlerin korunması konusunda ise UNESCO Dünya Miras Alanları için Dünya Miras Merkezi, "Dünya Mirası Komitesi (UNESCO World Heritage Committee)"nin aldığı kararlar doğrultusunda yayınladığı ve Türkiye'nin de 1983 yılında taraf olduğu "Dünya Miras Sözleşmesi ve Dünya Mirası

Sözleşmesinin Uygulanmasına Yönelik işlevsel ilkeler Uygulama Rehberi (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention 1977, 2008)" ile girmiştir. (Gülersoy, 2012)

Alan Yönetimi ve Yönetim Planı yaklaşımı Türkiye'nin yasal gündemine ise 2004 yılında 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda değişiklik öngören 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" la girmiştir. Daha sonrasında 2005 yılında yayınlanan "Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile konuya açıklık getirilmiştir (Gülersoy, 2012). Bu kapsamda Türkiye'de yönetim planlarının sadece "Dünya Miras Alanları" için değil, tüm sit alanları için hazırlanması zorunlu hale gelmiştir.

2863 sayılı Kanunda, Yönetim Planı "Yönetim Alanı'nın korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planı dikkate alınarak oluşturulan koruma ve gelişme projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlar..." olarak yer almaktadır.

Kentsel Miras, Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu Raporunda (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009) yönetim planlarının bir yasal çerçevesinin bulunması ve uygulamayı sağlayıcı belirli araçlara sahip olması gerektiği vurgulanmış; bu araçlar, planları hazırlamak ve planı uygulamak için gerekli yönetim yapısı, projeleri finanse etmek için ihtiyaç duyulan mali kaynaklar ile toplumun her kesiminin sürece dahil edilmesini öngören koruma, yönetimsel, mali ve sosyal araçlar olarak sınıflandırılmıştır.

Türk mevzuatında yer verilen ifade dışında ise ulusal çerçevede de birçok yaklaşım görülmektedir. Ahunbay (2005) tarihi çevre için yönetim planını, kentsel, kırsal, doğal ve arkeolojik sitler için yapılması istenen ve o alanın hangi kaynaklar, uzmanlar ve program ile nasıl korunacağını tanımlayan belgeler olarak ifade etmektedir (Ahunbay, 2005).

Aylin Orbaşlı'ya (Orbaşlı 2008'den aktaran Kahraman, 2012) göre; yönetim planı'nın amacı tarihi alanın önem ve değerinin korunması, yasal düzenlemenin yerinde olması, idari olanakların var olması ve birimlerin ortak çalışmasını sağlamaktır. Yönetim planı bir süreçtir. Bu sürecin bir başı veya bir sonu yoktur.

Erbey ise yönetim planlarının katılım boyutuna vurgu yapmaktadır. Kültürel miras alanlarının korunmasında, "Alan Yönetim Planları"nın geleneksel planlama yöntemlerinden farklı olarak tüm paydaşları karar ve uygulama süreçlerine dahil eden "yönetişim" yaklaşımı ile alanla ilgili tüm paydaşların sesini duyurabileceği ve söz sahibi olabileceği platformları oluşturmayı hedeflediği belirtilmiştir (Erbey, 2016).

Yönetim planları, yönetim çerçevesinin ve gerekli yasal düzenlemelerin yapabilmesini sağlamak için gerekli kuralları koyarak, metodolojik bir yaklaşımı ortaya koyan temel dokümanlardır. Uygulanabilirlik, küresel bakış ve birleştirilmiş politikalar ile yönetim stratejisi oluşturulmalıdır. Yönetim planları bir anlamda yönetim politikalarının oluşturulduğu dokümanlardır (Kahraman, 2012).

Gülersoy'a göre göre tüm yönetim planı tanımlarının birleştiği ortak nokta, yönetim planının alanı tanımlayan ve yönetim hedeflerini ortaya koyan bir rehber olduğu ve hazırlanıp tamamlanan bir plan olmadığı, sürekli izlenen, revize edilen ve başa dönen bir süreç olduğudur (Gülersoy, 2012).

Yönetim planlarının ifade ediliş şekillerinde birçok farklı vurgu yer almakta, farklı amaçları üzerinde durulmaktadır. Yönetim planları alana ilişkin stratejiler geliştiren çok yönlü çalışmalardır ve farklı birçok amacı barındırmaktadır.

Orbaşlı'ya (Orbaşlı 2008'den aktaran Kahraman 2012) göre yönetim planının amaçları;

- Tarihi alanın önem ve değerlerini korumak,
- Tarihi alanın korunmasını sağlayacak yasal düzenin yerinde olması,
- Yönetim planının yürürlüğe girmesi için idari olanakların yerinde olması,
- Tarihi alanı etkileyen birimlerin ortak çalışmasıdır.

3.3 Yönetim Planı Rehberleri ve Aktörleri

Yönetim planları kentsel koruma çalışmalarına rehberlik eden ve alanların kültürel değerlerini korumada uygun yöntemleri belirleyen çalışmalar olarak tanımlanmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesi aşamasında yönetim planlarının hazırlanmasını sağlayan rehber çalışmalar bulunmaktadır. Yönetim planları aynı zamanda kentsel korumaya yönelik bir rehber olarak tasarlanırken kentsel korumada rol oynayacak aktörlere ve katılımcılara da içeriğinde yer vermektedir.

UNESCO, ICOMOS, ICCROM gibi kültür ve koruma ile ilgili çalışmaların ana hatlarını belirleyen uluslararası kurumların çabaları ile koruma yönetiminin; "Nasıl?", "Kimlerle?", "Neden?" ve "Ne zaman?" yapılacağı konusunda belirli yöntemler ortaya konmaktadır. Korunacak alanların yönetiminde üç ana unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki yönetime konu olan alandır. Bu unsur "Yönetim Alanı" olarak adlandırılmaktadır. İkincisi, alanın, nasıl, kimlerle, neden ve ne zaman korunacağına dair yönetsel eylemlerin bütünü olan yönetimdir. Bu unsur ise "Alan Yönetimi" olarak adlandırılmaktadır. Alan yönetiminin etkili ve verimli şekilde gerçekleşmesini sağlamak üzere oluşturulan ve alan ile ilgili tüm girdilerin eşgüdümünü sağlamak amacı ile hazırlanan plan ise üçüncü unsurdur. Bu unsur da "Yönetim Planı" olarak adlandırılmaktadır (Güler ve Ekinci, 2010).

İnsan elinin değdiği tüm alanların, işlevselliğin sağlanması, kaynakların değerlendirilmesi veya insan yaşamının devam ettirilmesi için bir takım yönetim faaliyetlerine maruz kaldığı, bizler tarafından günlük yaşam düzenimiz içinde fark edilmese dahi bilinmektedir. Bu alanlarda her kurum kendine düşen sorumlulukları mükemmel bir şekilde yerine getirse dahi, yönetimde; yetki çakışması, işlem tekrarı, gecikmeler, işlemin hiç yapılamaması, yanlış işlem yapılması, ekonomik kaynakların ve zamanın verimsiz kullanılması v.b. sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların önüne geçilmesi için koruma alanları ve sitlerde koruma, yaşatma, kullanma koşullarını bir sisteme bağlayan mekanizmaya; Alan Yönetimi denmektedir (Güler ve Ekinci, 2010).

Koruma alanlarının yönetiminde ve yönetim planlarının hazırlanmasında yol

gösterici olmak ve paralel uygulama sağlamak üzere birçok rehber geliştirilmiştir. Bu rehberler içinde en çok kullanılanı, ICCROM'un "Management Guidelines for World Heritage Sites" başlıklı Dünya Mirası Alanları için Yönetim Rehberidir. Dünya Mirası Alanlarının yönetimi için temel rehber olarak kabul edilen bu rehber, 1993 yılında Feilden ve Jokilehto tarafından hazırlanmış ve ICCROM tarafından yayınlanmıştır (Gülersoy, 2012). Bu belge, Dünya Mirası Alanlarının Yönetimi için temel rehber olarak kabul edilmektedir. ICCROM'un çalışmasına göre, yönetim planında korunacak kaynağın değerine saygı duyan, kullanıcıların gereksinmelerini dikkate alan, yerel, doğal ve iklimsel kısıtlayıcılarla uyumlu olan temel bakım ve onarım seviyesinin tanımlanması; yönetim planında, merkezi ve yerel yönetimlerin aldığı kararlar doğrultusunda, tüm alanı etkileyen planlama ve düzenlemelerin bir taslağının hazırlanması; alanı etkileyen diğer planların ve yasal düzenlemelerin yönetim planı içinde tanımlanan Alan Komisyonu tarafından dikkate alınması ve tüm yönetim, koruma, gelişim veya araştırma şeması içine entegre edilmesi gerekli görülmektedir (Satılmış, 2015).

ICCROM'un çalışmasına göre yönetim planı hazırlama sürecinde alanla ilgili ilk inceleme; alanın tanımı ve sınırlarının belirlenmesi, alandaki korunacak değerlerin/kaynakların saptanması, korunacak değerlerin/kaynakların değerlendirilmesi; hedeflerin formüle edilmesi ve kısıtlayıcıların dikkate alınması, eylemlerin ve projelerin açıklanması, çalışma programının ve yıllık planların hazırlanması, eylemlerin ve projelerin/programın uygulanması, alınan sonuçların belgelenmesi, raporlanması ve denetlenmesi/ gözden geçirilmesi, alana ilişkin bilgi ve verilerin saklanması, alan tanımının revizyonu ve tekrar değerlendirilmesi; hedeflerin revize edilmesi, revize edilen hedeflerin formülasyonu ve kısıtlayıcıların tekrar gözden geçirilmesi, geleceğe ilişkin yeni projelerin belirlenmesi, revize edilmiş çalışma programı ve gelecek yıllara ait yıllık planların hazırlanması adımlarının izlenmesi gerekmektedir (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009).

1993 yılında ICCROM tarafından yapılan bu çalışmaya benzer diğer önemli bir yönlendirici kaynak da 2003 yılında Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN-International Union for Conservation of Nature) önderliğinde Thomas, Middleton ve

Philips tarafından hazırlanan "Guidelines for Management Planning of Protected Areas" isimli Koruma Alanları için Yönetim Planı Rehberi'dir. Bu çalışma daha çok doğal koruma alanları ile ilgili olmakla beraber tüm koruma alanları için de rehber olabilecek şekilde tasarlanmıştır. IUCN Koruma Alanları İçin Yönetim Planlaması Rehberi'nde, temel olarak alan yönetiminin, daha genel bir disiplin olan planlamanın bir alt kümesi olarak değerlendirildiği ve 20. yüzyılın ortasından itibaren gelişmiş dünya ülkelerinde, alan koruma için uygulanmaya başlanan bir süreç olarak kabul edildiği belirtilmekte; korunacak alanın nasıl yönetileceği konusunda yöneticilere ve diğer ilgililere rehberlik eden bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada yönetim planı, koruma alanının önemini ve değerlerini tanımlayan, açık bir şekilde yönetim hedeflerini belirleyen, uygulanacak eylemi gösteren özlü bir belge olarak tanımlanmakta, ayrıca yönetim planının beklenmedik olaylara karşı esnek olma özelliği de vurgulanmaktadır (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009).

Çalışmada yönetim planı hazırlık aşamasının, planlama sürecinin en önemli aşamalarından biri olduğu da belirtilerek bu aşamada alanın bir bütün olarak ele alınması; alanın kimlere hitap edeceğinin belirlenmesi; planlama sürecinde izlenecek adımların ve kullanılacak yöntemin belirlenmesi; yönetim amaç ve hedeflerinin tanımlanması ve tanımlanan amaç ve hedeflerin tüm katılımcılar tarafından anlaşılmasının ve benimsenmesinin sağlanması; disiplinler arası bir yaklaşımın kullanılması; planlama takımının oluşturulması; detaylı bir şekilde çalışma programı hazırlanması ve bu programa uyulması; uzmanlar, hükümet çalışanları gibi planlama takımında olmayan insanların da katılabileceği sürecin belirlenmesi; izleme ve gözden geçirme aşamasının üzerinde durulması gerektiği hususları belirtilmektedir (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009).

Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi'nin (ICOMOS) 2005 yılında hazırladığı Tarihi Çevrelerin Yönetimi (Management of the Historical Environment) çalışması da yönetim planları için oluşturulmuş bir diğer kaynaktır. Çalışma İlkeler ve Yönetim Stratejisi veya Planının Hazırlanması İçin Rehber olarak iki bölüm halinde ele alınmakta; ilk bölümde temel ilkeler, yönetim stratejileri ve çalışmaya kimlerin katılacağı konuları değerlendirilmekte, ikinci bölümde ise yönetim stratejisinin

geliştirilmesi, alanın tanımlanması, alanın kültürel değer ve öneminin değerlendirilmesi, sit alanını etkileyen baskılar ve değişim güçleri, koruma politikasının açıklanması, seçeneklerin değerlendirilmesi, genel yönetim, eylem ve sürekli bakım için planlama, uygulama, izleme ve gözden geçirme, araştırma ve belgeler, proje bütçeleri, maliyetler, iş planları, projelerin hazırlanması başlıkları incelenmektedir (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009).

UNESCO'nun 2008 yılında yayınladığı "Management Plans for World Hertage Sites - A Practical Guide" isimli yayında yönetim planlarının nasıl hazırlanacağı, ne gibi kriterlere dikkat edilmesi gerektiği sıralanmıştır. Bu yayında bir yönetim planı için resmi bir UNESCO şablonu/kalıbı olmadığı, çünkü her yönetim planının içeriğinin o Dünya Mirası Alanının özgün nitelikleri dikkate alınarak hazırlanması gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, yönetim planı hazırlanırken dikkate alınması gereken temel göstergeler 5 ana başlık altında toplanmıştır:

1. Yönetim Yapısı (Management Structure)
2. Planlama ve Uygulama için Temel İlkeler (Basic Principles for Planning and Action)
3. Tehditler ve Önleyici Koruma (Threats and Preventive Protection)
4. İzleme ve Kalite Kontrolü (Monitoring and Quality Control)
5. Uzlaştırma/Arabuluculuk (Mediation) (Satılmış,2015).

Diğer rehberler içinde, “Guidelines for Protected Area Management Categories”, Doğa Koruma Alanları Yönetim Kategorileri Rehberi (IUCN, 1994); “Management Planning Toolkit”, Yönetim Planlama Rehberi (EUROSITE, 1999) ve “National Park Management Plans–Guidance”, Milli Parklar Yönetim Planlama Rehberi (Countryside Agency, 2005) sayılabilir. Bu rehberler, daha çok doğal ya da kültürel koruma alanlarında yönetim planlamasının amaç ve hedeflerini, yapım sürecini ve ilgili aktörleri açıklamaktadır ve tüm koruma alanları için geçerli olacak yaklaşımları içermektedir (Gülersoy, 2012).

Alan Yönetimi bir tür eşgüdüm platformudur. Korunacak alanda sorumluluk sahibi kurumlar, alanda yaşayanlar ve alandan geçici olarak yararlananlar arasında iletişimi

sağlayacak bir platformdur (Güler ve Ekinci, 2010).

Kentsel koruma alanlarının yönetilmesinde görev ve yetkisi bulunan kurumlar ve kişiler şu şekilde sıralanabilir;

- Yönetsel Kurumlar: Yerel ve merkezi yönetim.
- Teknik Personel: Koruma danışmanı, uzman, mimar, şehir plancısı, tarihçi, eğitimci, sanat tarihçisi, doğa bilimci, sosyolog, ekonomist, turizmci vb.
- Mülkiyet Hakkı Kullanıcıları: Mülkün sahibi, alanda ikamet eden halk ve yerel dışı kullanıcılar (turist, ziyaretçi, araştırmacı, vb.).
- Korumanın Mali Kaynaklarını Yönlendirenler: Merkezi ve yerel yönetimler, özel ve tüzel kişiler, uluslararası örgütler vb.
- Eğitim Kurumları: Koruma bilincini, literatürünü oluşturan ve destekleyen üniversiteler, enstitüler, uluslararası kuruluşlar ve daha çok koruma bilincini, kültürünü yaygınlaştırmaya yarayan ilköğretim okulları vb. (Güler ve Ekinci, 2010).

3.4 Bölüm Sonucu

Üçüncü bölümde alan yönetimi, yönetim planı, bu planlara rehberlik eden çalışmalar ve ilgili aktörler üzerinde durulmuştur. Tarihi çevrelerde kentsel korumanın sistemli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve koruma kullanma dengesinin sağlanmasında en önemli faktör yönetimdir. Kültürel miras alanlarının alan yönetiminin yapılması ve bunun için yönetim planlarının oluşturulması, yönetim planlarında ise alana dair vizyonun hedeflerin eylemlerin aktörlerin ve sürecin yer alması kültürel varlıkların korunması da en önemli araçlardan biridir.

Yönetim planları; temel olarak kentsel koruma sürecini içeren, alanın daha iyi algılanmasını sağlayacak analiz çalışmalarını barındıran, alanın yönetimi için gerekli olan kaynakları ve olanakları belirleyen, revize edilebilecek nitelikte planlardır.

Yönetim planlarında temel amaç alana dair bir felsefe geliştirmek, bu felsefe üzerinden belirlenecek vizyon ve hedefler doğrultusunda alandaki problemleri

çözmek, potansiyelleri ve güçlü yanları ortaya çıkararak kentsel korumanın yönetimini sağlamaktır.

Etkin bir yönetim planının oluşturulması için vizyon, hedef, strateji, eylem, aktör ve sürecin gerçekçi ve uygulanabilir şekilde belirlenmesiyle doğru orantılıdır.

Yönetim planları alanın gelişimini kontrol eden, korumaya rehberlik eden, alana dair fırsat ve tehditler ile zayıf ve güçlü yönleri tanımlayan dokümanlardır. Fiziki planlar olmaktan öte alana dair bir görüş, bakış açısı ve vizyon sunarlar. Bu vizyon çerçevesinde ise fiziki çevreye ilişkin karar ve programların uygulaması gerçekleştirilir. Yönetim planlarında temel özellik yol gösterici olmalarıdır.

Yönetim planları belirli aralıklarla revize edilebilen, geliştirilebilen, kültürel miras alanının ihtiyaçlarına ve değişen koşullara adapte edilebilecek yapıda stratejik kararların yer aldığı planlardır.

Uluslararası ve ulusal olmak üzere iki çerçevede ele alınan yönetim planları uluslararası kuruluşlar tarafından tanımlanmış, mevzuaatta yer edinmiş, kentsel korumaya yönelik çalışmalarda farklı yönlerde ele alınmış kapsamlı bir plandır.

Yönetim planı ve alan yönetimi kavramlarının anlaşılması turizm yönetimi ve turizm yönetiminin planlanması konusunda temel oluşturacaktır. Tarihi kent merkezlerinde turizm yönetimi, yönetim planlarından bağımsız değil aksine yönetim planları, koruma ve imar planları, ulusal stratejiler ile eşgüdümlü olmalıdır. Başarılı bir kentsel koruma örneğinin oluşumunda tarihi kent merkezini olumlu veya olumsuz anlamda etkileyen veya şekillendiren her konu yönetim planlarının alt bir raporu ve planı olarak irdelenebilir.

4. TARİHİ KENT MERKEZLERİNDE TURİZM YÖNETİM PLANLARI

Turizm planlaması, turizmin olumsuz etkilerini en aza indirmek, sorunlara çözüm bulmak, turizmin tetikleyebileceği olumlu unsurları ortaya çıkarmak ve değerlendirmek amaçlarıyla yapılmaktadır.

Hovinen'e göre; turizm endüstrisi hem fiziksel ve kültürel çevrede gerilemeye neden olma, hem de gelecek ziyaretçi ve yerleşim sakinlerinin faydalanacağı şekilde mirasın korunmasına katkıda bulunma potansiyeline sahiptir (Hovinen, 2002). Bu anlamda sistemli bir planlama ve alan yönetimi ihtiyacı öne çıkmaktadır.

Miras yönetiminde aşılması gereken en önemli zorluk turizm ve kültürel mirasın farklı öncelikleri olması nedeniyle bunlar arasında dengenin sağlanması konusudur. Turizm daha pazar odaklı ve ekonomik faydalarla ilgili iken kültürel miras yöneticileri kültürel değerlerin uzun vadeli olarak korunması kavramını öncelik olarak tutmaktadır (Ortega, 2002).

Turizm planlaması "Belli bir dönemde turizm sektöründe ulaşılacak hedefleri, bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak araçları, yapılacak isleri, parasal ve fiziksel olanakları ve işlerin kimler tarafından, ne zaman, ne kadar sürede gerçekleştirileceğini ortaya koyan plan çeşidi" olarak ifade edilmektedir (Edgell ve diğ., 2008).

Tarihi kent merkezlerinde turizm yönetim planı yaklaşımı geliştirilirken turizm planlaması kavramından yola çıkılarak turizm yönetim planları tanımlanmış, nasıl bir gelişimle ortaya çıktığı, amaçları, kullandığı araçlar, aşamaları, türleri ve konuya dair yaklaşımlar üzerinde durulmuştur. Tarihi alanlar için yönetim planları turizmin yönetimine kaynak olacak çalışmalar ve turizm yönetimine rehberlik edecek üst ölçek planlar olarak kabul edilmiştir.

4.1 Turizm Yönetimi ve Yönetim Planı

Kültürel miras alanlarında turizm faaliyetlerinin koruma çalışmalarıyla uyumlu birbirlerini destekleyecek şekilde yürütülmesinde en önemli araç turizm yönetiminin yönetim planı aracılığıyla oluşturulmasıdır. Bu bağlamda turizm planı, yönetimi ve turizm yönetim planı tanımlanmıştır.

Turizm planı, turizm politikasının bir parçası olup, belli bir dönemde turizm sektöründe ulaşılacak hedefleri, bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak araçları yapılacak işleri parasal ve fiziksel olanakları işlerin kimler tarafından ne zaman ne kadar sürede gerçekleştirileceğini gösterir (Olalı, 1982).

Turizm yönetimi ise, yerel toplumlar ve onların çevresi için kazançları en iyi şekilde kullanırken, turizmin olumsuz etkilerini en aza indirmeyi hedefleyen tamamlayıcı bir yaklaşımdır (Sustainable Tourism Management Planning, 2007).

Turizm yönetim planı; bir alanın doğal, kültürel ve tarihsel değerlerinin korunması konusunda problemleri, mevcut olanakları tanımlayan, planlama ve yürütme esnasında tüm tarafları dahil eden, dinamik ve düzenli aralıklarla güncelleştirilen, yazılmış, dağıtılmış ve onaylanmış bir dokümandır (Sustainable Tourism Management Planning, 2007).

4.2 Turizm Yönetim Planlarının Gelişimi

Turizm kavramının doğuşu 12. yy'a kadar uzanmış olsa da, bir sektör kabul edilip gerekli planlamaların yapılması 1950'lere dayanmaktadır. Turizmin gelişimindeki önemli değişimler belirli dönemlerle ilişkilidir. 1950'lerde özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası hareketlilikte kısıtlamaların kalkması ile turizm önemli bir sektör haline gelmeye başlamıştır. Savaş sonrasında kalkınmanın sağlanabilmesi için ekonomik katkısı büyük olan turizme ağırlık verilmiş ve plansız büyüyen kitle turizmine yönelim olmuştur.

Dünyada birçok ülkede bilinçsiz ve plansız büyüyen endüstri tamamen ekonomik sebepler nedeni ile denetim altına alınmak istenmiştir. 1980'lerden itibaren sadece ekonomik sebepler, plansız turizmin verdiği olumsuzluklar da ön plana çıkarak

planlama çalışmalarını yönlendirmiştir. Fiziksel, sosyal, çevresel boyutlar ve sürdürülebilir turizm kavramanın önem kazandığı bir dönem sonucunda bugünkü planların temelleri atılmaya başlanmıştır.

Gerçek anlamda örnek teşkil edebilecek ilk çalışma Asya- Pasifik bölgesinde 1959'da yapılan Hawaii Devlet Planı olarak gösterilebilir. Bu çalışmada turizm temel bir unsur olarak çalışmaya dahil edilmiştir. İlerleyen süreçte Sri Lanka, Pakistan, Nepal, Taiwan, Malezya, Bali ve Fiji adalarında da benzer örneklere rastlanmıştır. Dünya Turizm Örgütünün 1976 yılında yaptığı bir araştırmada turizm planı sayılabilecek çalışmaların sayısının 1619'a ulaştığı tespit edilmiştir (WTO, 1994). 1970-1990 yılları arasında Karayib Adaları için turizm planlamaları gerçekleştirilmiştir. 1980'li yıllarda da değişik planlar yapılmıştır. Bunlardan bazıları daha önce yapılmış olan planların güncellenmesi ve gözden geçirilmesi şeklindedir.

1995 yılında Dünya Turizm Örgütü turizme ilişkin 5 plan türü tanımlamıştır (Wilkinson, 1997). Bunlar;

- Genel Ulusal Planlar, turizmi içeren ulusal gelişim planlarıdır.
- Ulusal Altyapı Planları, turizmi de içerecek şekilde yapılan ulusal altyapı gelişim planlarıdır.
- Ulusal Turizm Gelişim Planları, ulusal ölçekte yapılan turizm gelişim planlarıdır.
- Turizm Altyapı Planları, ulusal ölçekte yapılan turizm altyapı gelişim planlarıdır.
- Ulusal Tanıtım ve Pazarlama Planları, ulusal ölçekte yapılan ve turistik ürünlerin tanıtımı pazarlamasına yönelik planlardır.

Turizm planlaması konusunda son yıllarda turizm gelişim (master) planları yoğun olarak uygulanmaktadır. Bu tür planlama genellikle her beş yılda bir gözden geçirilen ve devlet tarafından formüle edilen turizm planlaması yöntemidir. Bu yöntemde her planlama süreci sonunda planın kullanılamaz duruma gelmiş olduğu varsayılmakta ve süreç yeni dönemde tekrar başlamaktadır (Wilkinson, 1997). Turizm master planları insan kaynaklarını, çevresel etkileri, sosyal ve kültürel etkileri içeren turizmin tüm yönlerini bütünleştiren stratejik planlar olarak

tanımlanmaktadır. Türkiye'de de master planlar hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Özellikle son yıllarda turizm planlaması, turizm planları, turizm yönetimi gibi konular tüm dünyada öncelik kazandığı gibi Türkiye'de de önemi anlaşılmıştır (Kaya, 2011).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 9. Kalkınma Planı'nda belirtilen "Turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişimini sağlamak üzere turizm sektörü ana planı hazırlanması" hedefi kapsamında 2007 yılında "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" belgesi hazırlanmıştır. Bu belge ile özünde daha önceki yıllarda Türk turizmine parçacı yaklaşımların olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik bütüncül yaklaşım getirilmesi hedeflenmiştir. Türkiye Turizm Stratejisi'nin vizyonu şu şekildedir: "Sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye'nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesinin sağlanmasıdır" (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

4.3 Turizm Yönetim Planı Amaçları

Planlamanın turizm sektöründe kullanılmasının en önemli nedenleri ekonomik gelişmeyi teşvik etmek, bölgenin gelirini ve yaşam kalitesini arttırmak, işletmelerin karlılıklarını arttırmak, turizm ürününü oluşturan kaynakların korunmasını ve en uygun kullanılmasını sağlamak olarak tanımlanmaktadır. Tanımlanan nedenler doğrultusunda turizm planlaması ve yönetiminden beklenenler;

- Turizmin ekonomik kazançlar sağlayarak yerel halkın yaşam standartlarını yükseltmesi,
- Altyapının ve rekreasyon donanımlarının hem ziyaretçiler hem de yerel halkın dikkate alınarak geliştirilmesi,
- Turistik alanların kültürel ve doğal mirasla bağlantıları incelenerek alanın yapısına ve amaçlarına uygun turistik gelişme türlerinin belirlenmesi,
- Kamu yönetiminin yerel halkın kültürel sosyal ve ekonomik felsefesi ile uyumlu bir turizm geliştirme programını uygulamaya koyması,

- Bölgenin sosyo-ekonomik ve demografik yapısının analiz edilmesi,
- Bilimsel araştırmalar yapılarak yerel halkın memnun olmadığı önemli hususların tespit edilmesi ve önlem alınması olarak belirtilmektedir (Avcıkurt, 2004).

Duhil'e göre ise koruma çalışmalarının ve projelerinin sürdürülebilir ve faydacıl bir yaklaşım ile tanımlanarak alanın önemli kültürel ve doğal değerlerinin korunmasının güvence altına alınması gerçekleştirilirken insanların bu alanlar hakkında bilgi edinebilmesini sağlamak ve ziyaretçilerin bu alanlarda edindiği deneyim ve zevki arttırmak turizm yönetim planlarının ana amacıdır. Turizm yönetim planları bir yandan günümüzdeki neslin alana erişimi ve alanı kabulünü sağlarken gelecekteki nesiller için alanın korunmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca ulusal mirası tehlikeye sokmadan ulusal ekonomiye gelir oluşturulmasına katkı sağlayacaktır (Duhil, 2005).

Makro boyutta turizm planı, turizm politikasını oluşturan temel elemanlardan biri ve politikanın yürütülmesinde kullanılan en önemli araçtır. Turizm politikası bir ulusun değişik karar mercileri tarafından belirli amaçlara ulaşmak için yapılan faaliyetlerdir. Bir başka deyişle turistik gelişmenin gidişine bilinçli bir şekilde müdahale etmektedir. Bu müdahalenin temel hedefleri şöyle özetlenebilir:

- Turizm politikası, turizm arz ve talep yönündeki durumunu ve mevcut koşulların ıslahını gerektiren nedenleri belirler.
- Turizm politikası turizm alanında uygulanmakta olan ve önerilen müdahalelerin alınacak önlemlerin yapacağı etkiyi araştırır.
- Turizm politikası turizmin gelişmesi için yeni hedefler ve olanaklar ortaya koyar (Olalı, 1982).

Turizm politikasının genel hedefleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Ülkenin ekonomik büyümesine katkıda bulunmak,
- Ülkenin ekonomik kalkınmasına yardımcı olmak,
- İstihdam artışı,
- Fiyat istikrarının gerçekleşmesine yardımcı olmak,
- Dış turizmde ödemeler dengesini kurmak için, dış seyahatlere tahsis edilen döviz kotalarını ve dış seyahatlerin miktarını sınırlamak,

- Turizmin sosyal olanaklarından toplum kişilerini yararlandırmak,
- Ekonominin üretim çeşitliliğini artırmak,
- Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azalmasına yardımcı olmak,
- Bölgeler arasındaki gelişme ayrıcalıklarını gidermeye ve dengeli kalkınma hedefine katkıda bulunmak,
- Doğal ve tarihsel kaynakları korumaktır (Olalı, 1982).

Tarihi şehirlerde turizm planlaması için ise amaçlar ise Orbaşlı tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

- Kentsel çevrede devamlılığı teşvik ederken uzun aşamalı yararlar ve turizm aktivitesinin devamlılığını sağlamlaştırmak,
- Yüksek kalite bir ürün geliştirmek ve devamını sağlamak,
- Turizm gelişimi için sürdürülebilir bir taban geliştirmek,
- Ürünü piyasaya doğru ve etkili bir şekilde sunmak,
- Doğru bir yönetim aracılığıyla yararları en fazlaya çıkarmak ve etkileri en aza indirmektir (Orbaşlı, 2000).

Turizm planının sağlayacağı yararlar ise şunlardır:

- Turizm planlamasında geçmiş dönemlere ait istatistiksel veriler incelenerek başarı ve başarısızlıklar tespit edilir. Bu sonuçlar alınacak önlemlere ışık tutar.
- Turizm planı ile geleceğin isabetli bir şekilde tahmin edilmesi durumunda ulaşılacak hedef ve kullanılacak araç ve önlemler önceden saptanmış olur.
- Turistik yatırımların gerektirdiği sermaye ihtiyaçları önceden belirlenir. Böylece bir yatırımın finansmanı için gereken kaynağın zamanında ihtiyaç miktarı kadar sağlanamamasından doğacak kayıplar önlenir.
- Sorumlulukların ve yetkilerin dağılımı belirlenir (Olalı, 1982).

Turizm planlarının belirli amaçlar ile sonuçlandırılmasının oluşturacağı faydalar ise;

- Günümüzde kullanılan doğal ve kültürel kaynakların gelecek için de korunmasını temin ederek turizmin gelişimini sağlaması,

- Turizmin ülke veya bölgenin genel gelişim politikalarına entegre edilmesini ve turizmle diğer ekonomik sektörler arasında bağlantı kurulmasını sağlaması,
- Kamu ve özel sektörün turizm gelişimi üzerinde karar vermeleri için akılcı bir zemin oluşturması,
- Doğabilecek turizm sorunlarını minimize ederken, faydalarını topluma eşit şekilde dağılımı ile turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel dengeleri sağlaması ve optimize etmesi,
- Çekiciliklerin, tesislerin, hizmetlerin ve altyapının turizmdeki gelişme boyutu, türü ve yerine rehberlik edecek fiziksel yapıyı oluşturması,
- Birbiri ile uyumlu ve birbirini destekleyen belirli turizm alanları ve uygun turistik tesis tasarımları için hazırlanacak ayrıntılı planları sağlaması şeklinde tanımlanmaktadır (WTO, 2004).

4.4 Turizm Yönetim Planı Araçları

Turizm yönetim planlarının oluşturulmasında, yönetim planlarının tümünde olduğu gibi belirli araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araçların belirlenmesi ve yönetim planlarının farklı boyutlarını gerçekleştirmede bu araçların kullanılması planın uygulanabilirliğini arttıracaktır.

Turizm yönetiminde kullanılacak araçlar Duhil tarafından şu şekilde kategorize edilmiştir;

- Yönetimsel: planı uygulayacak yönetim kadrosu;
- Finansal: projeyi finanse edecek ekonomik kaynaklar;
- Koruma: koruma konusunda eğitimli bir kadro;
- Sosyal: yerel halk ve girişimcilerin dâhil edilmesi (Duhil, 2005).

Korunan alanların yönetiminde kullanılan araçlar Karakoç ve Erkoç (2001) tarafından ise dört temel başlık altında toplanmıştır:

1. Yasal Araçlar: Toplumun uyması gereken kuralları yönetme, uygulama, denetleme yetki ve yükümlülüklerini yasal araçlar bildirir.

2. Teknik Araçlar: Planlama ve Çevresel Etki Değerlendirmesi teknik araçlar olup yapılması planlanan faaliyetlerin sonucunda çevre ve doğaya olabilecek olumlu ya da olumsuz etkilerin önceden belirlenerek önlem alınması, faaliyetlere devam edilmesi ya da vazgeçilmesini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir.

3. Ekonomik Kontroller: Standartlar koymak, kaynak kullanımına düzenlemeler getirerek kurallara uymayanlara cezalar ve kısıtlamalar uygulamak, vergilendirme, sübvansiyon ve krediler ile kullanıcı vergileri.

4. Sosyal Araçlar: Katılım ve bilgilendirme ile halkın katılımının sağlanması ve gerekli eğitimlerin verilmesi oldukça önemlidir.

Turizm yönetim planlarında yasal çerçeve, planın uygulayıcıları, ekonomik kaynaklar, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve halk başta olmak üzere katılım odaklı bir plan olması en önemli araçlar arasında yer almaktadır. Fiziksel bir plandan çok stratejik kararları barındıran yönetim planlarında katılım, üst ölçekli planlara uygunluk, ekonomik kaynaklar eylemlerin hayata geçirilmesinde büyük rol oynamaktadır.

4.5 Turizmin Farklı Ölçeklerde Planlanması

Turizm sağladığı ekonomik fayda başta olmak üzere fiziksel çevreye ve sosyal hayata etkisi, devletlerin politikalarında etkili olması gibi, oluşturulan vizyon ile alanın geleceğine yön vermesi gibi özellikleri ile büyük ilgi görmektedir. Günümüzde ekonomik alanda büyük paya sahip olan turizmin planlamasına da önem verilmekte, farklı ölçekteki alanlar için farklı planlama türleri yer almaktadır.

Turizm planlamasında farklı planlama ölçekleri Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından 1993 yılında şu şekilde açıklanmıştır;

- Uluslararası planlama; Aynı bölgede yer alan ülkelerin beraber gerçekleştirdikleri planlardır. İşbirliği temeli üzerine kuruludur. Bölgelere ilişkin stratejilerin belirlenmesi aşamasında ortak çalışmalar ve işbirliklerinin giderek önemi artmaktadır.

- Ulusal planlama; Turizmin gelişim politikalarını, stratejilerini, hedeflerini, uygulama araçlarını içermektedir. Bu kapsamda, ülke için uygun turizm türü, turizm kaynakları, veriler, tanıtım, kurumsal ve yasal yapının oluşturulması gibi konular yer almaktadır.
- Bölgesel planlama; bölgesel politika ve stratejileri, bölgedeki turizm merkezlerinin belirlenmesini, nasıl bir gelişme ortaya konacağını, turizm faaliyetlerinin hangi düzeyde gerçekleştirileceğini belirlemektedir.
- Yerel planlama; arazi kullanımı, gelişme kararları, potansiyeller, fırsatlar, amaçların belirlenmesi ve plan üretimi ile izleme değerleme sürecini içermektedir.
- Yöre planlama; İngilizce site planning olarak ifade edilmektedir. Fonksiyonlar, tasarım ilkeleri, koruma alanlarının detaylandırılması gibi konuları içeren planlama düzeyidir.

4.6 Turizm Planlamasında Yaklaşımlar

Planlama çalışmalarının tümünde olduğu gibi değişen koşullara, ortaya çıkan sorunlara ve öne çıkan gündem konularına göre turizm planlamasında da farklı bakış açıları ve yaklaşımlar yer almaktadır. Turizm planlamasındaki farklı yaklaşımların herbiri turizmin başka bir özelliğine vurgu yapmaktadır.

Geleneksel turizm planlaması modelinde planlama yaklaşımları, savunucu yaklaşım, ekonomik yaklaşım, fiziksel-mekansal yaklaşım ve toplumsal yaklaşım olarak sınıflandırılmaktadır. Çağdaş bir turizm planlaması yaklaşımı olarak da sürdürülebilir turizm planlaması yaklaşımı belirtilmektedir (Hall, 2008).

Savunucu turizm planlaması yaklaşımında turizm doğal özelliklere bağlıdır ve geliştiricidir. Kültürel ve doğal kaynaklardan yararlanılabilir, uzmanlık gerektirir ve gelişme kaydedilebilmesi için ticaret ile bütünleştirilmelidir.

Ekonomik turizm planlaması yaklaşımında turizm hizmet üreten bir endüstridir, istihdam yaratır, döviz kazandırır ve ödemeler dengesini olumlu yönde etkiler, bölgesel gelişmeye yardım eder ve ekonomik bölgesel dengesizlikleri ortadan

kaldırır, ekonomik gelişmeyi canlandırır. Bu planlama yaklaşımı plancı uzmanlar arasında yönlendirmeyi sağlar ve koruma amaçları için ekonomik katkılar sağlar.

Fiziksel-mekansal turizm planlaması yaklaşımında turizm doğal, kültürel kaynakları tüketicidir, bölgesel ve mekânsal olağanüstü gelişme sağlar, çevresel değerlerin korunmasına yardım eder. Bu tür bir planlama yaklaşımında gelişme çevresel koruma anlamında tanımlanmıştır. Turistlerin mekansal ve fiziksel çevreye olan negatif etkilerini azaltmak temel alınmaktadır. Fiziki taşıma kapasitesi, ziyaretçi sayısı ile uyumlu yolculuk yönetimi, ziyaretçi yönetimi, ziyaretçilerin bir yerde yoğunlaştırılması veya dağıtılması, doğal çevrenin iyi algılanması, milli park vb. koruma planlarının yönetimi, biyo-çeşitliliğin korunması söz konusudur ve önem taşır.

Toplumsal turizm planlaması yaklaşımında yerel halkın yaşam standartlarının yükseltilmesi, altyapı olanaklarının geliştirilmesi ve hem halk hem de ziyaretçiler için rekreasyon donatıları sağlanması, turizmin geliştirilmesi hedeflenen alanın halkı ve devlet arasındaki kültürel, ekonomik ve sosyal felsefenin birbiriyle uyumlu olduğu bir gelişim programı hazırlanması, ziyaretçiler ve onlara hitap edecek konaklama alanları ile yöre arasında uyum sağlanması ve ziyaretçilerin memnuniyeti esas alınmaktadır.

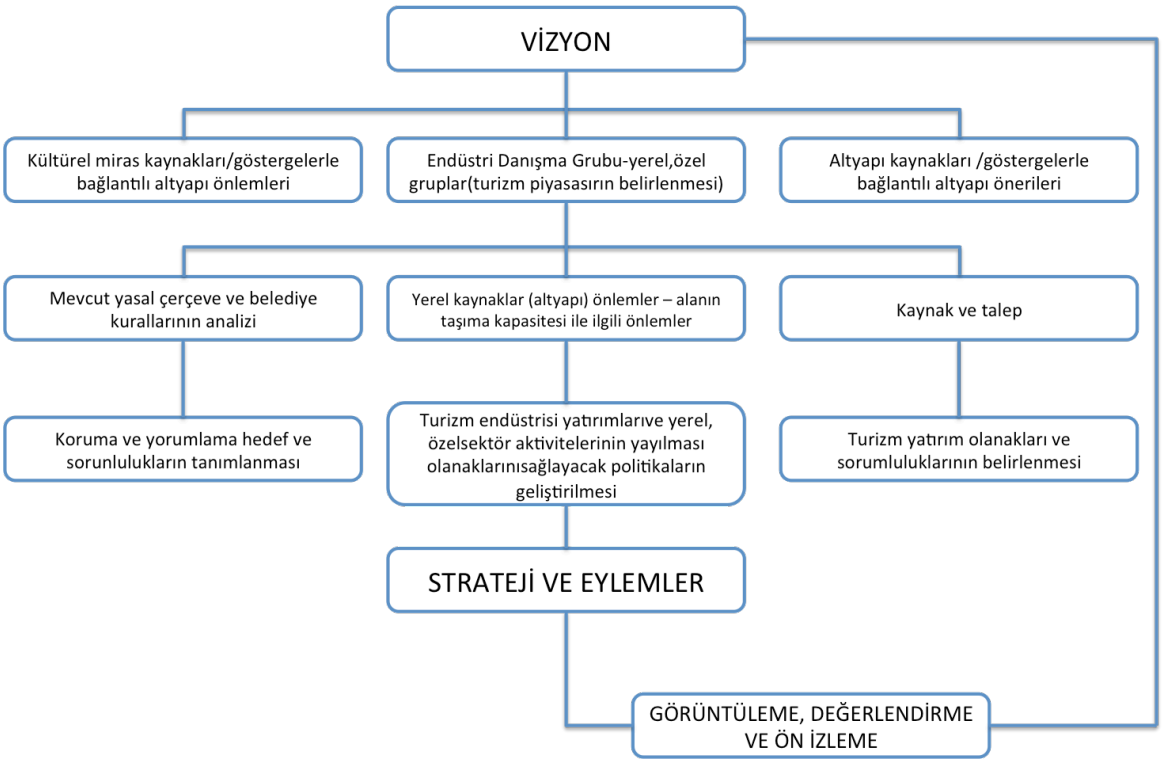
Son yıllarda çağdaş bir turizm yaklaşımı olarak karşımıza çıkan 1992 yılında yapılan Rio toplantısından sonra "Sürdürülebilirlik" konusuna verilen önemin artmasıyla birlikte "Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımı" tanımlanmaktadır (Hall, 2008). Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre sürdürülebilir turizm, "insanın etkileşim içinde bulunduğu çevrenin bozulmadan korunarak kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ev sahibi bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçiminde yönetildiği bir kalkınma şeklidir" (WTO, 2004).

4.7 Turizm Yönetim Planı Aşamaları

Planlama çalışmalarının tümünde olduğu gibi planın yapım ve uygulama aşamalarının tanımlanması turizm yönetim planları içinde geçerlidir. Sürecin tanımlanması çalışmanın adım adım yürütülmesi ve sonuç odaklı olması için önemli bir noktadır.

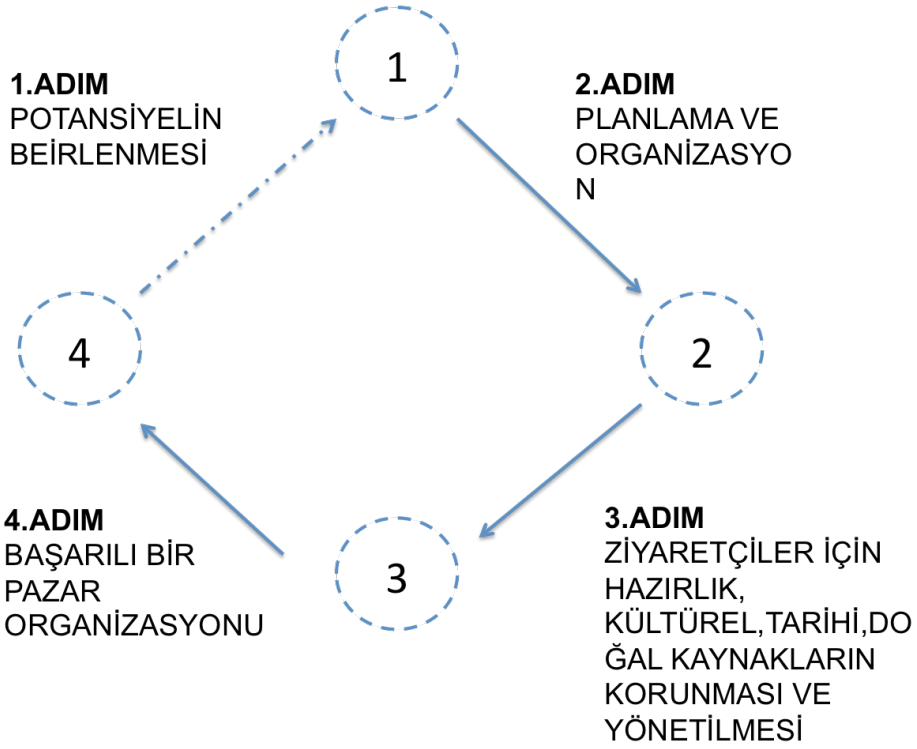
Smith'e göre sonuç odaklı bir yönetim yaklaşımı belirlenmelidir ve bu yaklaşım 4 aşamadan oluşmalıdır. İlk aşama alanın turizm potansiyelinin değerlendirilerek mevcut arz ve talebin tespiti olarak tanımlanmaktadır. İkinci aşama yapılan tespitlere dayanarak turizm stratejilerinin belirlenmesini içermektedir. Üçüncü aşamada belirlenen stratejilerin uygulanması ve nasıl uygulanmasının gerektiği açıklanmaktadır. Dördüncü aşama olan son aşamada uygulama sonuçlarının ve sürdürülebilirliğinin gözlemlenmesi gerekmektedir (Smith, 2003).

Çizelge 'de Kültür Mirası yönetimi için önemli olan kaynaklar ortaya konmaktadır. Buna göre ilk olarak alanın taşıdığı kültürel kaynaklar ve bunların değerlendirilebilmesi için altyapı olanaklarının belirlenmesi önem taşımaktadır. Yerel kaynakların neler olduğu ve alanın taşıma kapasitesinin bu kaynaklarla ne kadar ziyaretçi yükünü taşıyabileceğini belirleyen göstergelere göre saptanabilmesi sağlanmalıdır. Bu çalışmaların koruma hedefleri ve turizm yatırım olanakları ile ilişkisinin kurulması gerekmektedir. Tüm bu etkenler göz önüne alınarak uygun turizm önerilerine olanak veren politikaların gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Oluşturulan etkin ve başarılı bir turizm politikası kültür turizmi yönetimi hedef ve stratejilerinin geliştirebilmesine olanak sağlamaktadır. Tüm bu yönetim aşamaları gerçekleştirilirken planın revizyonu ve gerektiğinde geliştirilebilmesini sağlayacak görüntüleme ve ön izleme sisteminin oluşturulabilmesi gerekmektedir (McDougall ve diğ., 2002).

Çizelge 4. 1. Sürdürülebilir Kültürel Miras Turizmi ve Kaynakları (McDougall ve diğ., 2002)

Kültür Turizm Alan Yönetiminin Dört Aşaması çizelgesinde ise kültür turizmi yönetiminin tarihi alanlarda uygulanma süreci adım adım ele alınmıştır. Buna göre yönetim planı hazırlanacak alanın ilk olarak turizm açısından potansiyelinin belirlenmesi ilk adım olarak saptanmıştır. Alanın değerlerinin tanıtılmasından sonra planlama aşaması devreye girmektedir. Bu aşamayı ziyaretçiler adına hazırlık yapılırken tarihi değerlerin ve var olan potansiyelin korunmasını sağlayacak strateji ve yönetim aşamalarının belirlenmesi izlemektedir. Bu sürecin başarılı organizasyonunu sağlayacak ve geri dönüşe izin verecek esneklikte oluşturulması önem taşımaktadır (National Trust for Historic Preservation 2005'den aktaran Abacılar, 2008).

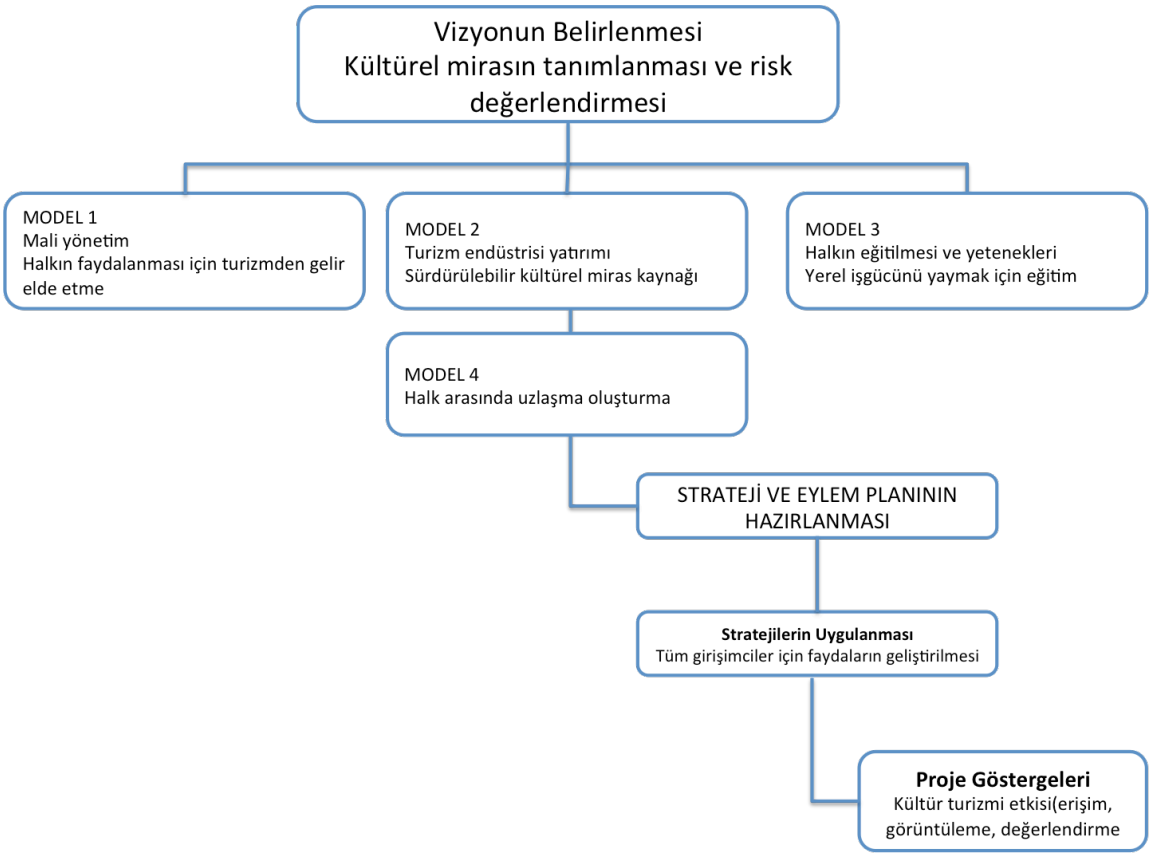
Çizelge 4. 2. Kültür Turizm Alan Yönetiminin Dört Aşaması (National Trust For Historic Preservation 2005'den aktaran Abacılar, 2008)

Kültürel Mirasın Planlama Aşamaları'nın yer aldığı çizelgede belirtildiği gibi kültürel miras alanının tanımlanmasını sağlayacak yönetim olanaklarının ve alanın değerlerinin belirlenmesi sürecin ilk evresini oluşturmaktadır. Alan yönetimine şekil verecek politikaların saptanması ve bu politikalara uygun stratejilerin belirlenmesi planlama aşaması içerisinde önem taşımaktadır. Tüm bu çalışmalar gerçekleştirilirken planlama sisteminin geri dönüş ve revizyona olanak sağlayacak özellikte olması gerekmektedir (Smith, 2000).

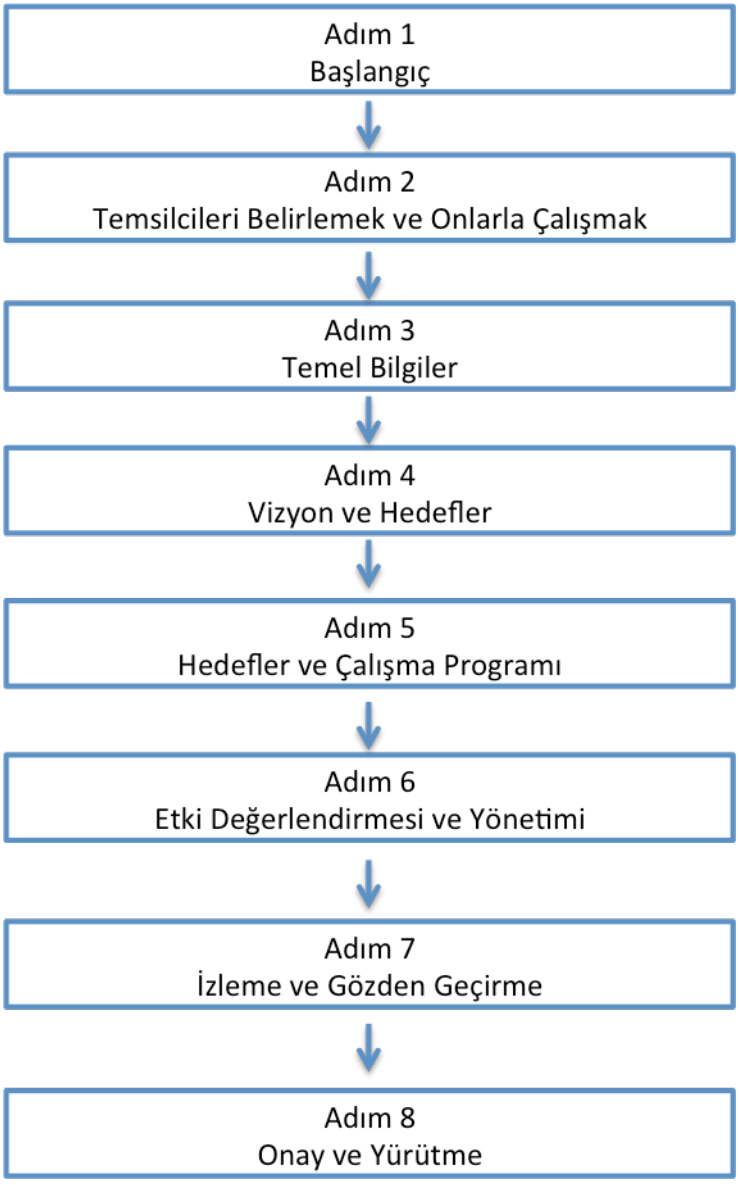
Çizelge 4. 3. Kültürel Mirasın Planlama Aşamaları (Smith, 2000)

Genel olarak bir kültürel çekim merkezinin belirlenen potansiyelinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi için uygulanacak yönetimin başarılı olması amacıyla alan yöneticileri çeşitli araç ve kriterleri göz önünde tutarak belirli hedef ve stratejiler geliştirmelidir. Sağlam ve etkin bir yönetim politikasının ve stratejilerinin süreç içerisinde geri dönüşlere imkan tanıyacak esneklikte olması alan yönetimi için kolaylık sağlayacaktır. Çizelge başarılı ve sürdürülebilir bir kültür mirası yönetimi için önemli olan kriterler ve yönetim aşamalarını ortaya koymaktadır (McDougall ve diğ., 2002).

Çizelge 4. 4. Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi ve Turizm İçin Genel Model (McDougall ve diğ., 2002)

Sürdürülebilir turizm yönetim planları için de bir rehber oluşturması için hazırlanan "Sustainable Tourism Management Planning in Biosphere Reserves, A Methodology Guide" içerisinde de turizm yönetim planları 8 adımda genel hatları ile açıklanmıştır (Sustainable Tourism Management Planning, 2007).

Çizelge 4. 5. Turizm Yönetim Planı Adımları (Sustainable Tourism Management Planning, 2007)

Turizm yönetim planının 8 aşamasının içeriği sürdürülebilir turizm yönetim planlamasının ele alındığı çalışmaya dayalı olarak şu şekilde açıklanmıştır:

4.7.1 Başlangıç

Turizm yönetim planının amacının, süreç uzunluğunun, yönetim alanının belirlendiği ilk aşamadır. Alana dair ilk bilgilerin toplanması, öncelik ve hedeflerin genel anlamada ortaya konulması da bu süreçte gerçekleşir. Turizm yönetiminin diğer planlar ile uyumu bu süreçten itibaren gözetilmelidir.

4.7.2 Temsilcileri Belirlemek ve Onlarla Çalışmak

Turizm yönetim planının hazırlanmasına kimlerin dahil olacağı sorusunun cevaplandığı aşamadır. Paydaşların planlama sürecine bu aşamadan itibaren dahil edilmesi ve katılımın gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

4.7.3 Temel Bilgiler

Alana dair bilgilerin toplanması, envanter çalışmalarının yapılması, potansiyel ve güçlü yönler ile fırsat ve zayıf yönlerin ortaya konulması, veri toplama düzeninin sistemleştirilmesi bu aşamada yer almaktadır. Alana dair bilgilerin toplanması kültürel, sosyal, toplumsal, ekonomik, doğal ve tarihi çevre, turizm aktiviteleri, alana dair yasal çerçeve gibi birçok bileşenin biraraya getirilmesidir.

4.7.4 Vizyon ve Hedefler

Koruma ve turizmin aynı anda gelişimini sağlayacak vizyonun oluşturulması, planın dönemine uygun bir perspektif geliştirilmesi, amaca ulaşmayı sağlayacak stratejilerin belirlenmesi aşamasıdır.

4.7.5 Hedefler ve Eylem Programı

Stratejilere uygun hedeflerin ve hedeflere uygun eylem programlarının oluşturulma aşamasıdır. Eylem programları oluşturulurken ne kadar sürede, hangi paydaşların katılımıyla, hangi uygulamalar ile gerçekleştirileceği kesinleştirilmelidir.

4.7.6 Etki Değerlemesi ve Yönetimi

Hedef ve eylemlerin gerçekleştirilmesinde uluslararası tüzük, belge ve sözleşmelere uygun olarak, bu belgelere dayanan göstergelerle izleme ve değerleme gerçekleştirilir.

4.7.7 İzleme ve Gözden Geçirme

Uygulamaların etkinliğinin değerlendirilmesi aşmasıdır. İzleme, aktivitelerin ve iş planının ölçülerinin değerlendirilmesi için ihtiyaç duyulan verinin sabit olarak toplanması olarak tanımlanmaktadır. Gözden geçirme, vizyon, hedefler ve beklentilerin karşılaştırmaları ile başarıların ve başarısızlıkların değerlendirilmesi şeklinde belirlenmiştir. Gözden geçirmenin sonuçlarından yola çıkılarak yönetim planına ilişkin revizyon kararları saptanması öngörülmektedir.

Onay aşaması planın hazırlanmasına ve nasıl sunulacağına kimin izin vereceğinin belirlenmesi, yürütme, izleme ve değerlendirmenin yapılması ve planın tamamlanması gereken süre içerisinde düzeltilmesi gerekenlerin düzeltilmesinin, ileriye dönük başarı için hangi ilave aktivitelerin öncelikli olduğunun tespit edilmesinin gerek görüldüğü aşama olarak tanımlanmıştır.

4.7.8 Onay ve Yürütme

Onay aşaması planın hazırlanmasına ve nasıl sunulacağına kimin izin vereceğinin belirlenmesi, yürütme, izleme ve değerlendirmenin yapılması ve planın tamamlanması gereken süre içerisinde düzeltilmesi gerekenlerin düzeltilmesinin, ileriye dönük başarı için hangi ilave aktivitelerin öncelikli olduğunun tespit edilmesinin gerek görüldüğü aşama olarak tanımlanmıştır.

4.8 Bölüm Sonucu

Dördüncü bölüm kapsamında turizm planlaması ve yönetimine dair görüşler, yaklaşımlar, tanımlar, amaçlar ortaya konmuş, uygulama araçlarına değinilmiştir. Turizm önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere çok geniş bir kavramdır ve birçok olumlu ve olumsuz etkiyi beraberinde getirmektedir. Bu etkilerin olumlu olacak şekilde turizm aktivitelerinin sağlanmasında yönetim ve planlama ön plana çıkmaktadır.

Turizm planlaması ve yönetimi kentsel korumanın sağlanmasında bir araç olabilmeli, aynı zamanda turizmin gelişmesi kısıtlanmamalıdır. Turizmden elde edilen gelirlerin koruma odaklı bir turizm geliştirmede kullanılması gerekmektedir.

Tüm insanlığın ortak değeri olarak kabul edilen kültürel miras öğelerini barındıran tarihi kent ve kent merkezlerinde turizm kaçınılmaz bir süreçtir. Kalkınmada büyük paya sahip olan turizmin koruma ile eşgüdümlü bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bu sürecin doğru şekilde yönetilmesi için kültürel miras alanlarının planlanması ve yönetilmesi aşamaları adım adım belirlenmelidir. Planlama çalışmalarının tümünde olduğu gibi alanın tanımlanmasından başlayarak ön izleme ve değerlendirme aşamasına kadar sürecin tanımlanması ve planlar arasında uyumun gözetilmesi turizm yönetim planlama yaklaşımının geliştirilmesinde en önemli

noktadır.

Turizm yönetim planlarının geliştirilmesi aşamasında benimsenmesi ve uygulanması gereken ilkelere bağlı olarak üç aşamalı bir etaplama çalışması yapılmıştır. Detaylı şekilde ele alınan planlama aşamaları sürecin daha iyi anlaşılabilmesi için genel olarak üç kapsamda aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

Turizm Yönetim Planlaması 1. Etap

- Turizm yönetimi yapılacak kültürel miras alanının belirlenmesi
- Alana dair analiz çalışmaların yapılması
- Yerel kaynaklar, taşıma kapasitesi, ziyaretçi sayısı, finans olanakları, yasal mevzuat, uluslararası yükümlülükler gibi temel göstergelerin biraraya getirilmesi
- Kültürel miras kaynaklarının ortaya konması.

Turizm Yönetim Planlaması 2. Etap

- Planlama ve organizasyonun aşamaları ve sürecinin oluşturulması
- Turizm yönetimi ve kentsel koruma odaklı vizyonun yani alana dair temel bir felsefenin oluşturulması
- Hedeflerin saptanması
- Stratejiler ve çalışma programlarının oluşturulması
- Stratejilerin eylem planları kapsamında uygulama aşamalarının geliştirilmesi
- Katılımcıların ve aktörlerin belirlenmesi
- Her eylem planı kapsamında kısa, orta ve uzun vade olmak üzere süreçlerin belirlenmesi.

Turizm Yönetim Planlaması 3. Etap

- Görüntüleme, değerlendirme ve izleme sürecinin planlanması
- Proje göstergelerinin saptanması
- Eylem planlarının uygulanmasında ne kadar başarılı olunduğunun tespiti
- İhtiyaca uygun olarak planın revizyonu ve aşamalarının yeniden gözden geçirilmesi.

5. KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA YÖNETİM PLANI UYGULAMALARI VE TURİZM YAKLAŞIMLARI

Kültürel miras alanlarında turizm yönetimi ve yönetim planları üzerine yapılan uygulamalar bu bölüm kapsamında ele alınmıştır.

Uluslararası örnekler kapsamında kültür turizmi bağlamında öne çıkan İtalya'dan Floransa ve Verona şehirlerine dair bilgiler verilmiş, yönetim planları ve turizm çalışmaları hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Altıncı bölüm kapsamında yönetim planlarının ele alınarak turizm yönetim ilkelerinin geliştirileceği İstanbul ve Bursa'nın genel özelliklerine ve örnek alanlarla benzerliklerine bu bölümde yer verilmiştir.

Uluslararası örneklerin ve Türkiye'deki çalışma alanlarının seçilmesinde belli kriterler kullanılmış, alanların birbirlerine ve turizm yönetim uygulamalarına örnek teşkil edebilmesi amaçlanmıştır. Kriterler aşağıdaki çizelgede yer almaktadır.

ALANLAR/ KRİTERLER	Dünya Miras Listesi'nde Yer Alma	Tür	Listeye Alınma Kriterleri	Yönetim Planlarının yada Hazırlama Çalışmalarının Olması	Gelen Turist Sayısı 2014 Verileri (Ülke Bazında)
FLORANSA (1982)	1982 yılında girmiştir	Kültürel	1,2,3,4,5	Floransa Tarihi Kenti Yönetim Planı 2016-2020	İtalya 48,6 milyon ile Avrupa'da 3. sırada
VERONA (2000)	2000 yılında girmiştir	Kültürel	2,4	Verona 2020	İtalya 48,6 milyon ile Avrupa'da 3. sırada
İSTANBUL (1985)	1985 yılında girmiştir	Kültürel	1,2,3,4	İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı 2016	Türkiye 39,8 milyon ile Avrupa'da 4. sırada
BURSA (2014)	2014 yılında girmiştir	Kültürel	1,2,3,4,5	Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı 2013-2018	Türkiye 39,8 milyon ile Avrupa'da 4. sırada

Çizelge 5. 1. Örnek Alanların Seçim Kriterleri (Tez Kapsamında Üretilmiştir)

Örnek alanlar seçilirken öncelikle Dünya Miras Listesi'nde yer alma, ikinci olarak hangi türde yer aldığı ve kriterleri incelenmiştir. Çalışmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için yönetim planına sahip veya yönetim planı çalışmalarının başladığı alanlar seçilmiştir. İtalya ve Türkiye ekonomilerinde turizmin önemli bir

paya sahip olduğu iki ülke olması, seçilen şehirlerin ise turizmin yoğun baskısı altında olan alanlar olması nedeniyle bu şekilde bir analiz ortaya konulmuştur.

Birincil kriter olarak Dünya Miras Listesi'nde yer alma ve bu listenin kriterlerinin değerlendirilmesinden dolayı çalışmanın bu bölümünde öncelikle kısaca Dünya Miras Listesi'nin ne olduğuna ve kriterlerine değinilmiştir.

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi sonrasında oluşturulmaya başlanan Dünya Miras Listesi evrensel anıt taşıyan değer ve sitleri kapsamaktadır.

Listeye dahil edilecek miras için bir değerlendirme süreci bulunmaktadır. İlk olarak ilgili devletlerin öneride bulunması gerekmektedir. Devletlerin kendi ulusal envanterinde bulunan değerler resmi bir nitelik taşımamaktadır. Taraf devletlerin kendi ülkelerinde bulunan doğal ve kültürel miras alanlarının Geçici Listesi'ni yaparak gelecek 5-10 yıl içerisinde listeye dahil etmeyi düşündüğü yerleri Dünya Miras Komitesi'ne bildirmeleri gerekmektedir (Başlar, 2011).

Dünya Miras Listesi'ne teklif edilecek kültürel ve doğal varlıkların seçim ölçütleri düzenli olarak Dünya Miras Komitesi tarafından gözden geçirilmektedir ve Dünya Miras Listesi'nde yer alma ölçütleri düzenli olarak güncellenmektedir. Listede yer alan her varlığın aşağıdaki ölçütlerden en az birine uyması ve özgün olması beklenmektedir.

(i) insanoğlunun yaratıcı dehasının bir şaheserini temsil eder;

(ii) mimari veya teknoloji, abidevi sanatlar, şehir planlama veya peyzaj tasarımı konusundaki gelişmeler üzerine bir zaman zarfı içinde dünyanın belli bir kültürel alanında insan değerleri arasındaki önemli alışverişi sergiler;

(iii) yaşayan veya ortadan yok olmuş bir kültürel geleneğe veya bir medeniyete yönelik eşsiz veya en azından istisnai tanıklık üstlenir;

(iv) insanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir yapı türü, mimari veya teknolojik grup veya peyzaj için istisnai bir örnek olur;

(v) özellikle geri döndürülemez değişikliklerin etkisi altında hassas hale gelen insanın çevre ile etkileşiminin veya kültürün (veya kültürlerin) bir temsilcisi olan

geleneksel insan yerleşimi, arazi kullanımı veya deniz kullanımının istisnai bir örneği olur;

(vi) istisnai evrensel öneme sahip olaylar veya yaşayan gelenekler ile, fikirler ile veya inançlar ile, sanatsal ve edebi eserler ile doğrudan veya somut bir biçimde ilişkili olur. (Komite bu kriterin tercihen diğer kriterler ile birlikte kullanılması gerektiğini kabul etmektedir.);

(vii) üstün doğal bir fenomeni veya istisnai bir doğal güzelliğe veya estetik öneme sahip alanları ihtiva eder;

(viii) yaşamın kaydı, yer şekillerinin oluşumunda devam eden coğrafik süreçler veya önemli jeomorfik veya fizyografik özellikler dahil dünya tarihinin önemli aşamalarını temsil eden istisnai örnekler olurlar;

(ix) kara, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemlerinin ve bitki ve hayvan topluluklarının evrim ve gelişimindeki devam eden önemli ekolojik ve biyolojik süreçleri temsil eden istisnai örnekler olurlar;

(x) bilim veya muhafaza açısından istisnai evrensel değere sahip tehdit altındaki türleri ihtiva edenler dahil biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve dikkat çeken doğal habitatları kapsar (www.unesco.org.tr).

Bu kriterlerden 6 tanesi kültürel, 4 tanesi ise doğal miraslara ilişkindir.

1972 Dünya Doğal ve Kültürel mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre oluşturulan ve Dünya Miras Komitesi tarafından yönetilen Dünya Miras Listesi'nde 2016 yılı itibariyle kayıtlı 1052 kültürel ve doğal varlık bulunmakta olup bunların 814 tanesi kültürel, 203 tanesi doğal, 35 tanesi ise karma (kültürel/doğal) varlıktır.

5.1 Floransa Yönetim Planı ve Turizm Yaklaşımı

Floransa Tarihi Kenti Yönetim Planı 19 Ocak 2016'da Kent Konseyi tarafından onaylanmıştır. Yönetim planının hazırlanmasındaki amaç sadece Floransa Tarihi Merkezinin Üstün Evrensel Değerlerini korumak değil aynı zamanda geliştirmektir.

Floransa Tarihi Kenti Yönetim Planının içeriğine değinmeden önce şehri ele almak ve tanıtmak gerekmektedir. İtalyan sanat ve kültürünün sembolü olarak kabul edilen

şehir 1982 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yerini almıştır. Uygarlık tarihinde oynadığı rol, hümanizmin doğduğu mekan olması gibi nedenlerden dolayı tüm insanlığa ait bir yer olarak düşünülmektedir. Floransa'nın kültürel önemi Dünya Miras Listesi'nde yer almasını sağlayan sebeplerden sadece bir tanesidir. Büyük sanatçılar, şairler, yazarlar tarafından insanlığa bırakılan kültürel miraslar Floransa'nın bugünkü ün ve değeri açısından önemli bir diğer konudur. Floransa Tarihi Kent Yönetim Planı, sadece şehrin ve kültürel mirasların korunması değil aynı zamanda kültürel miras bilgisini arttırmak ve farkındalık yaratmak için kullanılmaktadır.

Resim 5. 1. Floransa Tarihi Merkezi (UNESCO, 2016)

Floransa'nın ilk yönetim planı 2006 yılında ikincisi ise 2016 yılında onaylanmıştır. Floransa Yönetim planında, alanın karşı karşıya kaldığı tehditler ve gerçeklere yer verilmiş, paydaşlar ve vatandaşlar tarafından paylaşılan hedef ve stratejik eylemler tanımlanmıştır.

Floransa Tarihi Kent Yönetim Planı'nda üstün evrensel değerlerin korunması ve geliştirilmesi hedefi şu şekilde özetlenmiştir: UNESCO Dünya Miras Alanını Bilmek, Yaşamak, Korumak. Bu üç kelime yönetim planı içerisinde sıkça yer almakta ve tekrar edilmektedir.

Planda 2005 yılına kadar Floransa Tarihi Merkezi'nin Dünya Miras Listesi'nde yer aldığına dair en ufak bir farkındalığın bulunmadığı, resmi bir belge ve yönetmelik hazırlanmadığı belirtilmektedir. Ama şu an hem planlar hem düzenlemeler bu farkındalığa ve gerçekliğe tanık olarak gösterilmektedir.

Floransa Tarihi Kenti Yönetim Planı 8 bölümden meydana gelmektedir. Bunlar; Unesco Dünya Miras Listesinde Bulunan Floransa Tarihi Merkezi, Vizyon ve

Misyon, Sosyo-Ekonomik Analizler, SWOT Analizi, Alanın Yönetim Sistemi, Yeni Yönetim Planı, Yeni Yönetim Planına Katılım ve İlgi, Eylem Planı ve İzleme bölümleridir.

Floransa Tarihi Kenti Yönetim Planı'nda alanın listeye giriş tarihi, nüfusu ve alanın genişliğini ifade etmek üzere aşağıdaki tabloya yer verilmiştir.

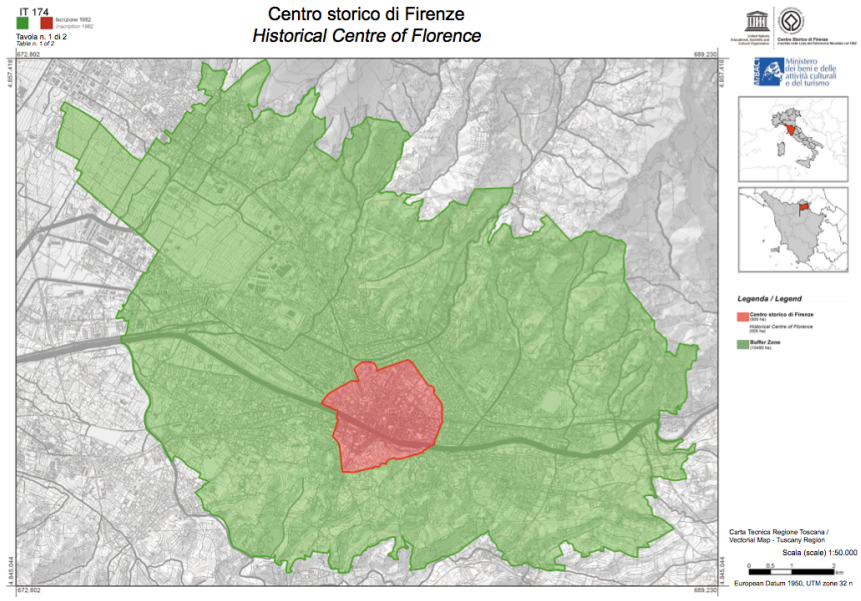
KÜLTÜREL MİRAS LİSTESİNDEKİ NUMARASI	174
UNESCO DÜNYA MİRAS LİSTESİ'NE GİRİŞ TARİHİ	1982
KRİTERLER	1,2,3,4,5
ÇEKİRDEK ALAN	505 HA
DÜNYA MİRAS ALANINDA YAŞAYAN NÜFUS	67,500
ŞEHİR NÜFUSU	378.000

Çizelge 5. 2. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde Floransa (Managemet Plan Of Historic Centre Of Florence, 2016)

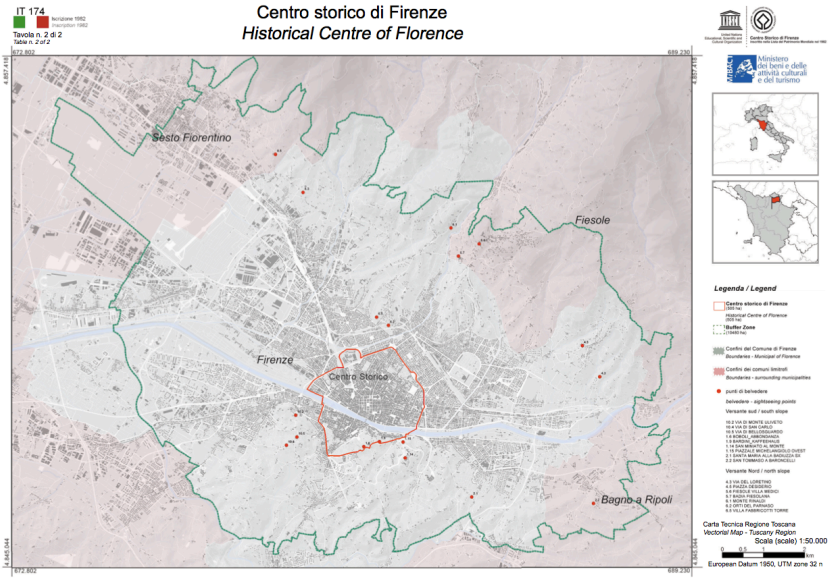
42 müze, 11 bahçe, 9 kütüphane, 30 enstitü ve üniversite, 35 anıt ve meydan, 21 kültürel kurum, 32 kültürel dernek bulunan alan için plan kapsamında 24 tehdite karşılık 21 tane eylem planı yer almaktadır.

17 Mayıs 1982'de yapılan Dünya Mirası komite oturumu sonucunda Floransa 174. alan olarak listeye dahil edilmiştir. Floransa UNESCO 'nun altı kültürel kriterinden beşine uygun olan bir alan olarak listede yer almıştır.

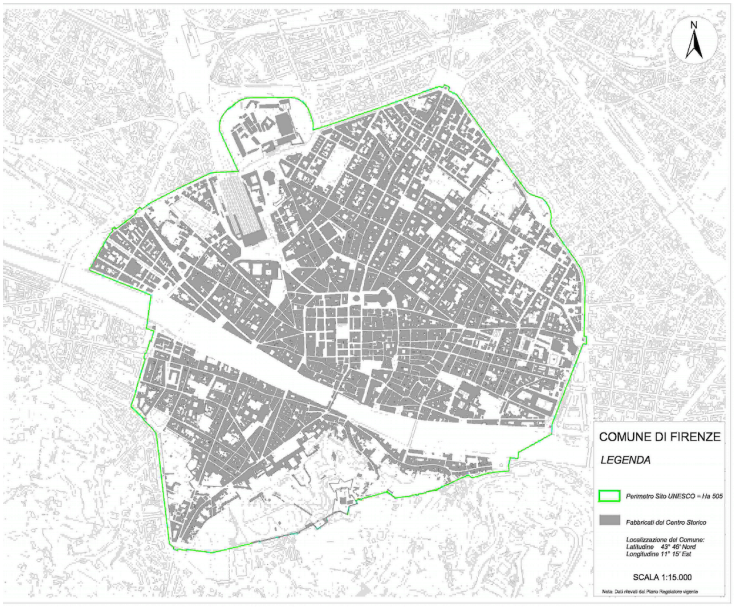
Çekirdek alan 505 hektardan oluşurken tampon bölge (koruma alanı ise) 10.480 hektardan oluşmaktadır.

Resim 5. 2. Floransa Tarihi Merkezi Çekirdek ve Tampon Bölge (UNESCO, 2015)

Resim 5. 3. Floransa Tarihi Merkezi Çekirdek ve Tampon Bölge (UNECO, 2015)

Resim 5. 4. Floransa Tarihi Merkezi Çekirdek Bölge, (UNESCO, 2005)

Yönetim planında vizyon: "Yeni ve tutarlı bir vizyonun; canlı , gelişen ve hoş bir şehrin; insan merkezli, karşılıklı saygı ve kültürlerarası diyaloğa dayalı bir temelle sürdürülebilir kalkınma ile olacağına inanmaktayız" şeklinde ifade edilmiştir.

Misyon ise "Dünya Miras Listesi'nde tanımlanan alanın, üstün evrensel değerlerin bütünlük ve özgünlüklerinin korunması" şeklindedir.

Misyon, vizyonu gerçekleştirmek için oluşturulan bir çalışma modudur. Hedeflere nasıl ulaşılacağını ve vizyona erişmede hangi kaynakların kullanılacağını gösteren bir kılavuz olarak görülebilir. Floransa Tarihi Merkezi'nin üstün evrensel değerlerinin korunmasında üç temel kavram üzerine odaklanılmıştır:

• UNESCO Dünya Miras Alanı'nı bilmek

• UNESCO Dünya Miras Alanı'nı sürdürülebilir bir şekilde yaşamak

• UNESCO Dünya Miras Alanı'nın da yer alan üstün evrensel değerleri korumak.

Floransa Tarihi Kenti Yönetim Planı'nın amaçlarını ve vizyonunu kavrayabilmek için yapılan SWOT analizini ele almak gerekmektedir. Yönetim planı kapsamında hazırlanan analizde şu yönlere dikkat çekilmiştir:

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
• Zengin kültür ve peyzaj mirası • Aktif vatandaşlık kültür endüstrileri • Zanaat, tarihi mağazalar, geleneksel mutfak ve sokak yemekleri • Büyük olaylar (major events) • Şehir planlama • Atık yönetimi • Yumuşak güç (soft power) • Uluslararası kurumlar • Kültürel ve gönüllü dernekler aracılığı ile koruma eğitimi ve konservasyon tekniklerinin varlığı	• Kentsel ulaşım • Mal lojistiği • Kentsel imge bozukluğu • Kaotik turist tabelaları • Turistler için hizmetler • Gezgin turistler, gece hayatı • Anıtların korunması • Uygun olmayan ticaret • Kamusal alanda aşırı ticarileşme, standartlaşma • Yerel işletmelerinin avantajlarının azalması • Kurumlar arası zayıf irtibat
FIRSATLAR	**TEHDİTLER**
• UNESCO bilincinin güçlendirilmesi • Kurumsal koordinasyonun daha büyük olması • Gelişmiş turizm yönetimi • Kültürel ve yaratıcı sanayi ağı yatırımları • Sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin arttırılması • Metropol şehir şebekesinin güçlendirilmesi • Tampon bölge uygulaması • Konut ve kamu hizmetlerinin güçlendirilmesi	• Kitle turizminin etkisi • Hava kirliliği • Soylulaştırma • Sel ve iklim değişikliği • Anıtsal mirasın çöküşü • Yerel işçilik ve tarihi ticaretin kaybolması

Çizelge 5. 3. Floransa Tarihi Kenti SWOT Analizi (Managemet Plan Of Historic Centre Of Florence, 2016)

Alanın Yönetim Sistemi: Bütünleşik Yaklaşım ve Yerel Toplulukların Katılımı

Floransa tarihi kent merkezinde, çağdaş kentsel dokunun tarihi unsurları koruduğu yerde, bölgenin sosyo ekonomik kalkınması ve koruma ihtiyacını biraraya getirecek bir yaklaşım benimsenmektedir. Sonuç olarak, tarihi merkezin korunması ve geliştirilmesi için farklı yerel, ulusal ve uluslararası kurumlar işbirliğinin sağlamlaştırılması ve pekiştirilmesi, kentin gerçek gereksinimlerine uygun bir eylem stratejisinin planlanması vazgeçilmez bir unsurdur, bu durum aynı zamanda ekonomik kaynakların koordinasyonunu besler ve arttırır.

UNESCO, kurumlar ve vatandaşlar arasında doğrudan işbirliğini teşvik eden bütünleşik bir sistem önermektedir. Topluluğun aktif katılım süreci çok önemlidir. Dünya Miras Sözleşmesi'nin uygulanmasında vatandaşların katılımı temel stratejik hedeflerden biridir. Dünya miras alanlarının yönetimi, kültürel mirasın korunması politikasının vatandaşların katılım süreci ile gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla, mirasa ilişkin farkındalığa sahip olmak, küresel zorluklara sürdürülebilir bir yönetimle sahip olmak, "canlı, gelişen ve hoş" bir kent vizyonu inşaası ile oluşturulabilir.

Floransa'da Mirasın Korunması: Yasal Çerçeve

2006'dan beri Floransa Tarihi Kent Merkezinin yönetim planı bulunmaktadır. Bu planın amacı; kent dokusunu korumak, geleneksel sosyo-ekonomik faaliyetler ile kentin kültürel mirası arasındaki ilişkileri sürdürmek ve arttırmaktır. Floransa yapısal (structural) plan uygulamaktadır.

2010 yapısal plan ve 2014'te revizyonu onaylanmış plan; stratejik yapısal seçimleri planlamakta, geleceğe yönelik stratejileri ve yenilikleri belirlemekte, sakinlerin yaşam koşulları, turizm ve dünya miras listesinde olarak Floransa Tarihi Merkezinin farkındalığını arttırma girişimlerinde iyileşmeler öngörmektedir. Plan ayrıca tarihi merkezdeki operasyonları düzenleyen bina yönetmelikleri ile desteklenmektedir.

Şehir Planlama Yönetmeliği 2015; mevcut yapı mirasının dönüşümleri ve kamu çalışmalarının beş yıllık planlamasını (ulaştırma altyapıları, standartlar) idare etmek üzere tasarlanmıştır. 2015-2020 dönemini kapsayan dönüşümleri (restorasyon, konservasyon, bina yenileme vs) biraraya getirir ve düzenler. Bu düzenleme tarihi kent manzarasını korumakla ilgili özel hükümlerde ortaya konmaktadır.

Stratejik çevresel değerleme raporu (2014); çevre ve kültürel miras üzerinde önemli etkisi olabilecek plan ve programları ilgilendiren bir süreçtir. Amaç, çevresel konuların etkin ve tutarlı bir şekilde entegrasyonunun bölgesel kalkınmanın sürdürülebilirliğini teşvik etmesine yardımcı olmasıdır.

Floransa Belediyesi yapı yönetmeliği (2015); kentsel organizmanın korunması ve yeniden geliştirilmesi, kentteki yaşanabilirlik, hijyen koşullarının geliştirilmesi amacıyla bina faaliyetleri düzenlenmelidir.

2016 Tarihli Yeni Yönetim Planının Rolü

Floransa tarihi merkezinin yönetim planının amacı, UNESCO alanı olarak yer alan olağanüstü evrensel değerleri korumanın yönetimidir.

2006 planında da tasarlandığı gibi, yönetim planın amacı yalnızca bölgenin analizi için teknik bir belge olarak düşünülmemektedir, birçok farklı boyutu biraraya getiren, hedefleri, somut eylemleri belirleyen stratejik ve operasyonel bir araç, üstün evrensel değerlerin korunmasına yönelik tehditleri ele alacak bir araç olarak önerilmektedir.

Alanın genel yönetimi (bilmek, yaşamak, korumak) amaçlandıktan sonra eylem planları ve ilgili projeler tanımlanmıştır. Yönetim planı, kültürel ve doğal mirasın gelecek kuşaklara aktarılması, korunması, değerlendirilmesi amacını garanti etmek üzere sorumlu organların taahhüt ettiği ilke ve niyetlerin bir ifadesi haline gelir. Bu şekilde yönetim planı tarihi kent merkezinin yönetimi için etkin bir şekilde uygulanacak eylem, süreç, model haline gelir. Floransa'nın kültürel mirası hem somut hem de somut olmayan kültürel mirası içerdiğinden dolayı yönetim planı bütün kültürel mirasın geliştirilmesi için yararlı bir araçtır. Bu nedenle, bütüncül bir yaklaşımla çeşitli konuları barındıran yönetim planı bir araç olmalıdır. Örneğin; turizm yönetimi, ulaşım, ticaret organizasyonu, kültürel ve sosyal hayatın tüm diğer yönleri gibi.

İlk yönetim planı 2006'da onaylanan Floransa'da yeni yönetim planının taslağının hazırlanması ise 2013 yılında başlamıştır. Yönetim planı rehberlerinin yönergeleri izlenerek yönetim modelinde değişiklikler yapılmıştır.

Yeni yönetim planının amacı; raporlardan çıkan kritikler doğrultusunda alanın üstün evrensel değerlerini korumaktır. Güvenlik açığı ve riske maruz kalmanın azaltılması yeni yönetim planında yer alan vurgulardan biridir. İkinci yönetim planı periyodik raporlardan ortaya çıkan kritikler üzerine kurulmuştur. Bunlar; kitle turizminin uzun vadeli etkileri, Arno nehrinin taşkın riski, kentsel ulaşım, nüfus dağılımı, hava kirliliği vb. Yeni yönetim planı teknik bir belge olarak düşünülmemiş, farklı boyutları ele almış, hedef ve somut eylemler belirlemiş, stratejik ve operasyonel bir araçtır.

Eylem Planı ve İzleme

Eylem planı iki ana eksene dayanmaktadır. Diğer bir yandan ise beş temel hedefle kesişmektedir. Bunlar; güvenilirlik, koruma, kapasite geliştirme, iletişim, toplum(lar). Diğer bir yandan ise üstün evrensel değerlerin korunmasına müdahale edebilecek 5 riskin hafifletilmesi ve alanın bütünlüğünün korunması hedelenmektedir. Bunlar:

- Kitle turizmi nedeniyle tarihi merkezin sıkışılığı
- Anıtsal mirasın korunması
- Kentsel ulaşım sistemi ve hava kirliliği
- Arno nehri taşkın tehlikesi ve iklim değişikliğine bağlı riskler
- Tarihi merkezde ikamet edenlerin sayısının azaltılması.

Eylem Planları;

- Turist sisteminin yönetimi
- Anıtsal mirasın korunması ve bilgisi/bilinmesi
- Ulaşım/taşımacılık sistemi
- Arno nehri ve iklim değişikliği
- Tarihi merkezde yaşam, ticaret ve yerleşim/ikamet/konut.

Eylem Planları 2016-2020: Turizm Sisteminin Yönetimi

Genel Hedefler:

- Turist akımlarını yönetmek için yeni araçlar tanımlamak

- Ziyaretçi bilgileri ve resepsiyon/karşılama için yenilikçi faaliyetler geliştirmek
- Tarihi merkez dışındaki alanları geliştirmek ve kültürel merkezden uzaklaşma için stratejiler uygulamak

Proje isimleri:

- Turist destinasyon izleme merkezi
- Yeşil yollar
- Tarihi merkezin yük kapasitesinin araştırılması
- Prens Yolu (the path of the prince)
- Floransa Kart ve Floransa Kart Plus

Eylem Planları 2016-2020: Anıtsal Mirasın Korunması ve Bilinmesi

Genel hedefler:

- Anıtsal komplekslerin bakım işlemlerini koordine etmek
- Anıtsal mirasın bakımı için gönüllü çalışma modellerini geliştirmek
- Alternatif finans kaynaklarını tanımlamak (sponsor vb)
- Floransa'nın Dünya Kültür Miras alanı olarak kültürel ve tarihi değerinin farkındalığını ve bilgisini arttırmak

Proje isimleri:

- Miras renkleri
- Tampon bölgesi uygulaması
- Mimari ve yapısal restorasyon, mekanik,elektrik ve özel sistemlerin montajı ile fonksiyonel uyumluluk
- "Graphiti Kommando" adlı gönüllü grubun çalışmaları-grafiti
- "Firenze Perbene" – Floransa Doğru Yol (ziyaretçiler için en yararlı hizmetlerin ve kuralların listelendiği bir kart dağıtımı ve bisiklet yardımıyla ziyaretçilere ve vatandaşlara yardım) (ziyaretçilere dünya miras alanına koruma bilinci ve sorumluluğunu hissettirme)
- "Florence I Care"- (tanıtım, ekonomi ve sosyal hayata vurgu, reklam)
- Floransa Mirası (kültürel ve tarihi mirasın farkındalığını arttırma, alanın imajını geliştirme, farkındalık yaratma için çalışmalar)

Eylem Planları 2016-2020: Tarihi Merkezde Yaşam, Ticaret ve Yerleşim/İkamet

Genel hedefler:

- Yerel ticareti ve el işçiliğini canlandırma
- Hizmetler ve kent imajını arttırma yolu ile yaşanabilirliği arttırma
- Tarihi merkezdeki sosyal karmaşayı koruma

Proje isimleri:

- "Canlı Floransa" Dünya Mirası Tarihi Merkez'de ekonomik aktiviteleri korumak için yeni tedbirlerin alınması
- "Canlı Floransa" Dünya Mirası Tarihi Merkezine uygun düzenlemeler
- Sosyal konutların tamamlanması
- "Oltrarno Projesi" (Oltrarno alanı için projeler; ekonomi, turizm, tanıtım gibi).

5.2 Verona Yönetim Planı ve Turizm Yaklaşımı

İtalya'nın kuzeyinde Veneto bölgesinde bulunan Verona kenti tipik bir Avrupa kentine örnektir. Şehirde Roma, Orta Çağ, Romanesk, Rönesans, Barok ve Klasik dönemlerin tamamından eserler yer almaktadır. Bu durum kentte kültürel çeşitlilik oluşturmaktadır. Günümüzde İtalya'nın ekonomik faaliyet açısından en yoğun bölgelerinden olmasının yanı sıra kentsel gelişim ve korumanın beraber yürütülmesi açısından da önemli bir örnek olarak görülmektedir.

Resim 5. 5. Verona Şehri Hava Fotoğrafı (UNESCO, 2003)

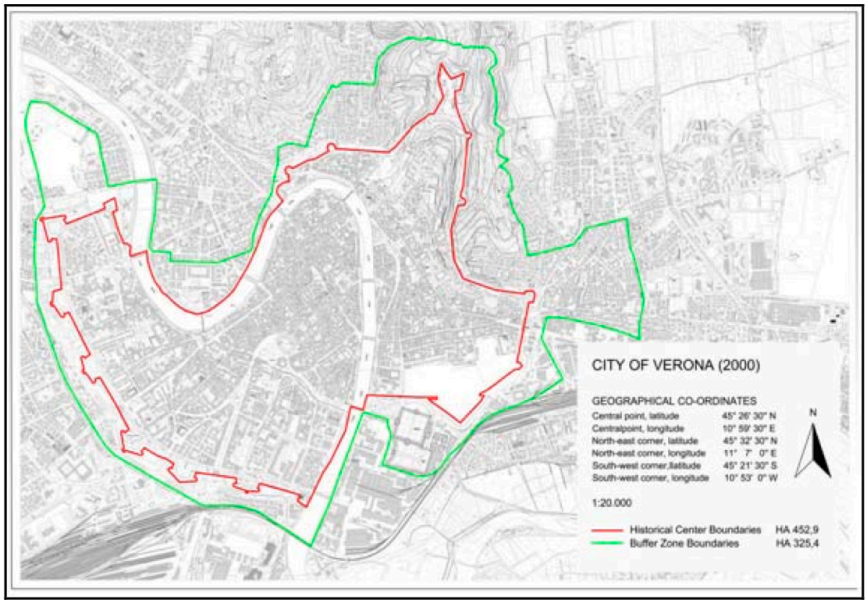
Verona'da kent ölçeğindeki koruma yaklaşımları 1970'lerde başlamış ve bütüncül bir koruma anlayışı benimsenmiştir. Bu konuda özel sektöründe finansal açıdan desteğini alan Verona, turizmin yoğun bir aktivite olarak yer aldığı ve önemli bir iş kolu olduğu bir yerleşimdir.

Verona Tarihi Kent Merkezi, 2000 yılında Dünya Miras Listesi'ne girmiştir. "2000 yıl boyunca kesintisiz olarak büyümüş olması, özgün mimari ve kültürel mirası, Avrupa tarihinin farklı dönemlerine ait katmanları bir arada bulunduran çeşitliliği barındırması" sebebiyle ikinci ve dördüncü kriterlerle listeye kabul edilen Verona'da, bu dönemden sonra koruma politikalarının daha da yoğunlaşarak bir kent vizyonu haline geldiği görülmektedir. Koruma çalışmalarının özel sektör tarafından yönlendirildiği Verona'da Dünya Kültür Mirası listesine girilmesi ile birlikte, restorasyona ve turizme dayalı yatırımlar daha da artmış, tarihi merkez uluslararası bilinirliği olan bir marka haline gelmiştir. Günümüzde Verona en çok ziyaret edilen dördüncü İtalyan kentidir (Arısoy, 2013).

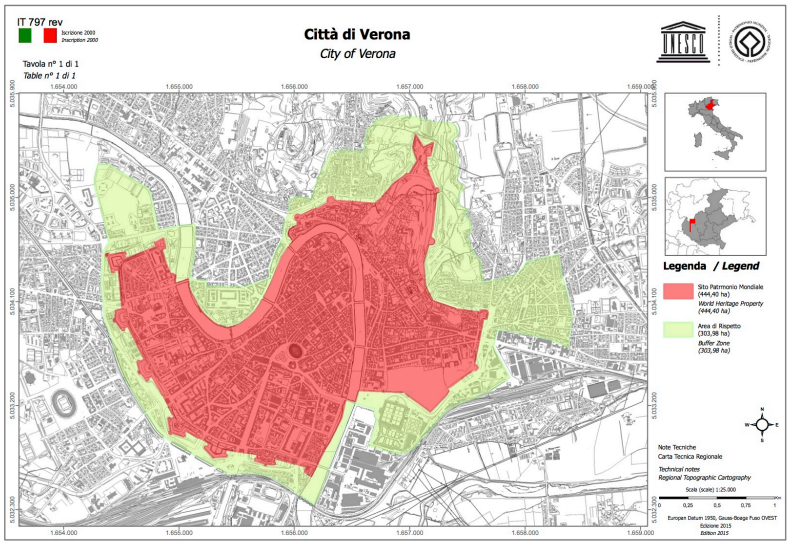
2003 yılında Verona yerel yönetimi, "Verona 2020" adı altında korumaya dayalı yeni bir stratejik vizyon planını açıklamıştır. Özel sektör, kamu, yerel idareler ve sivil toplumun bir araya geldiği bu stratejik plan, bütüncül koruma yaklaşımının benimsendiği önemli bir plandır. Verona koruma planı havza ölçeğinde bölgesel işbirliklerine dayanmaktadır. Çevresindeki dört farklı kentle birlikte bölgesel bir merkez olarak ele alınan Verona 2020 planı, bölgesel işbirliklerinin kentsel korumaya etkisini görüldüğü bir örnek olarak dikkat çekmektedir (Arısoy, 2013).

Dünya Miras Alanı Olarak Verona

Verona 2000 yılında 2. Ve 4. Kriterler ile Dünya Miras Listesi'nde yer almıştır. İtalya'daki eserler bakımından 29. olarak listede yer almıştır.

Resim 5. 6. Verona Şehri Tarihi Kent Merkezi 2005 (UNESCO, 2005)

Resim 5. 7. Verona Şehri Çekirdek Bölge ve Tampon Bölge 2015 (UNESCO, 2015)

Verona için yönetim planı süreci 2003 yılında belediye meclisinin stratejik plan fikrini sunmasıyla başlamaktadır. Bu kapsamda "Verona 2020" adlı uzun vadeli bir stratejik plan hazırlanmıştır. Bu planın hedefleri şu şekilde özetlenebilir:

• Bölgedeki sosyal aktörler arasında daha büyük bir iletişim ve bağlantı oluşturmak; bu yöntemle toplumun kimliğini yeniden tanımlamak

• Fiziksel, ekonomik ve sosyal gelişmeler ile ilgili seçenekleri tanımlamak

• Ortak hedeflere ulaşmak için süreçler başlatmak ve bunları planlara dahil etmek

• Orta ve uzun vadeli kalkınma için rehberlik edecek stratejik öncelikleri tanımlamak.

Plan metodoloji olarakta şunları içermektedir:

• Vatandaşların katıldığı bir plan hazırlama

• Stratejik programı sergileyecek bir şehir merkezi oluşturma

• Plana ait bir web sitesi ve blog oluşturma

• Dernekler ile düzenli toplantılar organize etme ve katılımcılar ile ana konular ve seçenekler üzerinde tartışma ortamı yaratma.

Stratejik planlara dayanan bu kalkınma modeli, aşağıdan yukarıya programlama mekanizmasına dayanarak geçmişteki uygulamaları tersine çevirmeyi amaçlamıştır. Planda vatandaşların katılımını sağlayan ve kentin uzun vadeli tanımlanmasını sağlayan planlama teknikleri kullanılmıştır. Verona'nın stratejik planı ulusal ve uluslararası alanda en iyi yaklaşımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Planın maliyeti tamamen yerel yönetim tarafından finanse edilmektedir. Verona'nın stratejik planı için yapılan toplantılarda şu hedefler tanımlanmıştır:

• Çevre ve Bölge: enerji tasarrufuna odaklanarak çok yıllık bir program aracılığı ile Verona'yı sürdürülebilir kalkınmanın sağlandığı bir şehir haline getirmek, toplu taşıma sisteminin geliştirilmesi, şehir etrafında yeşil bir kemer oluşturmak için bir dizi park kurmak.

• Ekonomi: bilgi ekonomisini ve üst düzey hizmetleri geliştirmek, yerelleşmeyi teşvik etmek, araştırma ve yenilikleri desteklemek için firmalar ve üniversite arasında yaratıcı etkileşimi teşvik etmek, eğitim ve iş arasında uyumlu bir sistem oluşturmak, yaratıcı işgücünü çekmek.

• Kültür: Verona'yı Avrupa kültür kenti haline getirmek, gençlere yönelik kültürel üretim ve tüketim için yeni yerler yaratmak, yeni girişimler ile kültürel seçenekleri arttırmak.

• Refah: sosyal sermayenin artışını destekleyecek refah bir sistem yaratmak, yaşlılar ve diğer savunmasız gruplar için koruma hizmetlerinin uygulanması, kişiler arası ve sosyal ağlar yaratarak kentsel yalnızlığı engellemek, özellikle tek ebeveynli olmak üzere aileleri destekleyecek mekanizmalar geliştirmek.

• Gençlik politikaları için laboratuvar: gençlerle ilgilenen kamu ve özel kuruluşları dahil ederek müdahaleleri programlamak, uygulamalar ile gençlere yönelik faaliyetleri arttırmak.

Verona yönetim planı hakkında tartışılmaya başlandığında metropolitan bir alan olarak tanıtılmış, birincil ve ikincil banliyö halkalarına bağlı bir yerleşim olarak düşünülmüştür. Ana bölge tüm eyaletin yaklaşık %55 ine eşit ve nüfusu 500.000 dir. Bu ağ içerisinde Verona'nın rolünün merkezde olması, kültürel mirasın, ulaşım sistemlerinin ve hizmetlerinin kentsel planlama ve geliştirilmesi ile güçlenmesi hedeflenmiştir. Stratejik plan Verona ve 22 topluluğun anlaşmayı imzalamasıyla belediye meclisi tarafından oluşturulmuştur. Planın uygulanması 8 aşamada gerçekleşmiştir:

• Şehri Dinlemek: yuvarlak masa tartışmaları, mülakatlar, blog veya başka yollarla vatandaşlarla iletişim kurma

• Vizyon Belgesi: üçüncü aydan itibaren sürecin içine girerek öncelik ve hedeflerin karşılaştırılmasıyla hazırlanan taslak

• Stratejik Alanların Seçimi: Beş bölge beş programlama masası tarafından hazırlanarak tablolar, temalar, makro hedefler ile senaryo oluşturma, stratejik hedefleri geliştirmek için somut girişimleri başlatacak projeleri belirleme

• Sözleşme: birkaç kurumun yol boyunca şehrin stratejik planının temelini oluşturacak genel bir belgeyi hazırlamak için çalışmanın çeşitli safhalarına katılmayı kabul etmesi

• Çalışma grupları: deneyim ve yetenekleri kullanarak çözüm bulan ve gelecek için senaryo oluşturan uzmanları içeren bir gruptur.

• Program dökümanlarının hazırlanması: çalışma grupları tarafından seçilen stratejik eylem ve projeleri içeren belgenin oluşturulmasıdır. Verona için somut eylemlerin uygulanmasına 2004 yılında başlanmış ve böylece stratejik planın adımları atılmıştır.

• Stratejik plan konferansı: Halka açık iki günlük konferans ile programın ve projelerin halka sunulmasıdır. Konferans aracılığı ile diğer İtalyan şehirleriyle ulusal düzeyde ortaklıklar kurulması gerçekleşmiştir.

• Planın yönetimi ve uygulanması: Stratejik planın son aşaması konferansta sunulan projelerin uygulanmaya başlanmasıdır.

Verona'da stratejik planın uygulanması önemli bir aşama olmuştur ve güncel olmayan diğer planları da etkilemiş, bölgesel planlama gibi yeni dokümanların oluşumuna neden olmuştur. Stratejik plan ile diğer planlar arasında eşgüdüm sağlanmıştır.

5.3 Bölüm Sonucu

Kültürel miras alanlarında yönetim planı uygulamaları ve turizm yaklaşımları bölümü kapsamında Dünya Miras Listesi'nde yer alan, tarihi kent olma özelliğine sahip, kültürel özellikleri ve kültürel varlıkları ile listeye dahil olmuş, turizm faaliyetlerinin yoğun olarak görüldüğü, yönetim planı uygulamalarının olduğu iki İtalyan şehri Floransa ve Verona incelenmiştir. Çalışma kapsamında bir sonraki bölümde ele alınan İstanbul ve Bursa turizm yönetim planı yaklaşımının geliştirilmesinde Floransa ve Verona'nın bir örnek olarak yardımcı olacağı düşünülmüştür. Floransa ve Verona yönetim planları ele alındığında koruma, turizm ve yönetim konularına şu çıkarımlarda bulunulmuştur:

- Yönetim planlarının temel amacı üstün evrensel değerleri korumak ve geliştirmektir. Üstün evrensel değerleri korumanın ve alandaki turizm gibi faaliyetleri yönetmenin yöntemi ise yönetim planları oluşturmaktır.

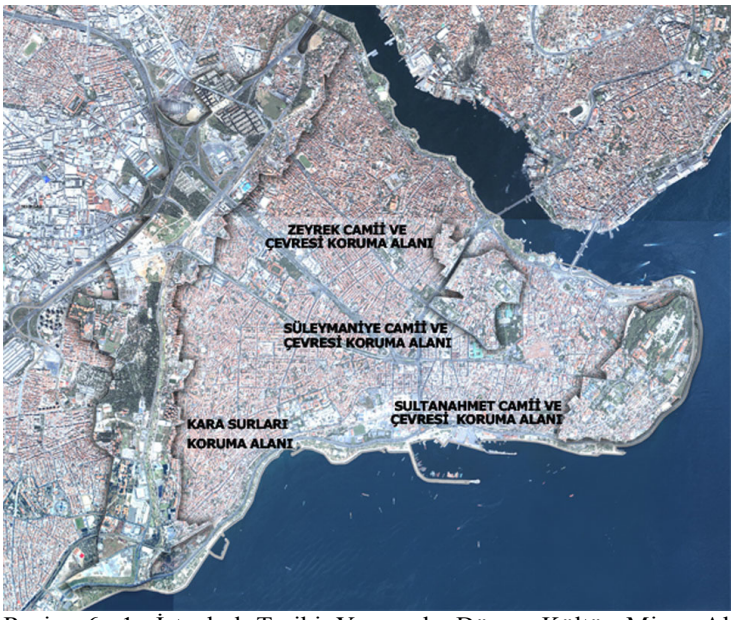
- Üstün evrensel değerlerin korunması ve geliştirilmesinde alanı bilmek, alanı sürdürülebilirlik ilkesine bağlı olarak yaşamak ve kültür varlıklarını korumak temel ilkeler olmalıdır.
- Kentsel koruma ve turizmin ortak olarak görüldüğü alanlarda tarihi unsurları korumak ve bölgenin sosyo ekonomik ihtiyaçlarını gidermek için birbirleriyle uyumlu olacak şekilde bir yönetim geliştirilmelidir.
- Kültürel miras alanlarının korunması ve geliştirilmesinde işbirliği ve katılım en önemli faktörlerden biridir. Yerel, ulusal ve uluslararası kurumların işbirliği ile alanda yaşayan halk ve kullanıcının katılımı yönetim planın başarısında temel noktalardan biridir.
- Vatandaşların katılımı planlarda temel stratejik hedeflerden biri olarak yer almalıdır. Bu amaçla farkındalığı ve alana dair bilgileri arttırabilmek için eğitim odaklı hedefler benimsenmelidir.
- Yönetim planları kapsamında hazırlanan eylem planlarının gerçek gereksinimlere uygun ve en kolay şekilde nasıl hayata geçirileceği düşünülerek hazırlanması planın somut olarak alanda kendini göstermesini sağlayacaktır.
- Yönetim planları sadece analizleri içeren teknik bir belge olarak düşünülmemeli, birçok boyutu biraraya getiren, hedef ve somut eylemleri belirleyen stratejik bir araç olarak ele alınmalıdır.
- Yönetim planlarında temel ilke alana bütüncül bir yaklaşım ile planın oluşturulması olmalıdır.
- Yönetim planları, kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarımını, korunmasını, bilinmesini ve sürdürülebilir bir şekilde yaşatılmasını, sorumlu kuruluşların onaylaması ile onaylı bir hale getiren ilkeler bütünüdür.
- Etkin bir yönetim planı için vizyon, ilkeler, hedefler, stratejiler, eylemler, süreç ve bir model tanımlanmalıdır.

6. İSTANBUL VE BURSA YÖNETİM PLANLARININ TURİZM YÖNETİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

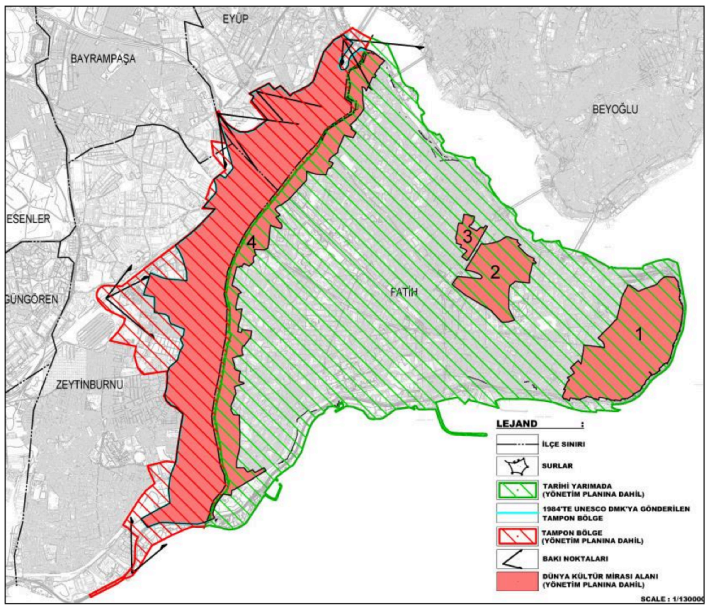
İstanbul ve Bursa şehirlerinin kültürel miras alanlarının turizm yönetimi bakımından değerlendirilmesi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada alanın mevcut yönetim planı, vizyonu, kararları, turizme yönelik eylemleri özetlenmiştir. İkinci aşamada ise daha önce ortaya konulan turizm yönetim planı aşamaları bu alanlar üzerinden oluşturulmaya çalışılmış ve yönetim planının bir alt planı olarak turizm yönetim planlarının oluşturulması halinde, benimsenmesi gerekli ilkeler belirlenmiştir. Tez kapsamında yönetim planları olan iki alan için turizm yönetim planı aşamaları geliştirileceği için, aşamaların mevcut bilgiler ve planlar doğrultusunda içerikleri üzerinde durulmuştur.

6.1 İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Ve Turizm Yaklaşımı

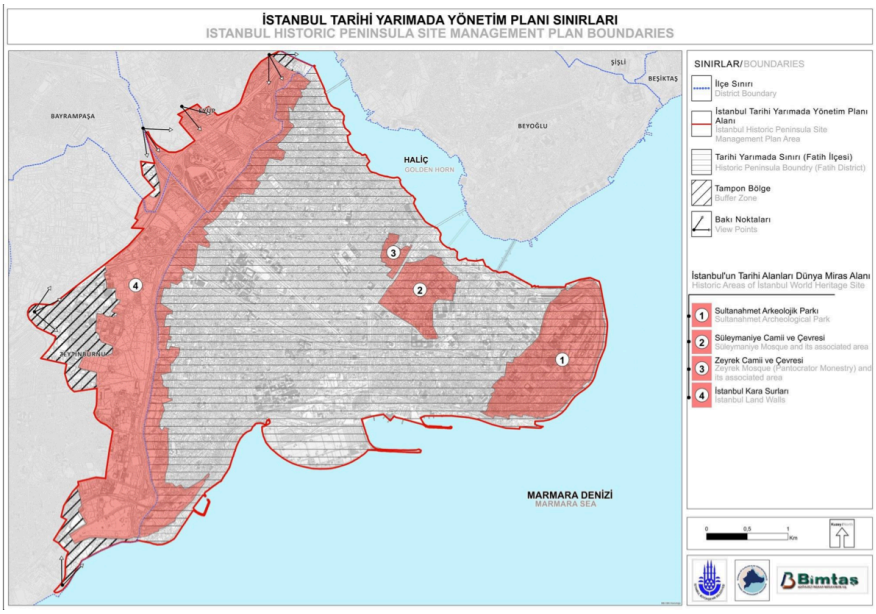
İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, Dünya Miras Listesinde yer alan İstanbul'un Tarihi Alanlarını içinde bulunduran Tarihi Yarımada için hazırlanmıştır. 1972 yılında UNESCO'nun 17. Genel Konferansı'nda kabul edilen, Dünya Miras Komitesi tarafından "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesi" ile 1978 yılından itibaren oluşturulmaya başlanan Dünya Miras Listesi'ne, dört bölgeden oluşan İstanbul'un Tarihi Alanları" 1985 yılında dahil edilmiştir (Gülersoy, 2012).

Resim 6. 1. İstanbul Tarihi Yarımada Dünya Kültür Miras Alanları (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2011)

Resim 6. 2. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Alanı ve Dünya Miras Alanları Sınırları (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2016)

Resim 6. 3. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Sınırları (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2016)

Yönetim planlarının en önemli misyonu, korunması gereken değerlerin üstün evrensel değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Alan'daki üstün evrensel değere sahip dört bölge; Sarayburnu'ndaki Arkeolojik Park; Süleymaniye Camii külliyesi, çarşıları ve yerel yerleşimi ile Süleymaniye bölgesi; önceden Pantokrator Kilisesi olan şimdiki Zeyrek Camii ve etrafındaki yerleşim ile Zeyrek Bölgesi ve Theodosius surlarının iki yanında uzanan önceki Blachernae Sarayı kalıntılarını da içeren Kara Surları alanıdır. Tarihi Yarımada Dünya Miras Alanları, Dünya Miras Listesinde yer alma kriterlerinden Kriter (i), Kriter (ii), Kriter (iii) ve Kriter (iv)'ü sağlamaktadır (Gülersoy, 2012).

Resim 6. 4. İstanbul Tarihi Yarımada (www.kulturvarlıkları.gov.tr)

"İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı" 31 Ocak 2011 tarihinde tamamlanarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarihi Çevre Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir. Danışma Kurulu ve UNESCO Dünya Miras Komitesi görüşleri doğrultusunda revizyonlar yapılmıştır. Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu'nun 28 Ekim 2011 tarihli kararı ile revizyonları uygun bulunan planın, İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi, Fatih Belediye Meclisi, Eyüp Belediye Meclisi, Zeytinburnu Belediye Meclisi ve Bayrampaşa Belediye Meclisi'ndeki süreçlerinin tamamlanması kararlaştırılmıştır. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı ilçe belediyelerinin Kasım meclislerinde ve 16 Aralık 2011 tarihinde 2896 sayılı Meclis Kararı ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nde kabul edilmiştir (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2015).

2011 onanlı İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nın vizyonu "zengin tarihi birikimini koruyup, yaşayan, üreten, sosyal-ekonomik mekansal ve kültürel kimliğini geleceğe aktaran bir Tarihi Yarımada için kullanıcıların ve yaşayanların katılımıyla tüm kurum ve kuruluşları ile eşgüdüm ve şeffaflık içinde yürütülen; Tarihi Yarımada'nın üstün evrensel değerini koruyan bir Yönetim Planı**"** şeklinde tanımlanmıştır (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2015).

İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nın temel ilkeleri çağdaş koruma ilkeleri ve politikaları çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu bağlamda Yönetim Planı'nın ana ilke ve politikaları; kültürel miras, koruma ve kullanma ile planlama ve katılıma yönelik belirlenmiştir (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı, 2015).

Kültürel Miras'a yönelik planlama ilke ve politikaları;

- Kültür mirasını geleceğe aktarmak için; ekolojik, ekonomik, sosyal, kültürel, toplumsal ve mekânsal sürdürülebilirliğin ve gelişimin sağlanması,
- Kültür mirasının özgünlüğünün korunması ve kentsel yaşam-çevre kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunması,
- Kültürel mirasın toplumsal yaşamda yer almasının sağlanması (konut-turizm işlevleri arasında denge),
- Alan'da çalışanların ve ikametlerinin özendirilmesi,
- Alan'da geleneksel üretim yöntemlerinin ve el sanatlarının sürdürülmesi,
- Dünya Miras Alanları içinde taşıt trafiğinin sınırlandırılması, yayalaştırma yapılması ve lastik tekerlekli ulaşım araçlarının Alan'dan uzaklaştırılması ve temiz enerjili ulaşımın sağlanması,
- "Su kenti" kimliğinin öne çıkarılmasıdır.

Koruma ve Kullanma'ya yönelik planlama ilke ve politikaları;

- Tarihi Yarımada'nın koruma çalışmalarında mekânsal bir bütün olarak ele alınması,
- Somut ve somut olmayan kültürel değerlerin (fiziksel yapılar ve barındırdıkları yaşam değerleri), ulusal ve uluslararası mevzuata uygun, sürdürülebilir koruma ve kullanımının sağlanması (siluet, mahalle yaşantısı, geleneksel üretim, ulaşım),
- "Koruma" konusunda farkındalığın artırılması,
- Tarihi Yarımada'da kullanılan "inşaat malzemelerinin" Alan'a özgün bir biçimde geliştirilmesi,
- Sağlık ve güvenlik koşullarının sağlanmasıdır.

Planlama ve Katılım'a yönelik planlama ilke ve politikaları;

- Şeffaf, açık ve katılımcı planlama yapılması,
- Planlama çalışmalarında aşırı yükleme getirmeyen işlevlerin seçilmesi,
- Taşıma kapasitesini gözeterek kültür turizminin teşvik edilmesi,
- Planlama kararlarına ve öngörülen sürelere sadık kalınması,
- Yönetim Planı'nın sürekliliğini sağlayacak hukuki altyapının sağlanması,
- Planlamanın evrensel değerdeki hukuk normlarında insanların barınma, yaşam ve mülkiyet haklarına saygılı olunması,
- Koruma ve geliştirme süreçlerinde Alan'la ilgili tüm paydaşlar arası ve kurumlar arası eşgüdüm, iletişim ve sürekli katılımın sağlanması (yetki ve sorumluluk sahibi kurumlar, kuruluşlar, uzman STK'lar ve meslek odaları, özel sektör, sivil toplum) ve kamu ile sorumluluk paylaşımı,
- Kullanıcıların (çalışanlar, ziyaretçiler, öğrenciler) ve sakinlerin katılımının sağlanması,
- Toplumsal bilinçlendirme programlarının geliştirilmesidir.

Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nda tanımlanan yedi tema aşağıda sıralanmıştır.

- Yönetim ve Organizasyon
- Koruma, Planlama ve Yaşam Kalitesi
- Erişilebilirlik
- Alan'ın Öneminin ve Değerinin Algılanması
- Eğitim, Bilinçlendirme ve Katılım
- Ziyaretçi Yönetimi
- Risk Yönetimi

Her bir tema altında hedef, strateji ve eylemlere yer verilmiştir. Konu kapsamında tüm temaların hedef ve stratejilerine yer verilecektir.

Risk Yönetimi teması altında:

Hedef: Afet Master Planı ve Acil Eylem Planının Hazırlanması

- Strateji 1 Riskin Tespiti: yönetim planı alanı içerisindeki kültürel mirasa yönelik risk faktörlerinin tespiti
- Strateji 2 Riskin Azaltılması: kültürel mirasa yönelik riskin azaltılması için yapılacak çalışmaların programlanması
- Strateji 3 Risk Yönetimi: afet sonrası yapılacak çalışmaların programlanması

Erişilebilirlik teması altında:

Hedef: Ulaşım Kararları ve Projelerinin "Alan'ın Üstün Evrensel Değeri" Dikkate Alınarak Geliştirilmesi ve Herkes İçin Yüksek Kalitede Erişilebilirliğin Sağlanması

- Strateji 1 Kentsel ölçekteki ulaşım kararlarında yönetim planı alanı ve kültürel mirasın dikkate alınması
- Strateji 2 Alan'ın ulaşım sisteminin toplu taşıma ve yaya ulaşımı ağırlıklı düzenlenmesi
- Strateji 3 "Herkes için erişilebilirlik" ilkelerinin uygulanması

Ziyaretçi Yönetimi teması altında:

Hedef: Kültürel Mirası Koruma ve Tanıtma Odaklı Ziyaretçi Yönetimi Uygulamalarının Geliştirilmesi

- Strateji 1 Ziyaretçilerin alan deneyimlerinin zenginleştirilmesi ve niteliğinin arttırılması
- Strateji 2 Yönetim planı Alanı'nda ziyaretçi yönetiminin etkin ve verimli bir şekilde sürdürülmesi

Eğitim, bilinçlendirme ve katılım teması altında:

Hedef: Yönetim Planı'na İlişkin Farkındalığın Arttırılması

- Strateji 1 Yönetim planı Alanı'nın tanınırlığına yönelik çalışmalar yapılması
- Strateji 2 Alan'ın tanıtımına ve korunmasına yönelik eğitim programlarının oluşturulması
- Strateji 3 Alan'da yer alan kurumların ve yaşayanların, aidiyet ve farkındalık

oluşturulmasına katılımı

Koruma- planlama teması altında:

Hedef: Planlama ve Uygulama Çalışmalarının "Üstün Evrensel Değer" Kavramı Gözetilerek Yapılması

- Strateji 1 Yönetim planı Alanı'nı kapsayan plan, proje ve uygulamaların koruma çerçevesinde bütünleşik ele alınması
- Strateji 2 İstanbul Surları master planının hazırlanması
- Strateji 3 Koruma amaçlı imar planı kapsamındaki desantralizasyon kararlarının uygulanması
- Strateji 4 Yönetim planı alanı içinde "yaşam kalitesinin arttırılması"

Koruma- restorasyon teması altında:

Hedef: Üstün Evrensel Değeri Oluşturan Kültürel Mirasın Korunmasının ve Sürdürülebilirliğinin Sağlanması

- Strateji 1 Kültür varlıklarının korunmasına yönelik uygulamaların arttırılması

Yönetim ve organizason teması altında:

Hedef: Yönetim Planı Alanı'nın Etkin Yönetiminin Sağlanması

- Strateji 1 İstanbul Sit Alanları Alan Yönetim Başkanlığı'nın yeniden yapılandırılması
- Strateji 2 Yönetim planı eylemlerinin gerçekleştirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması (İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim planı, 2015).

6.2 İstanbul Tarihi Yarımada Turizm Yönetim Planı Aşamalarının Geliştirilmesi

Turizm yönetim planının sekiz aşaması daha önceki bölümlerde açıklanmıştır. Turizm yönetim planlamasına dair genel ilkelerin oluşturulması aşamasında

öncelikle bu aşamaların nasıl olması gerektiği ele alınmıştır ve tarihi alanların yönetim planı ile nasıl bir uyum sağlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

6.2.1 Başlangıç

Başlangıç aşaması turizm yönetim planının amacının, sürecinin, yönetim alanının belirlendiği bir aşamadır. Bu aşamada öncelik ve hedefler belirlenerek diğer planlarla uyumlu bir süreç oluşturulur.

İstanbul Tarihi Yarımada turizm yönetim planı yapılması durumunda mevcut yönetim planıyla uyumlu, Dünya Miras Listesi'ndeki alanları ve yönetim planının sınırlarını gözönünde bulundurarak, mevcut şartlara göre ve yönetim planındaki değişimlere göre revize edilebilecek bir plan hazırlanmalıdır.

İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Alanı sınırları, Dünya Miras Listesi'ndeki Süleymaniye, Zeyrek, Arkeolojik Park ve Kara Surları dışındaki alanlarıda kapsayacak şekilde genişletilerek ele alınmıştır. İstanbul Tarihi Yarımada'nın bütünü Yönetim Alanı olarak tanımlanmıştır. Alanın tampon bölgesiyle beraber alınması, etkilenme bölgesinin dahil edilmesi turizm yönetimi için de geçerli olmalıdır. Turizm faaliyetleri yer aldığı alan ve çevresini etkileyebilecek ve şekillendirebilecek niteliktedir.

Turizm yönetim planın hazırlanmasında planlar arasında uyum olması, sınırların aynı şekilde ele alınması ve yönetim planının revize çalışmalarının ardından 5 yıllık süreçlerde turizm yönetim planında revize edilmesi ile başarılı bir yönetim çalışması gerçekleştirilebilir. Bundan dolayı İstanbul il Çevre Düzeni Kararları, Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Kararları, Tarihi Yarımada Dünya Miras Alanları'ndaki plan kararları ve Tarihi Yarımada Yönetim Planı kararları ele alınarak daha kapsamlı ve detaylı turizm hedef ve kararları oluşturulmalıdır.

6.2.2 Temsilcileri Belirlemek ve Onlarla Çalışmak

İkinci aşama kapsamında turizm yönetim planındaki paydaş ve katılımcıların belirlenmesi söz konusudur. Bu aşamada da planın tümünde olması gerektiği gibi yönetim planında yer alan paydaşların ve turizme yönelik hedeflere göre katılımcıların olması gerekmektedir.

Turizm yönetim planın oluşumunda yer alması gereken başlıca kurumlar; Kültür ve Turzim Bakanlığı, İstanbul 2 ve 4 Numaralı KVK Kurulları ve İstanbul Yenileme Alanları Kurulu, İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü, İstanbul Valiliği, İstanbul İl Özel İdaresi, İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü, Yerel Yönetimler içinde İBB, Fatih Belediyesi, Zeytinburnu Belediyesi, Bayrampaşa Belediyesi ve Eyüp Belediyesi bulunmaktadır. İBB içinde ise Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü, Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü (KUDEB), Şehir Planlama Müdürlüğü, Planlama Müdürlüğü, Kültür Müdürlüğü, Turizm Müdürlüğü, Turizm Atölyesi gibi kuruluşlar yer almalıdır. Görüldüğü üzere aslında tarihi alanların yönetiminde yer alan paydaşların tümünün turizm yönetim sürecinde de yer alması gerekmektedir. Turizm tek başına bir faaliyet olarak düşünülmemeli, çevresi ve çevresine etkileriyle çok boyutlu şekilde ele alınmalıdır. Bundan dolayı bir alanın yönetiminde ele alınacak tüm konulara ve bu konularla ilgili paydaşlar sürece dahil edilmelidir.

6.2.3 Temel Bilgiler

Temel bilgiler aşaması alana dair bilgilerin toplandığı, güçlü ve zayıf yönler ile potansiyel ve tehditlerin ortaya konulduğu bir verilerin sistemleştirilmesi aşamasıdır. Yönetim planı kapsamında yapılan çalışmalar turizm yönetim planına da bu aşamada temel oluşturacaktır. Turizm yönetim planı oluşturulurken bu çalışmaların dışında turizm aktivitelerine yönelik daha detaylı incelemeler yapılması gerekmektedir. Alandaki turizm türleri, ziyaretçi sayısı, konaklama hizmetleri, ulaşım gibi birçok değişkenin turizm konusu çerçevesinde tekrar irdelenmesi ve verilerin bu şekilde yorumlanarak kararlara dönüştürülmesi gerekmektedir.

6.2.4 Vizyon ve Hedefler

Turizm yönetim planının dördüncü aşamasında koruma ve turizmi bir arada ele alan bir vizyonun geliştirilmesi, planın amacına yönelik stratejilerin belirlenmesi yer almaktadır. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nın bir alt ölçekli planı şeklinde olacak ve planlar arasında eşgüdümün olacağı turizm yönetiminde, yönetim planı vizyonuyla uyumlu bir çalışma gerçekleştirilmelidir. Alana yönelik kararlarda çelişkilerin olmaması, yönetim planlarının birbirleriyle uyum içinde ve birbirlerini besleyecek nitelikte olması, vizyonun belirlenme aşamasından itibaren gözönüne

alınmalıdır. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nın vizyonu şu şekilde tanımlanmıştır: "zengin tarihi birikimini koruyup, yaşayan, üreten, sosyal-ekonomik mekansal ve kültürel kimliğini geleceğe aktaran bir Tarihi Yarımada için kullanıcıların ve yaşayanların katılımıyla tüm kurum ve kuruluşları ile eşgüdüm ve şeffaflık içinde yürütülen; Tarihi Yarımada'nın üstün evrensel değerini koruyan bir Yönetim Planı". Vizyonda yer alan zengin tarihi birikimi korumak, yaşatmak, kültürel kimliği geleceğe taşımak, katılım ve şeffaflık içinde bir plan yürütmek, üstün evrensel değerleri korumak gibi tüm ifadeler turizm yönetimi içinde geçerlidir. Dünya Miras Alanı'nda kültürel turizmin yönetiminin başarılı bir şekilde yürütülmesi tüm alanın yönetimi ile yakından ilişkilidir.

İstanbul Tarihi Yarımada turizm yönetim planının vizyonu kültürel değerleri koruma, Dünya Miras Listesi kriterlerini gözetme, turizm odaklı planlama kararları alma ve alanın genel hedefleri ile turizm ilkeleri arasında tutarlılığı sağlama gibi konuları da içinde barındırmalıdır.

6.2.5 Hedefler ve Eylem Programı

Beşinci aşama stratejilere uygun hedef ve hedeflere uygun eylem programlarının oluşturulmasını içermektedir. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı kapsamında farklı temalar altında strateji ve ve eylemler geliştirilmiştir. Bu temalar aslında belirlenen yedi sorundan yola çıkılarak oluşturulmuş ve sorunların çözümü odaklı eylem planları hazırlanmıştır. Turizm yönetim planı kapsamında da bu tekniğin uygulanması sorunların belirlenme ve çözümünü hızlandıracak, tehditlere karşı önlem alınmasını ve potansiyellerin kullanılmasını sağlayacaktır. Planlar arasında uyum sağlamak ve eylemlerin hayata geçmesini sağlamak için yönetim planındaki temalar turizm açısından ele alınarak ve farklı temalar ile zenginleştirilerek turizme yönelik bir çalışma oluşturulabilir. Bu aşamada eylemlerde hangi paydaşların yer alacağı, eylemlerin süresi gibi noktalarda netleştirilmektedir.

6.2.6 Etki Değerlemesi ve Yönetimi

Hedef ve eylemlerin gerçekleştirilmesinin izleme ve değerlemesi sürecidir. Bu süreçte hazırlanan eylemlerin uluslararası tüzük, belge ve sözleşmelere uygunluğu değerlendirilir.

6.2.7 İzleme ve Gözden Geçirme

İzleme ve gözden geçirme süresi planın yürürlüğe konulması, eylemlerin gerçekleştirilmesi sonrasında başarı ve başarısızlıkların saptanması aşamasıdır. Bu saptamalar doğrultusunda turizm yönetim planına dair revizyon kararları belirlenmektedir.

İstanbul Tarihi Yarımada Kültürel Miras Alanları Turizm Yönetim Planı sürecinin uygulamalarının başlamasından sonra gerçekleşecek bu süreçte eylem programlarının etkin bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı, hedefler ve ve ilkelere uyumlu gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilecektir. Bu kontroller sonucunda planda gerekli revizyonlar ve bir sonraki plan için gerekli altyapı oluşturulacaktır.

6.2.8 Onay ve Yürütme

Turizm yönetim planlamasının son aşaması olan onay ve yürütme kısmı planın hazırlanmasının belirlenmesi, yürütülmesi, izleme ve değerlendirilmesi, gerekli düzeltmelerin yapılması gibi teknik aşamaları kapsamaktadır.

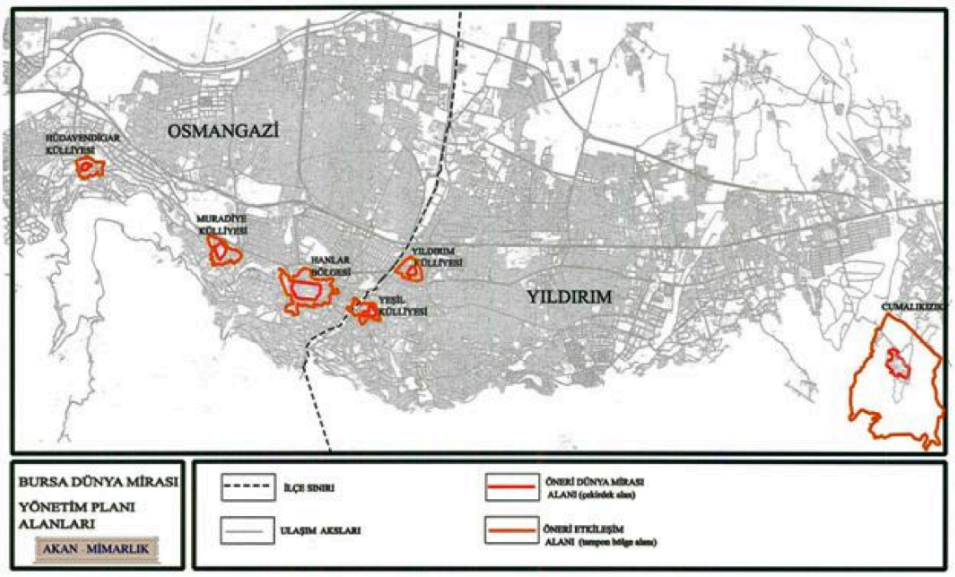
6.3 Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı ve Turizm Yaklaşımı

Bursa, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan sonra ilk Osmanlı payitahtı olarak önem kazanmış, XIV. yüzyıldan itibaren, önemli bir "siyasal-sosyal-ekonomik-kültürel" merkez haline gelmiştir. Bursa'daki kentleşme modeli kendinden sonra kurulacak Osmanlı - Türk kentlerine örnek olmuştur ve aynı dönemde ilişki içinde bulunduğu diğer medeniyetleri de etkilemiştir. Dinamik bir kent olan Bursa'nın tarihi-kültürel yapıları ve alanları, sonraki dönemlerdeki gelişmeler neticesinde ortamları ve çevreleri değişmiş olmasına rağmen özgünlüğünü ve bütünlüğünü tam olarak korumuşlardır (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013).

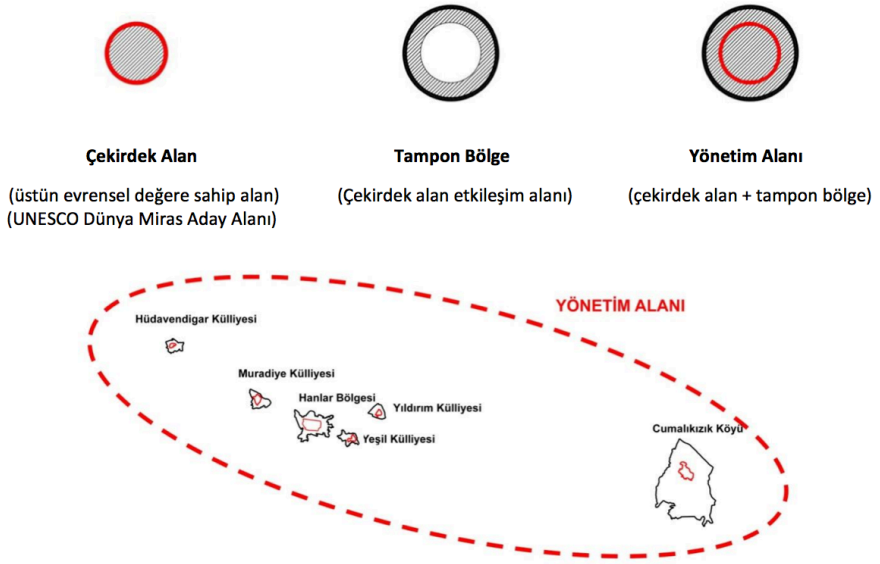

Resim 6. 5. Bursa Hanlar Bölgesi (Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, 2013)

Bursa (Hanlar Bölgesi – Sultan Külliyeleri) ve Cumalıkızık Köyü sahip olduğu istisnai evrensel değerleri ile UNESCO'nun Dünya Mirası adaylığı için belirlediği altı kültürel kriterden beşini karşılayarak listede yer almıştır. Bursa Miras Alanları 1, 2, 3, 4 ve 6 no'lu kültürel kriterlere uygun görülmüştür. 2000 yılında "Bursa ve Cumalıkızık Köyü Erken Osmanlı Dönemi Kentsel ve Kırsal Yerleşimleri'' adı ile yapılmış olan başvuru ile Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınmıştır. 2009 yılında ise yönetim planı çalışmalarına başlanmıştır.

Resim 6. 6. Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Alanı'nın Kent İçindeki Konumu (Bursa ve Cumalıkık Yönetim Planı, 2013)

Resim 6. 7. Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Alanı'nın Çekirdek Alan ve Tampon Bölgesi (Bursa ve Cumalıkık Yönetim Planı, 2013)

Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı üç bölümden oluşmaktadır. Alanın tanımlanması, vizyon, misyon, temel ilkelerin tanımlanması, eylem planları, paydaşlar, yönetim planı modeli gibi bilgileri barındırmaktadır.

Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı, Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyeleri ile Cumalıkızık Köyü alanlarını içermektedir.

Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı'nda; planının vizyonu ve temel ilkeleri doğrultusunda eylem planı tabloları yedi tema altında ele alınmıştır. Temalar sırasıyla şöyledir:

1. Yönetim "Yetki, Mevzuat, Organizasyon, Eşgüdüm, Katılım"

2. Kültürel Değerler - Koruma ve Planlama

3. Sosyal – Ekonomik – Çevresel Düzen – Yaşam Kalitesi

4. Eğitim ve Bilinçlendirme

5. Erişilebilirlik - Ulaşım

6. Turizm - Tanıtım – Ziyaretçi Yönetimi

7. Acil Durum ve Afet Yönetimi

Bu temalar yönetim planında Bursa (Hanlar Bölgesi – Sultan Külliyeleri) için ve Cumalıkızık Köyü için ayrı iki ana bölümde işlenmişlerdir.

Bursa (Hanlar Bölgesi – Sultan Külliyeleri) ve Cumalıkızık Yönetim Planı'nın vizyonu; Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olarak, kuruluş izlerini taşıyan Hanlar Bölgesi, Sultan Külliyeleri ve Cumalıkızık Köyü'nün somut ve somut olmayan tüm değerlerini korumak, yaşatmak ve dünyaya miras bırakmaktır.

Bursa (Hanlar Bölgesi – Sultan Külliyeleri) ve Cumalıkızık Yönetim Planı'nın Misyonu; Bursa (Hanlar Bölgesi – Sultan Külliyeleri) ve Cumalıkızık Yönetim Planı alanı içerisinde bulunan, somut ve somut olmayan tarihi, kültürel ve doğal mirasın;

- Planlanması, korunması, kullanılması, geliştirilmesi,
- Planlama ve uygulamada tüm paydaşların etkin katılımının sağlanması,
- Stratejik öncelikleri de dikkate alarak kaynak tahsis süreçlerinin yönetilmesi,
- Uygulamaların koordine edilmesi, denetlenmesi ve değerlendirilmesi,
- Alanlarda yaşayan paydaşlarının ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesinin yönlendirilmesi, alan için dengeli ve sürdürülebilir bir koruma sistemi kurulmasıdır.

Bursa (Hanlar Bölgesi – Sultan Külliyeleri) ve Cumalıkızık Yönetim Planı'nın Temel İlkeleri ise şu şekilde açıklanmıştır; Bursa (Hanlar Bölgesi – Sultan Külliyeleri) ve Cumalıkızık Yönetim Planı'nın şeffaf ve katılımcı bir yönetim anlayışıyla, etkin, planlı, bütüncül, bilimsel olarak hazırlanması, uygulanması ve revize edilmesi yönünde belirlenmiştir. Bu ilkelerin plandaki bütün hedefler ve eylemlerin belirlenmesi ve uygulanması için geçerli olacağı belirtilmiştir.

Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı'nda; planının vizyonu ve temel ilkeleri doğrultusunda eylem planı tabloları da yedi tema altında ele alınmıştır. Bunlar kısaca değinmek gerekmektedir.

Yönetim

Hedef 1- Alanda yetkili kurumların bağlı olduğu mevzuatın analiz edilmesi ve geliştirilmesi (Eksikler, uyumsuzluklar, çakışmalar vb)

Hedef 2- Alanda yetkili kurumlar arası mevcut örgütlenmenin analiz edilmesi ve geliştirilmesi (Eşgüdüm, katılımcı politikalar, vb)

Hedef 3- Alan Yönetiminin tanımlanması ve tanınırlığının arttırılmasının sağlanması

Kültürel Değerler – Koruma ve Planlama

Hedef 1- Çağdaş koruma yaklaşımlarına uygun olarak, ulusal ve uluslararası koruma kriterleri bağlamında projelendirme ve uygulamaların gerçekleştirilmesini sağlamak

Hedef 2- Somut ve somut olmayan kültürel mirasa yönelik tarihi ve kültürel değerleri ortaya çıkarmak, araştırma ve arşiv çalışmalarını arttırarak kent belleğini geliştirmek

Hedef 3- Tarihi çevreyi bütüncül olarak sürdürülebilir bir yaklaşımla korumak ve yaşatmak

Hedef 4- Uygulama çalışmalarında ulusal ve uluslararası ilkeler doğrultusunda dilbirliği oluşturmak.

Hedef 5- Kültürel mirasın bozulması ve yok olması ile ilgili göstergelerin saptanması

Sosyal- Ekonomik- Çevresel- Yaşam Kalitesi

Hedef 1- Alanların geleneksel kültürünü ve karakterini sürdürebilmesi için sosyal ve kültürel etkinliklerle kültürel amaçlı kullanımının geliştirilmesi

Hedef 2- lgili kurum ve kuruluşların eşgüdümü ile katılımlı ve sürdürülebilir bir finans modelini oluşturmak.

Hedef 3- Koruma- kullanma dengesi kurularak, sürdürülebilir kentsel çevre kalitesine yönelik, yaşam kalitesinin yükseltmek ve hizmet sunumu etkinliğini arttırmak

Eğitim ve Bilinçlendirme

Hedef 1- Yönetim Alanı'nın tarihi ve kültürel değerlerinin korunması ve yaşatılmasını sağlamak amacıyla alanda yaşayan, çalışan, alanı ziyaret eden ve alanla ilgili çalışmalarda bulunanlarda her seviyede bilinç oluşturmak ve farkındalığı arttırmak.

Erişilebilirlik – Ulaşım

Hedef 1- Bursa'ya şehirler arası ulaşım noktalarının, Bursa kent içi toplu ulaşım sistemine daha iyi entegre edilmesi ve geliştirilmesinin sağlanması (toplu taşıma ağırlıklı)

Hedef 2- Bursa şehir içi ulaşım sisteminde Dünya Miras Aday Alanları ve bu alanlar arasındaki ulaşım olanaklarının arttırılması, yaya öncelikli ve her kesimin erişilebilirliğinin sağlandığı düzenlemelerin yapılması.

Hedef 3- Yönetim Alanı içinde kullanıcı ve ziyaretçilere yönelik otopark sorunlarının çözülmesini sağlamak.

Turizm-Tanıtım-Ziyaretçi Yönetimi

Hedef 1- Dünya Mirası Aday Alanlarını birer çekim merkezi haline getirmek ve ziyaretçilerin alanlarda kaliteli zaman geçirmelerini sağlamak.

Hedef 2- Ulusal ve Uluslararası düzeyde etkin tanıtım stratejilerini belirlemek, tanıtım ve bilgi merkezleri oluşturmak.

Hedef 3- Tam donanımlı, turizm tanıtım ofislerinin kurulması ve rehberlik hizmetlerinin kalitesini yükseltecek, etkin bir sistem oluşturmak.

Acil Durum ve Afet Yönetimi

Hedef 1- Yönetim Alanında risk ve tehlikeleri belirlemek, kurumlar arası eşgüdüm sağlanarak politikalar oluşturmak.

Hedef 2- Kültür varlıklarında acil durum ve afetler konusunda önlemler alınmasının sağlanması.

Hedef 3- Güvenliğin sağlanması için politikalar geliştirmek.

6.4 Bursa Turizm Yönetim Planı Aşamalarının Geliştirilmesi

6.4.1 Başlangıç

Başlangıç aşaması turizm yönetim planının amacının, sürecinin, yönetim alanının belirlendiği bir aşamadır. Bu aşamada öncelik ve hedefler belirlenerek diğer planlarla uyumlu bir süreç oluşturulur.

Bursa için turizm yönetim planı hazırlanması durumunda mevcut yönetim planıyla uyumlu, alan sınırlarının paralel olduğu, yönetim planının revizyonuna uygun olarak değişime açık yapıda bir plan çalışması gerekmektedir.

Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı'nda yönetim alanı olarak Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyeleri ile Cumalıkızık Köyü yer almaktadır. Turizm yönetim planı yaklaşımının geliştirilmesi aşamasında çekirdek alan ve tampon bölgeden oluşan yönetim alanı sınırlarına bağlı kalınması kararların uygulanması açısından önemli bir noktadır.

Planlar arasında eşgüdümü sağlamada ikinci bir nokta ise üst ölçekli plan kararlarına uygun şekilde turizm yönetim kararlarının geliştirilmesidir. Öncelikle 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu olmak üzere alanla ilişkili tüm yasa ve tüzüklere uygun şekilde yönetim çalışmaları kurgulanmalıdır.

6.4.2 Temsilcileri Belirlemek ve Onlarla Çalışmak

İkinci aşama kapsamında turizm yönetim planındaki paydaş ve katılımcıların belirlenmesi söz konusudur. Bu aşamada da planın tümünde olması gerektiği gibi yönetim planında yer alan paydaşların ve turizme yönelik hedeflere göre katılımcıların olması gerekmektedir.

Turizm yönetim planın oluşumunda yer alması gereken başlıca kurumlar; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, yerel yönetimlerde ise büyükşehir belediyesi, ilçe belediyeleridir. Ayrıca bu kurumlarla birlikte tarihsel ve kültürel değerlerin korunmasında söz sahibi olan veya bu çalışmalara katkı sağlayan kuruluşlarda yönetim planı sürecine dahil edilmelidir. Meslek odaları ve üniversiteler işbirliği ile planlama çalışmalarının alt yapısı güçlendirilmelidir. Görüldüğü üzere yönetim planının yapımında yer alan tüm paydaşlar turizm planlaması kısmında da yer almalı ve katkı sağlamalıdır.

6.4.3 Temel Bilgiler

Turizm yönetim planı yaklaşımının geliştirilmesinde üçüncü aşama temel bilgilerin oluşturulmasıdır. Turizm yönetim planın yapılacağı alanda mevcut bir yönetim planı veya üst ölçekli başka planların olması, bu çalışmalar sırasında elde edilen veriler turizm yönetimi için önemli kaynaklardır.

Bursa gibi kültürel mirasın yoğun olduğu, tarihi bir aksın bulunduğu alanlarda turizm faaliyetleri açısından alanın fiziki yapısı, turizmin ekonomik boyutu, ziyaretçi sayısı, konaklama imkanları, alanın turizm baskısının ölçümü gibi bilgiler çalışmanın temel bilgilerini oluşturmaktadır.

Bursa sadece turizm faaliyetleri değil, Hanlar Bölgesi gibi hem yoğun bir ekonomik canlılığın olduğu hemde kültürel miras olarak turistlerin görmek istediği tarihi alanlara sahiptir. Hanlar Bölgesi kent merkezi özelliğine sahip bir bölgedir ve kültürel birçok fonksiyonla beraber ekonomik bir yoğunluğu birarada bünyesinde barındırmaktadır. Turizm yönetim planları yapılırken bu gibi alanın karakteristiğini oluşturan noktalar iyi tespit edilmelidir.

6.4.4 Vizyon ve Hedefler

Turizm yönetim planlarının hazırlanmasında temel bilgilerin edinilme aşamasını vizyon ve hedeflerin oluşturulması takip etmektedir. Çalışma kapsamında sıkça vurgulandığı üzere üst ölçekli planlar, yönetim planlarının vizyon ve kararları ile turizm yönetimi gibi belli bir hedefe yönelik hazırlanan planlar arasında uyum olması gerekmektedir. Vizyon belirlenirkende bu uyum gözetilmelidir.

Bursa (Hanlar Bölgesi – Sultan Külliyeleri) ve Cumalıkızık Yönetim Planı'nın vizyonu; Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olarak, kuruluş izlerini taşıyan Hanlar Bölgesi, Sultan Külliyeleri ve Cumalıkızık Köyü'nün, somut ve somut olmayan tüm değerlerini korumak, yaşatmak ve dünyaya miras bırakmaktır.

Kültürel miras alanlarında turizm yönetim planına yönelik geliştirilecek yaklaşım açısından ele alındığında bu vizyon turizm yönetiminin vizyonu olarak kabul edilebilecek vurgulara sahiptir. Turizmin yönetiminde kültürel değerleri korumak, yaşatmak, aktarmak ve bunlara ek olarak üstün evrensel değerleri ön plana çıkartan, uluslararası sözleşmelerin yükümlülüklerini uygulayan, katılımcı ve değişen şartlara göre revizyona açık bir vizyon benimsenmelidir.

6.4.5 Hedefler ve Eylem Programı

Turizm yönetim planın geliştirilmesinde sekizinci aşama hedeflerin ve eylem programlarının oluşturulmasıdır. Üst ölçekli plan ve çalışmalarla eşgüdümlü bir

yönetim oluşturabilmek için mevcut yönetim planındaki ilke ve hedefler benimsenerek turizm yönetimi odaklı bir şekilde detaylandırılmalıdır.

Bursa için yapılan yönetim planında 7 tema belirlenmiştir. Bunlar; Yönetim

"Yetki, Mevzuat, Organizasyon, Eşgüdüm, Katılım", Kültürel Değerler - Koruma ve Planlama, Sosyal – Ekonomik – Çevresel Düzen – Yaşam Kalitesi, Eğitim ve Bilinçlendirme, Erişilebilirlik - Ulaşım, Turizm - Tanıtım – Ziyaretçi Yönetimidir. Görüldüğü üzere bu temalardan biri direk turizm, tanıtım ve ziyaretçi yönetimi olmakla birlikte diğer temalarda turizm kapsamında ele alınarak hedefler ve eylem programları hazırlanmalıdır.

6.4.6 Etki Değerlemesi ve Yönetimi

Hedef ve eylemlerin gerçekleştirilmesinin izleme ve değerlemesi sürecidir. Bu süreçte hazırlanan eylemlerin uluslararası tüzük, belge ve sözleşmelere uygunluğu değerlendirilir.

6.4.7 İzleme ve Gözden Geçirme

İzleme ve gözden geçirme süresi planın yürürlüğe konulması, eylemlerin gerçekleştirilmesi sonrasında başarı ve başarısızlıkların saptanması aşamasıdır. Bu saptamalar doğrultusunda turizm yönetim planına dair revizyon kararları belirlenmektedir.

Bursa Kültürel Miras Alanları Turizm Yönetim Planı sürecinin uygulamalarının başlamasından sonra gerçekleşecek bu süreçte eylem programlarının etkin bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı, hedefler ve ve ilkelere uyumlu gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilecektir. Bu kontroller sonucunda planda gerekli revizyonlar ve bir sonraki plan için gerekli altyapı oluşturulacaktır.

6.4.8 Onay ve Yürütme

Turizm yönetim planlamasının son aşaması olan onay ve yürütme kısmı planın hazırlanmasının belirlenmesi, yürütülmesi, izleme ve değerlendirilmesi, gerekli düzeltmelerin yapılması gibi teknik aşamaları kapsamaktadır.

6.5 Bölüm Sonucu

Bölüm kapsamında öncelikle İstanbul Tarihi Yarımada ve Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planları'nın genel çerçevesi çizilmiştir. Yönetim planlarının vizyonu, stratejiler ve hedefler üzerinde durulmuştur. Buradaki bilgiler ve genel çerçeveler doğrultusunda turizm yönetim planının aşamalarının nasıl olması gerektiği açıklanmıştır. Turizm yönetim planın aşamaları üst ölçekli planlar ve yönetim planları ile benzerlik göstermektedir. Bu planlarda planın konu ve amacına yönelik konu daha detaylı olarak çok yönlü şekilde ele alınmalıdır.

İstanbul Tarihi Yarımada ve Bursa turizm yönetim planları aşamaları, alanların kendi yönetim planları doğrultusunda ele alınsa da bu bölüm kapsamında turizm yönetimi ile genel olarak hangi hedeflere nasıl stratejilerle ulaşılacağı üzerinde de durulmuştur.

Turizm planları ile koruma, turizm, yönetim, eğitim, tanıtım, ziyaretçi yönetimi hedefler altında bu hedefleri gerçekleştirmeye yardımcı olacak stratejiler şu şekilde oluşturulmuştur;

Koruma hedefleri

- Kültürel mirasın sürekliliğini sağlama
- Kültürel mirasları korumak için gerekli çalışmaların yapılması
- Kültürel varlıkların koruma temel alınmak koşuluyla işlevlendirilmesi
- Alanda yaşayan halkın ve kullanıcıların katılımının sağlanması
- Turizmin çevreye etkilerinin ölçülerek bir model geliştirilmesi
- Koruma çalışmaları için fon ve kaynak oluşturulması
- Yapıların özgün biçimlerinin korunarak yenileme vb. çalışmaların yürütülmesi
- Sadece yapı odaklı değil çevresel düzenleme odaklı olarak proje üretilmesi

Turizm hedefleri

- Kültürel mirasın turizm odaklı kullanımını sağlama
- Koruma için ekonomik kaynak elde etme
- Alanın turizm yönünü koruma ile beraber ön plana çıkartma

Yönetim hedefleri

- Alanda sürdürülebilir ve koruma odaklı bir turizm sağlanması
- Turizm uygulamalarının tarihi çevreye zarar vermeyecek şekilde yapılması, bu durumun denetlenmesi ve kontrolünün sağlanması

Eğitim hedefleri

- Yerel halkın kültürel miras, koruma ve turizm konularında bilinçlendirilmesi
- Turizm yönetiminin ve turizm planlamasının faydaları konusunda bilgilendirmelerin yapılması
- Halkın bölgenin kültürel değerleri ile ilgili bilgilendirilerek farkındalığın arttırılması

Tanıtım hedefleri

- Alanın yoğun baskıya maruz kalmayacak şekilde yönetimi için doğru tanıtım stratejilerinin belirlenmesi
- Kültürel özelliklerin turizm ürünü olarak ön plana çıkartılması
- Alanda yapılan turizm türüne dair bilgilendirme ve tanıtım yapılması
- Kültürel değerlerin faaliyetler ile desteklenmesi

Ziyaretçi yönetimi hedefleri

- Ziyaretçilerin bilgilendirilmesi
- Ziyaretçilerin kalış sürelerinin alanın kaldırabileceği baskıya bağlı olarak yönetilmesi
- Turizm rotalarının oluşturulması
- Halkın turizm faaliyetlerinden faydalanmasının sağlanması

Turizm yönetim planları sadece turizm değil turizmle bağlantılı konuları da içeren çok yönlü planlar olarak ele alınmalıdır. Üst ölçekli planlarla uyumlu bir şekilde yürütülmeli, stratejiler ve ilkeler arasında ortaklıklar kurulmalıdır. Bu yöntemle hazırlanan planların eylem programlarının hayata geçirilmesi daha başarılı bir şekilde gerçekleşecektir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye sahip olduğu kültürel değerler ile turizm için büyük bir potansiyele sahiptir. Kültürel varlıkların gelecek kuşaklara aktarılması, korunması, yaşatılması özellikle tarihi çevrelerin korunmasıyla ilgilidir. Bu kapsamda tarihi çevrelerdeki turizm amaçlı kullanımların ve faaaliyetlerin doğru şekilde yapılması kültürel miras ve kentsel koruma konusunda büyük öneme sahiptir.

Yoğun turizme maruz kalan kültürel miras alanlarında kültürel varlıkların yıpranması ve çevresel bozulmaların artması gibi sorunlar görülmektedir. Plansız gelişme, ziyaretçi sayısının kontrol edilememesi ve kültürel miras alanlarındaki yoğun baskı kültürel dokunun bozulması gibi riskleri ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı kültürel miras alanlarında turizm faaliyetlerinin kentsel koruma ile birlikte gelişimini düzenlemek amacıyla turizm yönetim planlarına başvurulmaktadır.

Tez kapsamında kültürel miras alanlarında turizm yönetim planlaması yaklaşımının geliştirilmesi süreci oluşturulurken öncelikle kentsel koruma ve kültürel miras kavramları ele alınmış, alan yönetimi ve yönetim planı kavramları incelenmiş, turizm yönetim planlamasının yapım ve aşamaları irdelenmiş, turizm konusunda öne çıkan uluslararası iki örnek olarak Floransa ve Verona planları üzerinde durulmuştur. Ulusal örnekler olması ve turizm yönetim planlaması yaklaşımının nasıl ele alınacağını göstermesi bakımından İstanbul ve Bursa şehirleri ele alınmıştır. Kültürel miras alanlarındaki kültürel turizm faaliyetlerinden yola çıkarak turizm planlaması ve turizm odaklı yönetimin nasıl olması gerektiği üzerinde durulurken İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı ve Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planları incelenmiş, mevcut planlar üzerinden değerlendirmeler yapılarak turizm anlayışı irdelenmiştir. Turizm yönetiminin hangi aşamalarda gerçekleştirilmesi gerektiği bu iki örnek üzerinden kısaca açıklanmıştır.

Sonuç kısmında ise bu bilgilere dayanarak tüm kültürel miras alanlarının koruma ve turizm konusunu beraber ele alarak nasıl yönetileceğini gösteren ilkelerin ortaya konulması hedeflenmiştir. Turizm yönetim planı yaklaşımı sadece turizm konusuna odaklı bir yaklaşım olarak düşünülmemeli, kentsel korumaya ihtiyaç duyan kültürel miras varlıklarına sahip alanlarda turizmi etkileyen ve turizmin etkilediği durumlarda

dahil edilerek geliştirilmelidir. Turizm yönetim planlaması yaklaşımında üst ölçekli planlar ile uyumlu, katılım odaklı, değişen koşullara göre revize edilebilecek nitelikte, kültürel miras alanlarının korunması ve geleceğe aktarımı temeline dayalı bir plan oluşturulmalıdır. Mevzuat içerisinde yer alan yönetim planlarının bir alt kademesi olarak düşünülen ve bu yaklaşım üzerinden öneriler geliştirilen turizm yönetim planları, yönetim planı vizyon ve ilkeleriyle uyumlu olmalıdır. Koruma amaçlı çalışmaların birincil öncelik olması şartıyla turizmin yoğun olduğu tarihi kent merkezlerinde, turizm faaliyetlerinin kentsel koruma ile birbirini destekleyecek bir sistemde işlemesi turizm yönetim planları ile alanların kendi yönetim planları arasındaki uyum ve işbirliğine bağlıdır.

Turizm yönetim planlarının benimsemesi gereken başlıca ilkeler için öneriler şu şekilde geliştirilmiştir:

- Kültürel miras alanlarının yönetiminde temel amaç üstün evrensel değerleri korumak, sürdürülebilir bir şekilde yaşatmak, gelecek kuşaklara aktarmak ve geliştirmektir.
- Yönetim planları kültürel mirasın korunacağı sorumlu kuruluşlarında onayıyla garanti altına alacak belgeler niteliğinde olmalıdır.
- Kültürel miras alanlarında turizm başta olmak üzere alanda öne çıkan tüm konuların yönetilmesinde en önemli araç yönetim planlarıdır.
- Yönetim planları alanların sadece korunmasını vurgulamaktan ziyade alanın nasıl korunacağı, farkındalığın arttırılması için neler yapılması gerektiği ve gerekli eğitim programlarını da tanımlamalıdır.
- Turizm yönetim planlarında temel amaç kültürel mirası korumada turizmin nasıl bir araç olacağının tanımlanmasıdır. Turizm, kültürel mirası korumada bir araç görevi görülmeli, gerekli finansmanı sağlayacak, alanın tanıtımı ve kültürel özelliklerini öne çıkaracak bir teknik olarak ele alınmalıdır.
- Turizm yönetim planları koruma ve turizm gelişimini aynı anda ve uyumlu bir şekilde yönetecek ilkelere sahip olmalıdır.
- Yönetim planlarında temel amaç; işbirliği ve katılımın sağlanmasıdır. Kurumlar, kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile yerel halk ve kullanıcıları ortak bir paydada bir araya getirmelidir.

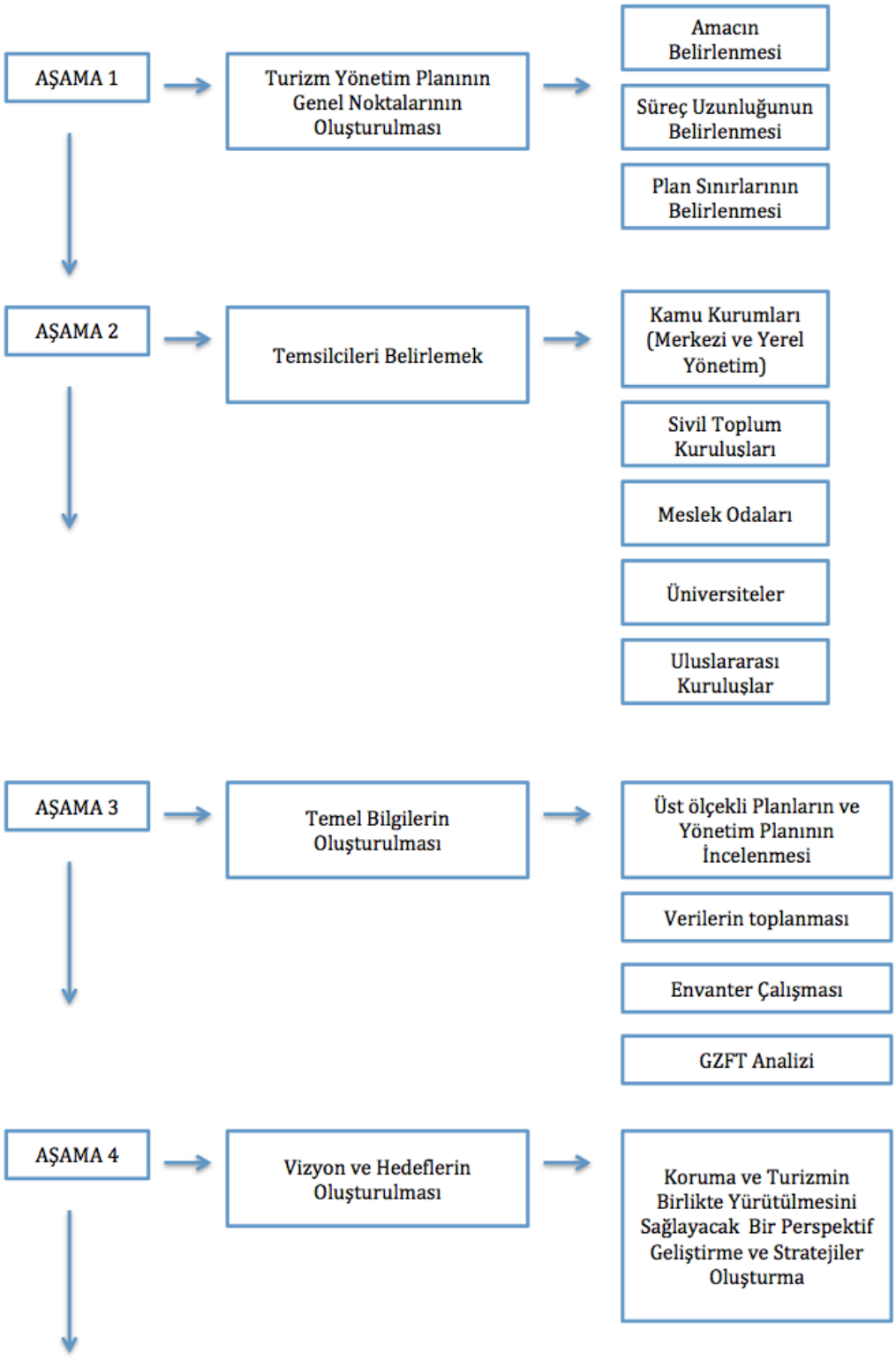
- Yönetim planlarının sadece kağıt üzerinde kalmayıp alanda somut bir şekilde hayata geçirilmesi noktasında şu noktalara dikkat edilmelidir; alanın detaylı analizlerinin yapılması, eylemlerin gerçekçi olması, eylemleri gerçekleştirmeye yönelik araçların varlığının tespiti, sürecin doğru yönetimi.
- Yönetim planları sadece teknik bilgilerin ve analizlerin olduğu veya fiziksel kararları veren plan türleri değillerdir. Alanın vizyonu, yönetimin temel ilkeleri, hedefler ve bu hedeflere ulaşmada kullanılacak stratejiler, eylem programları ve bu eylem programlarının başarılarının değerlendirileceği bir süreç olarak yönetim planları aslında alanın gelecekteki modelini oluşturmaktadırlar.
- Planlama çalışmalarıda önemli bir yere sahip olan bütüncül yaklaşım, turizm yönetim planlarında da benimsenmelidir.

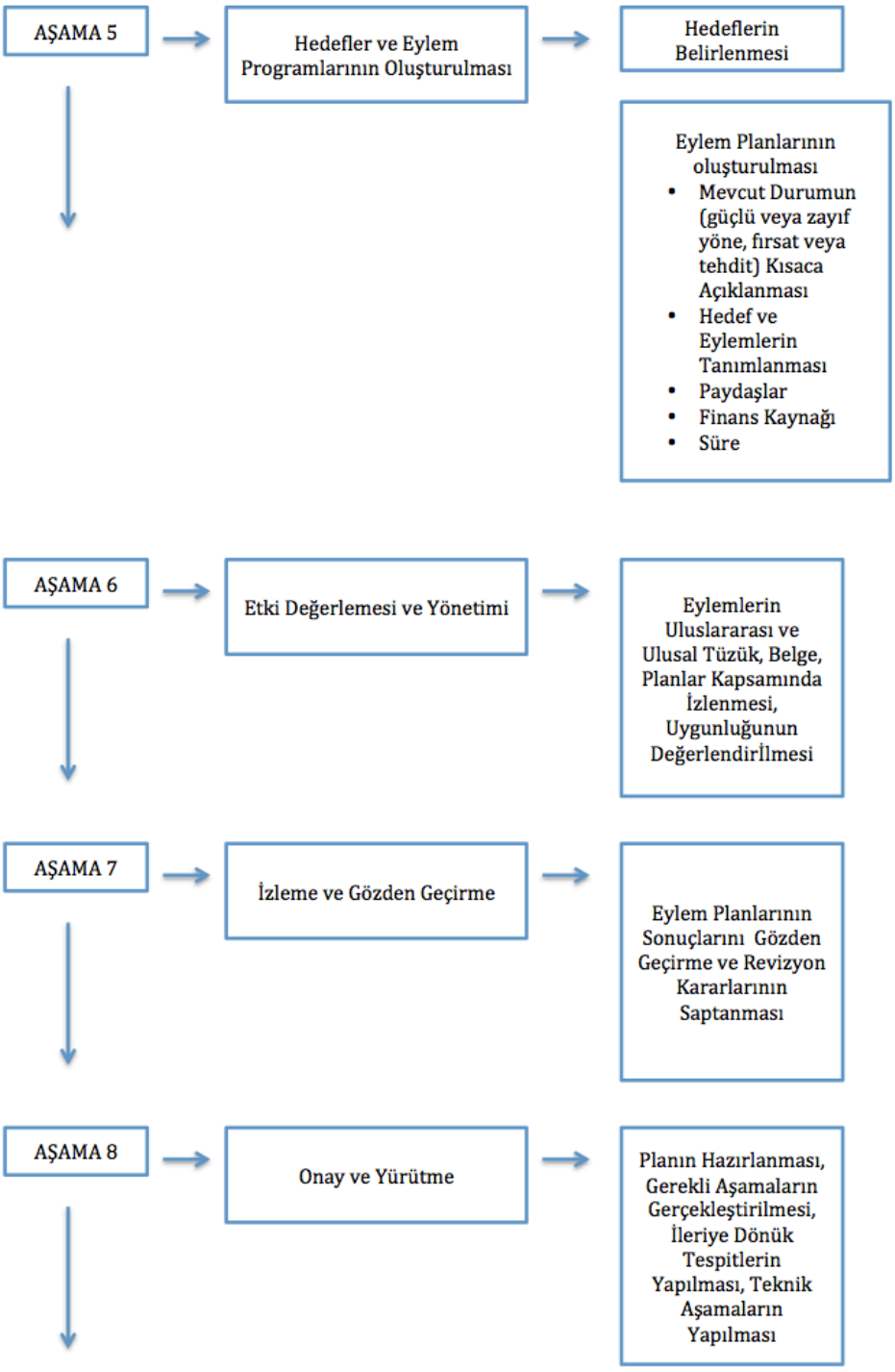
Turizm yönetim planlaması yaklaşımının geliştirilmesi halinde turizm ve kentsel korumanın birlikte gelişimi hedefine ulaşılacaktır. Turizm yönetim planı yaklaşımı ile aşağıda belirlenen hedefler ile varılacak sonuçlar ise şunlardır:

- Koruma hedefleri ile tarihi çevre ve kültürel miras alanları korunacak, kültürel süreklilik sağlanacak, yaşatma- kullanma-koruma dengesi oluşturulacaktır
- Turizm hedefleri ile kentsel korumanın sağlanması için ekonomik katkı sağlayan bir araç elde edilecek
- Yönetim hedefleri ile sürdürülebilir, koruma odaklı, tarihi çevreye zarar vermeyecek şekilde bir turizmin yönetimi, denetlenmesi ve kontrolü sağlanacak
- Eğitim hedefleri ile yerel halkın ve kullanıcıların kültürel miras, kentsel koruma ve turizm konusunda bilinçlendirilmesi ve farkındalığın artması gerçekleştirilecek
- Tanıtım hedefleri ile doğru stratejiler kullanılarak alanın kültürel özellikleri ön plana çıkartılacak
- Ziyaretçi yönetimi hedefleri ile alanın yoğun baskıya maruz kalmaması ve ziyaretçilerin alandan memnun ayrılması arasındaki denge sağlanacaktır.

Turizm yönetim planlamasında önerilen ilkelerin benimsenmesi ve alana yönelik hedeflerin belirlenmesi ile istenilen sonuçlara ulaşılması noktasında turizm yönetim planının süreci önemli rol oynamaktadır. Tez kapsamında hem bu aşamaların içeriği ele alınmış hemde İstanbul ve Bursa Şehirleri üzerinden açıklanmıştır. İstanbul ve Bursa önemli tarihsel ve kültürel değerlere sahip, geçmişin izlerini günümüze taşıyan, tarihe tanıklık eden ve tarihi oluşturan şehirlerdendir. Farklı birçok uygarlığa ev sahibi yapmış bu alanlar kültürel değerler açısından çok zengindir. Dünya Miras Listesi'nde yer almalarından dolayı yönetim planının yapılması gerekli olan bu alanlar turizm açısından yoğun ve baskı altında alanlardır. Ziyaretçi sayısının ve her dönem turizm aktivitelerinin yoğun olduğu bu şehirler için İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nda Ziyaretçi Yönetimi Teması altında ve Bursa Yönetim Planı'nda Turizm Tanıtım Ziyaretçi Yönetimi Teması altında bu baskıya dikkat çekilmiştir. Yönetim planları yapıları itibariyle alandaki sorunlardan yola çıkarak oluşturulan temaları ve bu temalar için stratejileri içermektedir. Özellikle İstanbul ve Bursa'da olduğu gibi geniş ve birçok kültürel değeri bir arada barındıran, modern şehir ile bütünleşirken kendi değerlerini korumaya çalışan alanlar için yönetim planları çok genel ilkeleri belirlemektedir. Fakat bu alanlarda belirlenen temalara uygun olarak eylem planlarının somut olarak karşılığını bulması noktasında daha detaylı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yönetim alanının sahip olduğu özellikler, potansiyeller veya tehditler gibi farklı noktalardan hareketle yönetim planlarının ilkeleriyle uyumlu alt yönetim planı çalışmaları hazırlanmalıdır. Tez kapsamında incelenen örneklerde görüldüğü üzere genel planlar alana ilişkin bir model önerisi getiriyor olsa da bu modelin gerçekleşmesini sağlayacak eylem planlarının hayata geçirilmesinde yetersiz kalmaktadır. Bundan dolayı turizm yönetim planında olduğu gibi alt yönetim planı çalışmaları ile bu eylemler desteklenmelidir. Yönetim Planları mevzuat içerisinde yeni sayılabilecek bir yere sahiptir ve örnekleri sayılıdır. Plan hiyerarşisi açısından yönetim planlarının bir alt basamağı olarak alanların ihtiyaçlarına uygun yönetim planı ilke ve stratejilerini destekleyecek çalışmaların yapılması kentsel koruma odaklı bu plan türünün gelişiminde ve uygulama aşamasında kendine yer edinmesinde etkili olacaktır.

İstanbul Tarihi Yarımada ve Bursa Yönetim Planlarının turizm konusuna ne kadar ve hangi ölçüde yer verdiğinin incelenmesi, Floransa ve Verona Yönetim Planlarının genel yapısının irdelenmesi ve çıkarımlarda bulunulması sonucunda turizm yönetim planının neleri barındırması gerektiği ve ilkeleri oluşturulmuştur. Değerlendirme kapsamında ise bu süreci özetleyen bir turizm yönetim planı süreci tablosu oluşturulmuştur.

AŞAMA 1
Turizm Yönetim Planının Genel Noktalarının Oluşturulması
Amacın Belirlenmesi
Süreç Uzunluğunun Belirlenmesi
Plan Sınırlarının Belirlenmesi
AŞAMA 2
Temsilcileri Belirlemek
Kamu Kurumları (Merkezi ve Yerel Yönetim)
Sivil Toplum Kuruluşları
Meslek Odaları
Üniversiteler
Uluslararası Kuruluşlar
AŞAMA 3
Temel Bilgilerin Oluşturulması
Üst ölçekli Planların ve Yönetim Planının İncelenmesi
Verilerin toplanması
Envanter Çalışması
GZFT Analizi
AŞAMA 4
Vizyon ve Hedeflerin Oluşturulması
Koruma ve Turizmin Birlikte Yürütülmesini Sağlayacak Bir Perspektif Geliştirme ve Stratejiler Oluşturma

Çizelge 7. 1. Turizm Yönetim Planı Süreci (Tez Kapsamında Üretilmiştir)

Turizm yönetim planlarının hazırlanmasında sürece dair aşamaların belirlenmiş olması, genel ilke ve hedeflerin kültürel miras alanlarının tümünü uygulanabilecek

genel çerçeve de ele alınması ile turizm yönetim planları için rehber niteliği taşıyabilecek bir çalışma yapılması hedeflenmiştir.

Kültürel miras alanlarında turizm yönetim planlaması yaklaşımı geliştirilirken benimsenmesi gereken ilkeler, nasıl hedefler konulması gerektiği ve bu hedefler ile hangi sonuçlara ulaşılabileceği, turizm yönetim planlamasının süreci genel hatları ile açıklanmıştır. Dünya Miras Listesi'nde üstün evrensel değer, özgünlük değeri ve bütünlük kavramlarıyla ele alınan kültürel miraslar ve kültürel miras alanları tüm dünyanın ortak mirası olarak görülmektedir ve bu bakış açısıyla yönetilmelidir. Kültürel mirasa konu olan her alana kendi özgü değerlere sahiptir ve kendine özgü bir yönetime sahip olmalıdır. Turizm faaliyeti kültürel miras alanlarında sıkça karşılaşılan bir ekonomik sektör olarak günümüzde kentsel korumada bir araç olacak niteliğe sahiptir. Küresel dünya sisteminde ekonominin yönlendirdiği gelişmeler göz önüne alındığında, turizmin kültürel mirasın korunmasında bir araç olarak kullanılması ile hem koruma çalışmaları için ekonomik bir fayda hemde alanların gelecek kuşaklara aktarımında itici bir güç sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

Abacılar, P., 2008. Doğal ve Kentsel sit Alanlarında Kültür Turizmi ve Yönetimi "Boğaziçi-Arnavutköy Örneği", *Yüksek Lisans Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Advisory Council on Historic Preservation, 2002. Heritage Tourism And The Federal Government. Advisory Council on Historic Preservation Report of Proceedings, Washington, DC.

Ahunbay, Z., 2005. Tarihi Çevre Yönetimi ve Yönetim Planları , *TMMOB Mimarlar Odası Büyükkent Şubesi Yayınları,* 35-50.

Ahunbay, Z., 2011. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Ahunbay, Z., 2012. UNESCO Dünya Miras Listesi ve Miras Yönetimine Etkisi, Anadolu Üniversitesi Yayını, Kültürel Miras Yönetimi Kitabı, Ünite 5, 124-143.

Aksoy, A. ve Enlil, Z., 2012. Kültürel Miras yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar, Anadolu Üniversitesi Yayını, Kültürel Miras Yönetimi Kitabı, Ünite 1, 2-29.

Arslan, F., 2014. Avrupa Birliği'nin Turizm Politikası ve Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Üzerine Bir Değerlendirme, *The Journal Of International Research,* **31,** 428-438.

Asatekin, G., 2004. Kültür ve Doğal Varlıklarımız Neyi Niçin Nasıl Korumalıyız, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Avcıkurt, C., 2004. Turizm Sosyolojisi; Turist Yerel Halk Etkileşimi, Detay Yayınları, Ankara.

Ayrancı, İ., 2007. Koruma Alanlarında Yönetim ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Başlar, K., 2011. Kırkıncı Yılında Dünya Miras Sözleşmesi 1972-2012, *Uluslararası Politika ve Hukuk Dergisi,* **27,** 25-52.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2009. Kentsel Miras Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım Raporu, *Kentleşme Şurası*, Ankara, Eylül, s. 12-67.

Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2013. Bursa ve Cumalıkızık Yönetim Planı 2013-2018.

Coalter, F., 2001. Realising The Potential Of Cultural Services The Case Of Tourism , LGA Publications. The Local Government Association Local Government House.

Coccosis, H., and Mexa, A., 2004. The Challenge Of Tourism Carriying Capasity Assessment, England.

Comune Di Firenze, 2016. The Management Plan Of The Historic Centre Of Florence.

Comune Di Verona, 2003. Verona 2020.

Dinç., S., 2015. Site Management and Cultural Tourism in Turkey: A Case Study on the Church of St Nicholas Perge Aspendos and Alanya Castle, *Doktora Tezi,* Newcastle University, United Kingdom.

Dinçer, İ., 2012. Türkiye'de Kültürel Miras Politikaları ve Uygulama Araçları, Anadolu Üniversitesi Yayını, Kültürel Miras Yönetimi Kitabı, Ünite 3, 66-91.

Doğaner, S., 2001. Türkiye'nin Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Duhil, K., 2005. Sustainable World Heritage Site Management: Between Interpretation, Conservation and Visitor Management. Master of Arts in European Management Bournemouth University, Bournemouth.

Edgell, D.E., Allen, M.D.M., Smith, G., and Swanson, J.R., 2008. Tourism Policy and Planning: Yesterday, Today and Tomorrow. Elsevier. Oxford.

English Tourism Council., 1985. Quoted in Holloway. London.

Erbey, D., 2016. An Evaluation of the Applicability of Management Plans with Public Participation, *İdeal Kent (Kent Araştırmaları Dergisi) Bellek ve Koruma 1,* **19.**

Ersoy, M., 2012. Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük , Ninova Yayınları, İstanbul.

Feilden, B. and Jokilehto, J., 1993. Management Guidelines For World Cultural Heritage Sites. ICCROM. Roma.

Feilden, B. and Jokilehto, J., 1998. Management Guidelines For World Cultural Heritage Sites. ICCROM. Roma.

Fidan, T., 2007. Tarihi Kent Merkezlerinde Planlama Sorunları Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Islah İmar Planı Örneğinin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi,* Gazi Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Güler, M., **ve Ekinci, Y.,** 2010. Tarihi Çevre Korumanın Yönetsel Boyutu ve Alan Yönetimi, *Çağdaş Yerel Yönetimler,* **3,** 1-24.

Gülersoy, Z., 1981. Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği Üzerine, *Doktora Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gülersoy, Z., 2012. Dünya'da ve Türkiye'de Alan Yönetimi Tanımı ve Örnekleri, Anadolu Üniversitesi Yayını, Kültürel Miras Yönetimi Kitabı, Ünite 4, 92-123.

Hall, M., 2008. Tourism Planning: Policies, Processes and Relationship. Pearson Education. London

Hewison R.G., 1993. Arts Cities in Europe. World Tourism Organisation Publications.

Hovinen, G., 2002. Annals of Tourism Research, , **29,** 209-320.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2011. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2015. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı.

Kahraman, N., ve Türkay, O., 2006. Turizm ve Çevre, Detay Yayıncılık, Ankara.

Kahraman, T., 2012. Sit Alanlarının Yönetimi ve Alan Yönetim Planlarının Değerlendirilmesi Kapsamında Tarihi Yarımada Örneği , *Uzmanlık*

Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul.

Karakoç, G., ve Erkoç, F., 2001. Türkiye'de ve Dünya'da Çevre Korumacılık ve Koruma Statüleri, *Çevre Bilim ve Teknoloji Dergisi,* **2,** 32-39.

Kaya, E., 2011. Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Cunda (Alibey) Adası Turizm Yönetim Planı Önerisi, *Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul Teknik Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Kızılırmak, İ., **ve Kurtuldu, H.,** 2005. Kültürel Turizmin Önemi ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi,* **1,** 100-120.

Kozak, M.A., ve Bahçe, S., 2009. Özel İlgi Turizmi, Detay Yayıncılık, Ankara.

Kuban, D., 2000. Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu – Kuram ve Uygulama, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Kuntay, O., 2004. Sürdürülebilir Turizm Planlaması, Alp Yayınevi, İstanbul.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 23.07.1983 onaylı 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 27.07.2004 onaylı 5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 27.11.2005 onaylı Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Uusl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007 onaylı Türkiye Turizm Stratejisi 2023

Madran, E., ve Özgönül, N., 2005. Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması , TMMOB Mimarlar Odası, Ankara.

Maviş, F., Ahipaşaoğlu, H.S., ve Kozak, N., 2002. Genel Turizm Bilgisi , Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

McDougall and Vines, 2002. Manual for Tourism Management in Heritage Cities and Towns in Aia for Local Government and Community Stakeholders. UNESCO Nordic World Heritage Office.

Olalı, H., 1982-1990. Turizm Politikası ve Planlaması , İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Orbaşlı, A., 2000. Tourists in Historic Towns , Urban Conservation and Heritage Management, London and Newyork.

Ortega, M.G., 2002. Managing Heritage Tourism: Challenges For The Management Of Urban Heritage Cities And Attractions: Case Study Of Madrid. Bournemouth University. United Kingdom and Universite De La Savoie . France.

Öztürk, Y., ve Yazıcıoğlu, İ., 2002. Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi,* **2,** 2-14.

Pedersan, A., 2002. Managing Tourism at World Heritage Sites: A Practical Manual For World Heritage Site Managers, UNESCO World Heritage Center.

Richards, G., 2005. Understanding Cultural Tourism in Europe Through Research. Tourism Research and Marketing. Barcelona.

Ringbeck, B., 2008. Management Plans for World Heritage Sites: A Practical Guide, German Commission for UNESCO, Germany.

Sağlam, H., 2012. Tarihi Kent Merkezlerinin Turizme Katkıları, Ulus (Ankara) Örneği, *Yüksek Lisans Tezi,* Süleyman Demirel Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.

Satılmış, E., 2015. Korunan Alanlarda Yönetim Planının Gelişimi: Patara Özel çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı Örneği, *Yüksek Lisans Tezi,* Süleyman Demirel Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.

Smith, J., 2000. Cost Budgeting in Conservation Management Plans For Heritage Buildings, Faculty of Architecture, The University of Melbourne, Australia.

Smith, M.K., 2003. Issues in Cultural Tourism Studies. Routledge. New York.

Stumpo. S., 2010. The Sustainability of Urban Heritage Preservation The Case of Verona, Italia. Into-American Development Bank.

Swarbrooke. J., 1999. Sustainable Tourism Management, New York: Cabı Publishing.

Tarsuslugil, G., 2013. Kültür Turizmi veUluslararası Tanınırlık: Ankara-Hamamönü Örneği, *Yüksek Lisans Tezi,* Atılım Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Turgut, S., Çıracı, H., ve Kerimoğlu,E., 2008. Sürdürülebilir Turizm Gelişimi İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi: Frig Vadisi Örneği, *İTÜ Dergisi Mimarlık Planlama Tasarım,* **2**, 89-102

UNESCO, 2005. Operational Guidelines For The Implementation of the World Heritage Convention.

Ünsal, D. ve Pulhan, G., 2012. Türkiye'de Kültürel Mirasın Anlamı ve Yönetimi, Anadolu Üniversitesi Yayını, Kültürel Miras Yönetimi Kitabı, Ünite 2, 30-65.

Ünsal, F., 2009. Critical Evaluation of Legal and Institutional Context of Urban Planning in Turkey: The Case of İstanbul, 3rd International Academic Association on Planning Law and Property Right, Aalborg, Denmark.

Wilkinson, P.F., 1997. Tourism Policy and Planning: Case Studies From The Commonwealth Caribbean. Cognizant Communication Coorporation. New York.

World Tourism Organization, 1994. National and Regional Tourism Planning: Methodologies and Case Studies, Thomson-Learning, London.

Yavuz, B., 2010. Tarihi ve Doğal Çevrelerde Koruma Turizm İlişkisi Eyüp Örneği, *Yüksek Lisans Tezi,* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL-1,http://www.europanostra.org/downloads/speeches/anne-marie sigmund_7december_05_speech.pdf

URL- 2, www.unwto.org

URL-3, www.tdk.gov.tr

URL-4, http://www.nasaa- arts.org/artworks/resource_manual.pdf

URL-5, http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php.URL_ID=1555&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

URL-6, http://www.westernaustralia.com/NR/rdonlyres/0104EDFD-BC83-46A8-8F08-333B8EF59674/0/ArtsandCulturalTourismStrategy.pdf Department of Culture and the Arts, Government of Western Australia, 2004. Western Australian Tourism Commission

URL-7, http://pub.unwto.org:81/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1204/1204-1.pdf

URL-8, www.unesco.org.tr

URL-9, www.durhamcity.gov.uk/Pid/5142 - 26k Lodge, B. and Terrace, H., 2006. Durham Riverbanks Management Plan, Durham City Council.

URL-10, http://www.environment.gov.au/soe/2001/heritage/pubs/part01.pdf

URL-11, http://www.oete.de/dokumente/06_sustainable_tourism_management_planning_2007.pdf

URL-12, http://www.world-tourism.org/sustainable/top/concepts.htm

URL-13, http://www.cekulvakfi.org.tr/makale/butuncul-kentsel-korumada-bologna-ve-verona-ornekleri Arısoy, A., 2013. Bütüncül Kentsel Korumada Bologna ve Verona Örnekleri.

URL- 16, http://sdt.unwto.org/content/about-us-5 World tourism Organization, 2004. Sustainable development of Tourism Conceptual Definition, London.

URL- 14, http://www.oete.de/dokumente/06_sustainable_tourism_management_planning_2007.pdf Sustainable Tourism Management Planning in Biosphere Reserves A Methodology Guide, 2007.

URL- 15, http://www.icomos.org/australia/burrasig.html ICOMOS Australia, 1999. Burra Charter for Places of Cultural Signifiance.

URL- 16, www.icomos.org

URL- 17, whc.unesco.org/opgutoc.htm UNESCO World Heritage Centre, 2003. Management and Monitoring Challenges, World Heritage reports 12: The State of World Heritage in the Asia- Pacific Region, Department of Environmental Services.

URL- 18, whc.unesco.org/opgutoc.htm UNESCO World Heritage Centre, 2005, Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention.

URL- 19, whc.unesco.org/opgutoc.htm UNESCO World Heritage Centre, 2005, World Heritage – Challenges for the Millenium.

URL- 20, http://portal.unesco.org/en.UNESCO, 2002. The Budapest Declaration On World Heritage.

URL- 21, http://www.kulturvarliklari.gov.tr

URL- 22, http://www.international.icomos.org/charters/charters.pdf ICOMOS, 1999. Icomos Charters, International Cultural Tourism Charter.

URL- 23, http://www.icomos.org/australia/images/pdf/ICOMOS%20International%20Cultural%20Tourism%20Charter%20 (English).pdf ICOMOS, 2002. Principles And Guidelines For Managing Tourism At Places Of Cultural And Heritage Significance. International Cultural Tourism Charter.

URL- 24, http://www.culturalheritagetourism.org/fourSteps.htm. National Trust For Historic Preservation, 2005.

URL- 25, http://pub.unwto.org:81/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1204/1204-1.pdf WTO, 2001

URL- 26, www.sacr.sk/download.php?FNAME=1137670406.upl&ANAME=ETC_CityTourism %26Culture.pdf WTO, 2005. City tourism and Culture. A report of The Research group of the European Travel Commission and The World Tourism Organisation.

URL- 27, http://www.environment.gov.au/soe/2001/heritage/pubs/part01.pdf. Johnston, D., Lennon, J., Marshall, D., McConvell, P., Nicholls, W., Pearson M. And Sullivan S., 2001. Natural and Cultural Heritage Theme.

URL-28, http://whc.unesco.org/en/list/174/multiple=1&unique_number=2127

URL-29, http://whc.unesco.org/?cid=31&l=en&id_site=356&gallery=1&index=13&maxrows=12

URL-30, http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/iy2017_discussion_paper_executive_summary_en.pdf UNWTO, 2017, Discussion Paper on Sustainable Tourism for Development

URL-31, http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2017_08_20170215.pdf

URL-32, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24590 TÜİK, Turizm İstatistikleri 2016.

ÖZGEÇMİŞ

Ad- Soyad: Ayşe Nur Canbolat

Doğum Yeri: Üsküdar, İstanbul

Doğum Tarihi: 17 Mayıs 1992

E-mail: canbolataysenur@gmail.com

Lisans: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2010-2015

Kişisel Beceri ve Yeterlilikler:

İngilizce : İyi düzey

İtalyanca: Orta Düzey

Bilgisayar Beceri ve Yeterlilikleri:

Microsoft Office (Word, Powerpoint, Excel,…)
Adobe Photoshop
Autocad
3ds Max
Arc Gıs
Netcad

Workshoplar:

- "The theme of risk enviromental and seismic risk in Naples, Italy" Napoli, İtalya 28.08.2014 – 08.09.2014
- "Vertical City" Amsterdam, Hollanda 13.04.2015 – 17.04.2015
- "It is now 600 minutes from Kabataş to Perşembe Pazarı, Quastioning The Coastline As a System" İstanbul-Türkiye 03.12.2015
- " II. International Agora Workshop Planning, Design and Art in Public Space", İstanbul-Türkiye 30.05.-03.06.2016
-

Ödül ve Yayınlar:

- 2016: "İstanbul ve Kültürel Miras" Temalı Eser Yarışması – Deneme Alanında Derece
- 2016: "İstanbul Demek" (deneme) – Dünya Mirası İstanbul Özel Sayısı – World Heritage İstanbul Special Issue - http://www.arkitera.com/gorus/952/istanbul-demek